

Jan Banaś
Grażyna Fijałkowska

Miejsca Pamięci Narodowej na terenie Podgórze

**TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ PROKOCIMIA
IM. ERAZMA I ANNY JERZMANOWSKICH
KRAKÓW 2006**

Podgórska
Biblioteka Publiczna

2020-013577-00

MIEJSCA PAMIĘCI

BIBLIOTEKA KRAKÓW

FILIA nr 43

30-815 Kraków,

ul. Gen. J. Jasińskiego 32

12577
2010-01-12

2010-06-30

MIEJSCA PAMIĘCI

NARODOWEJ

2015-02-16

10.12.2016

26.05.2020

NA TERENIE PODGÓRZA

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ NA TERENIE PODGÓRZA

**Jan Banaś
Grażyna Fijałkowska**

**TOWARZYSTWO PRZYJACIÓŁ PROKOCIMIA
IM. ERAZMA I ANNY JERZMANOWSKICH
KRAKÓW 2006**

© Copyright by Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia, Kraków 2006

Materiały zebrali: Jan Banaś
Grażyna Fijałkowska

Konsultacja historyczna: Michał Kozioł
Tomasz Ścieżor

Redaktor: Roman Rozlachowski

Komitety redakcyjne: Grażyna Fijałkowska
Jan Banaś

Zdjęcia: Grażyna Fijałkowska

Zdjęcia archiwalne i mapy obozów: Archiwalne materiały ZKRPIBWD
Kraków Podgórze

5 13577

94(438).082A/C !
92(100) "1938/1945" :
341.322.5 : 75,94(438) "19"
A/2
prokocimia

Wydawca:

Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich
ul. Górników 29, 30-808 Kraków
e-mail: tpp@vistula.wis.pk.edu.pl

Druk:

Drukarnia TECHNET
ul. Biskupińska 3A, 30-732 Kraków, tel. (012) 656-21-11

ISBN 83-920955-3-7

Aut. 3/107 1)

***Jeszcze dziś pokój jest możliwy,
a jeżeli jest możliwy,
pokój jest również obowiązkiem***

Jan Paweł II

z orędzia na Światowy Dzień Pokoju

1 stycznia 2004 r.

Niniejsza publikacja powstała z potrzeby serca – jest wyrazem hołdu dla tych, co *walcząc o niepodległość Ojczyzny, oddali najważniejsze – swoje życie.*

Książka opisująca miejsca pamięci narodowej na terenie Podgórza przedstawia męczeństwo dwóch narodów: Polaków i Żydów. Jest opisem terroru, który trwał od pierwszych dni okupacji: okrucieństwa, gwałtu, bezprawia, biologicznej eksterminacji ludności.

Wielkie straty poniosła również kultura i nauka oraz wielowiekowy dorobek dziedzictwa narodowego. Mimo że od zakończenia wojny minęły 62 lata, nie do pojęcia jest, że to „człowiek człowiekowi zgotował taki los”.

Niniejsza książka jest hołdem dla tych, którzy zostali zamordowani przez hitlerowskiego okupanta. Jest hołdem wobec ludzi, którym wojna odebrała wszystko. Dedykujemy ją także tym wszystkim, którzy cierpiąc z okaleczoną do końca swoich dni pamięcią, mimo wszystko przeżyli.

Jest podziękowaniem dla męstwa żołnierzy, którzy na wszystkich frontach II wojny światowej przelewali krew, walcząc za naszą wolność.

Książka jest jednocześnie apelem o to, aby nigdy więcej „człowiek nie stawiał przeciwko drugiemu człowiekowi”, aby prawo człowieka do życia w pokoju było jego niezbywalnym prawem.

Autorzy książki serdecznie dziękują za pomoc i udzielenie informacji panu Michałowi Koziolowi, Radnym Miasta Krakowa: panom Stanisławowi Handzlikowi i Jerzemu Grelu, oraz Radnemu Dzielnicy XIII – panu Andrzejowi Chytkowskiemu, ks. Florianowi Koskowski – proboszczowi parafii pw. Matki Bożej Dobrej Rady, o. Janowi Biernatowi – Generałowi Zakonu Augustianów w Polsce, ks. Robertowi Wróblewskiemu – proboszczowi parafii pw. św. Stanisława Kostki, panu Maciejowi Bobrowi – kierownikowi Działu Rozwoju Szpitala im. J. Babińskiego, panu Bronisławowi Pyce – Wiceprezesowi Zarządu Koła ZKRPiBWP zakładu MPK SA, panu Włodzimierzowi Wolnemu – Prezesowi ZKRPiBWP Kraków-Wola Duchacka, panu Stanisławowi Spólnikowi – Prezesowi Łagiewnickiego Towarzystwa Kulturalnego, panu Jackowi Poprawie i pani Reginie Górze – pracownikom MPK SA oraz panu Bogdanowi Kahlowi.

Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich serdecznie dziękuje Radzie Dzielnicy XII za sfinansowanie niniejszej publikacji.

**Grażyna Fijałkowska
Jan Banaś**

Kraków, maj 2006 r.

DZIELNICA VIII

DĘBNIKI

MIEJSCA PAMIĘCI NA TERENIE

Wprowadzenie

Podgórze to część Krakowa położona na prawym brzegu Wisły. W latach 1784–1915 było to samodzielne miasto – Josefstadt. Od 1915 do 1990 r. po przyłączeniu do Krakowa jest jego dzielnicą administracyjną. Aktualnie Podgórze jest podzielone na 5 dzielnic pomocniczych: Dzielnicę VIII Dębники, Dzielnicę IX Łagiewniki Borek Fałęcki, Dzielnicę X Swoszowice, Dzielnicę XI Podgórze Duchackie, Dzielnicę XII Bieżanów Prokocim, Dzielnicę XIII Podgórze.

Na tym obszarze znajduje się wiele miejsc pamięci narodowej. Zostały one opisane w niniejszej publikacji. Najwięcej jest tych, które – mając związek z okresem II wojny światowej – stanowią pamiątkę najtragiczniejszych wydarzeń tego regionu.

Po wojnie wzniesiono liczne pomniki poświęcone martyrologii narodu polskiego i żydowskiego: obeliski, głazy i krzyże upamiętniają miejsca kaźni, daty i nazwiska pomordowanych. Miejscami naszej pamięci są również groby, cmentarze oraz tablice pamiątkowe wmurowane w wielu miejscach, także na murach kościołów.

Kwiaty i znicze pojawiające się wciąż w rocznice wydarzeń dają nadzieję, że czyny naszych bohaterów pozostaną na zawsze we wdzięcznej pamięci potomnych.

Grażyna Fijałkowska

DZIELNICA VIII

DĘBNIKI

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ NA TERENIE DZIELNICY VIII

DĘBNIKI

1. Tablica pamiątkowa poświęcona kapłanom z Dębnik pomordowanym przez hitlerowców podczas II wojny światowej (kościół pw. św. Stanisława Kostki, ul. Konfederacka)
2. Tablica poświęcona Polakom pomordowanym przez hitlerowskiego okupanta 06.06.1944 r. (ul. Praska 69)
3. Tablica upamiętniająca żołnierza AK Władysława Mitkowskiego zastrzelonego przez gestapo 24.06.1942 r. (ul. Twardowskiego 99)

KOBIERZYN

4. Pomnik poświęcony pacjentom Szpitala Neuropsychiatrycznego w Kobierzynie zamordowanym przez hitlerowskiego okupanta 23.06.1942 r. (cmentarz w Kobierzynie, ul. Czerwone Maki)
5. Pomnik poświęcony pacjentkom i pacjentom Szpitala Neuropsychiatrycznego w Kobierzynie, którzy zostali zamordowani przez Niemców 23./24.06.1942 r. (ul. J. Babińskiego 29)

SKOTNIKI

6. Pomnik jeńców wojennych Armii Czerwonej poległych w obronie wolności w latach 1942–1944 (cmentarz w Skotnikach, ul. Kozienicka)

TYNIEC

7. Miejsce egzekucji 90 Żydów zamordowanych przez hitlerowskiego okupanta 15.07.1942 r. (las tyniecki, ul. Obrońców Tyńca)

DĘBNIKI

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA KAPŁANOM Z DĘBNIK POMORDOWANYM PRZEZ HITLEROWCÓW PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ

Tablica pamiątkowa poświęcona kapłanom z Dębno pomordowanym przez hitlerowców podczas II wojny światowej

DĘBNIKI

Lokalizacja: kościół pw. św. Stanisława Kostki, ul. Konfederacka; tablica znajduje się wewnątrz kościoła, w pobliżu ołtarza.

Rok powstania: 1951

Fundator: salezjanie, parafia Dębno

Opis obiektu: Na czarnej marmurowej tablicy znajduje się napis następującej treści:

BEATI MORTUI QUI IN DOMINO MORIUNTUR
ZGINĘLI MĘCZEŃSKĄ ŚMIERCIĄ
W OBOZACH HITLEROWSKICH
SALEZJANIE Z DĘBNIK

KS. J. ŚWIERC
KS. I. ANTONOWICZ

+ 27.6.1941
+ 21.7.1941

KS. J. CZADERNA	+ 8.7.1941
KS. I. DOBIASZ	+ 27.6.1941
KS. F. HARAZIM	+ 27.6.1941
KS. T. KALISZKA	+ 10.9.1941
KS. J. KOWALSKI	+ 4.7.1942
KS. J. MAZERSKI	+ 31.8.1944
KS. W. NIEMIR	+ 6.7.1941
KS. L. MROCZEK	+ 5.1.1941
KS. W. SZEMBEK	+ 22.9.1942
KS. K. WOJCIECHOWSKI	+ 27.6.1941
KS. J. WYBRANIEC	+ 23.7.1941

*A ŚWIATŁOŚĆ WIEKUISTA NIECHAJ IM ŚWIECI
O QUAM DULET ET DECORUM EST PRO ECCLESIA ET
PRO PATRIA MORI*

KRAKÓW 1951

SALEZJANIE
PARAFIA DĘBNICKA

Rys historyczny: 23.05.1941 r. gestapo aresztowało 12 salezjanów pod zarzutem kolportowania ulotek. Zostali oni wywiezieni do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie większość z nich zginęła. 13.06.1999 r. Jan Paweł II beatyfikował ks. Józefa Kowalskiego. 26.11.2003 r. w kościele pw. św. Stanisława Kostki w Dębnikach rozpoczął się proces rogatoryjny 6 salezjanów, którzy zginęli w obozie w Oświęcimiu.

Biogramy

Śługa Boży ks. Ignacy Antonowicz – ur. 14.07.1890 r. w Wiślawicach. Dyrektor Wyższego Seminarium Duchownego Towarzystwa Salezjańskiego w Krakowie. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu 21.07.1941 r. (nr obozowy 17 371).

Ks. Józef Czaderna – ur. 18.03.1891 r. w Kozach. Pracował w sekretariacie inspektoratu. Zmarł na dur brzuszny w szpitalu obozowym w Oświęcimiu 11.07.1941 r. (nr obozowy 17 373).

Śługa Boży ks. Ignacy Dobiasz – ur. 14.07.1880 r. w Cichowicach. Wikariusz parafii pw. św. Stanisława Kostki. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu na zwirowisku 27.06.1941 r. (nr obozowy 17 364).

Śługa Boży ks. Franciszek Harazim – ur. 22.08.1885 r. w Osinach. Kierownik studiów WSDTS (ul. Tyniecka). Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu na zwirowisku 27.06.1941 r. (nr obozowy 17 375).

Błogosławiony ks. Józef Kowalski – ur. 13.03.1911 r. w Siedliskach. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w obronie różańca 04.07.1942 r. (nr obozowy 17 350). Beatyfikowany przez Jana Pawła II w Warszawie 13.06.1999 r.

Sługa Boży ks. Ludwik Mroczek – ur. 11.08.1905 r. w Kętach. Katecheta szkół krakowskich. Pobity na apel, zmarł w szpitalu obozowym na flegmonę całego organizmu 05.01.1942 r. (nr obozowy 17 430).

Ks. Niemir Władysław – ur. 26.06.1891 r. w Ćmoniu. Profesor gimnazjalny. Zmarł na dur brzuszny w szpitalu obozowym w Oświęcimiu 06.07.1941 r. (nr obozowy 17376).

Sługa Boży ks. Jan Świerc – ur. 29.04.1877 r. w Królewskiej Hucie. Dyrektor i proboszcz parafii pw. św. Stanisława Kostki. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu na żwirowisku (nr obozowy 17 352).

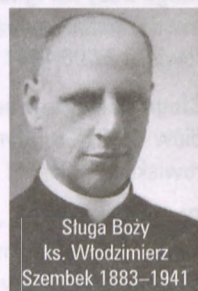
Sługa Boży ks. Kazimierz Wojciechowski – ur. 16.07.1904 r. w Jaśle. Katecheta szkół krakowskich. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu na żwirowisku 27.06.1941 r. (nr obozowy 17 342).

Ks. Józef Wybraniec – ur. 01.10.1892 r. Katecheta szkół krakowskich. Zmarł na dur brzuszny w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu (nr obozowy 17 351).

Obóz w Oświęcimiu przeżyli:

Ks. Władysław Konieczny – ur. 23.03.1907 r. w Skawinie. Katecheta szkolny. Przebywał w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, następnie w Dachau (nr obozowy w Dachau 30 287). Oswobodzony przez wojska amerykańskie 29.04.1945 r. Pracował jako katecheta w Częstochowie. Zmarł w Skawinie 10.07.1987 r.

Ks. Wincenty Waloszek – ur. 12.02.1903 r. w Grzawie. Wikariusz parafialny i katecheta szkół krakowskich. Przebywał w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu, a następnie w Dachau (nr obozowy w Dachau 30 315). Oswobodzony przez wojska amerykańskie 19.04.1945 r. Pracował wśród Polonii w Niemczech. Zmarł 01.05.1985 r. w Bambergu.

**TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA POLAKOM ZAMORDOWANYM PRZEZ
HITLEROWSKIEGO OKUPANTA 06.06.1944 R.**

**Tablica
pamiątkowa**
poświęcona
Polakom
zamordowanym
06.06.1944 r.

DĘBNIKI

Lokalizacja: ul. Praska 69

Opis obiektu: Czarna marmurowa tablica jest umieszczona na symbolicznej zbiorowej mogile Polaków zamordowanych przez hitlerowskiego okupanta 06.06.1944 r. Znajduje się na niej następujący napis:

*PAMIĘCI POMORDOWANYCH
PRZEZ HITLEROWSKIEGO OKUPANTA
W DN. 6 VI 1944*

PŁACHCIŃSKI JAN
MIKA JÓZEF
ŚWIĄTEK TADEUSZ
KAIM STANISŁAW
MAGIERSKI CZESŁAW
ŻYLSKI STANISŁAW

PIASECKI JÓZEF
PUCHALKA FRANCISZEK
HOLDUN RUDOLF
STARZYK STANISŁAW
SUŁKOWSKI JÓZEF
KRYGIER TADEUSZ

CHMIEL KAROL
KASTELIK BRONISŁAW
SZYMONIAK ADAM
KAHL EUGENIUSZ
WRONA EUGENIUSZ
ADAMUS ZYGMUNT
JARZYNA MIECZYŚŁAW
ELGLET TADEUSZ
KOLAK BOLESŁAW
JARZĄBEK STANISŁAW
NOWACKI WŁADYSŁAW
ZIEMBLA WŁADYSŁAW
HORABIK JAKUB
JARZĄBEK ADOLF

MIKA JAN
ŚWIĄTEK FRANCISZEK
SALA JAN
KAWULA FILIP
BIEL KAZIMIERZ
FIJAŁKOWSKI STANISŁAW
ROITHBERG-HOERNER FRANCISZEK
ZACHUŁA SZCZĘSNY
BATKO STANISŁAW
SITKO AUGUSTYN
KOWALIK RUDOLF
ZIEMBIŃSKI STEFAN
SZCZEPANIEC WOJCIECH
GWÓDŹ STANISŁAW

Rys historyczny: 06.06.1944 r. ogłoszono obwieszczenie z listą osób skazanych na karę śmierci przez niemiecki doraźny sąd Sipo.

Obwieszczenie

Za podstępne napady w dniu 30.05.1944 r. na skraju miasta w Łańcucie na 3 należące do armii niemieckiej i w Jarosławiu na jednego należącego do armii niemieckiej zostały doraźnie rozstrzelane niżej wymienione osoby, które za zbrodnie wykroczenia przeciwko paragraf 1 i 2. rozporządzenia o zwalczaniu napadów na dzieło niemieckiej odbudowy w Generalnym Gubernatorstwie z dnia 02.10.1943 (Dziennik Rozporządzeń Gen. Gub. Nr. 82/43) skazano na karę śmierci przez sąd doraźny

Dowódcy Policji Bezpieczeństwa i SD Okręgu krakowskiego, ale przewidziane były do ulaskawienia.

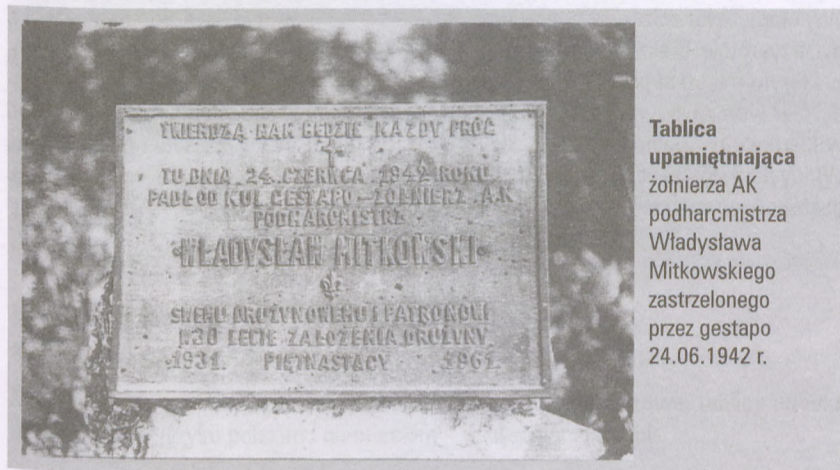
1. **Plachciński Jan**, zbieracz jaj z Bochni, za przynależność do nielegalnej organizacji.
2. **Mika Józef**, górnik z Bochni, za czynną działalność nielegalnej organizacji.
3. **Świątek Tadeusz**, rolnik z Charsznicy, za działalność w miejscowej organizacji. Wiedział o nielegalnym posiadaniu broni i nie uczynił zadość swojemu obowiązkowi doniesienia o tym.
4. **Kaim Stanisław**, bez zawodu, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
5. **Magierski Czesław**, tapicer z Krakowa, za działalność w nielegalnej organizacji.
6. **Żylski Stanisław**, konduktor tramwajów z Krakowa, za przynależność do nielegalnej organizacji.
7. **Chmiel Karol**, stolarz z Krakowa, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
8. **Kastelik Bronisław**, nauczyciel z Krakowa, za udział w nielegalnej organizacji.
9. **Szymoniak Adam**, ślusarz z Prądnika Czerwonego, za przynależność do nielegalnej organizacji.
10. **Kahl Eugeniusz**, monter z Krakowa Dębnik, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
11. **Wrona Eugeniusz**, ślusarz samochodowy z Krakowa, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
12. **Adamus Zygmunt**, stolarz z Krakowa, za czynny udział w nielegalnej organizacji i kolportaż pism podziemnych.
13. **Jarzyna Mieczysław**, ślusarz z Krakowa za czynny udział w nielegalnej organizacji i kolportaż pism podziemnych.
14. **Elglet Tadeusz**, praktykant biurowy z Krakowa, za czynny udział w nielegalnej organizacji i kolportaż pism podziemnych.
15. **Kolak Bolesław**, ślusarz z Krakowa, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
16. **Jarząbek Stanisław**, rolnik z Zawady, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
17. **Nowacki Władysław**, robotnik tartaczny z Myślenic, za przynależność do nielegalnej organizacji.
18. **Ziembła Władysław**, rolnik z Sułkowic, za przynależność do nielegalnej organizacji.
19. **Horabik Jakub**, rolnik z Myślenic, za przynależność do nielegalnej organizacji.
20. **Jarząbek Adolf**, robotnik z Zawady, za przynależność do nielegalnej organizacji. Wiedział o nielegalnym posiadaniu broni i nie uczynił zadość swemu obowiązkowi doniesienia o tym.
21. **Piasecki Józef**, piekarz z Myślenic, za przynależność do nielegalnej organizacji.
22. **Puchalka Franciszek**, mechanik z Krakowa, za przynależność do nielegalnej organizacji.
23. **Holdun Rudolf**, księgowy z Krakowa, za czynną działalność w nielegalnej organizacji.

24. **Starzyk Stanisław**, funkcjonariusz z Krakowa, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
25. **Sułkowski Józef**, nauczyciel z Sułkowic, za przynależność do nielegalnej organizacji.
26. **Krygier Tadeusz**, urzędnik z Myślenic za czynny udział w nielegalnej organizacji.
27. **Mika Jan**, ślusarz z Sieprawia, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
28. **Świątek Franciszek**, kupiec z Krzyszkowic, za popieranie bandytów przez udzielanie im schronienia. Wiedział o nielegalnym posiadaniu broni i nie uczynił zadość swemu obowiązkowi doniesienia o tym.
29. **Sala Jan**, kupiec z Sułkowic, za kolportaż pism podziemnych.
30. **Kawula Filip**, szofer z Swoszowic, za popieranie bandytów przez przewożenie ich w samochodzie.
31. **Biel Kazimierz**, funkcjonariusz z Jugowic, za czynny udział w nielegalnej organizacji.
32. **Fijałkowski Stanisław**, rolnik z Zawady, za popieranie terrorystów przez udzielanie im schronienia.
33. **Roithberg-Hoerner Franciszek**, ślusarz z Koźmic Wielkich za udział w napadach. Wiedział o nielegalnym posiadaniu broni i nie uczynił zadość swemu obowiązkowi doniesienia o tym.
34. **Zachuła Szczesny**, konduktor tramwajów z Krakowa, za popieranie terrorystów przez udzielanie im schronienia.
35. **Batko Stanisław**, robotnik rolny z Koźmic Wielkich, za popieranie terrorystów przez udzielanie im schronienia. Wiedział o nielegalnym posiadaniu broni i nie uczynił zadość swemu obowiązkowi doniesienia o tym.
36. **Sitko Augustyn**, przetokowy z Soboniowic, za popieranie terrorystów przez udzielanie im schronienia. Wiedział o nielegalnym posiadaniu broni i nie uczynił zadość swemu obowiązkowi doniesienia o tym.
37. **Kowalik Rudolf**, technik telefonów z Krakowa, za popieranie bandytów przez udzielanie im schronienia.
38. **Ziemiński Stefan**, były urzędnik pocztowy z Krakowa, za popieranie politycznych przestępców przez udzielanie im schronienia.
39. **Szczepaniec Wojciech**, szewc z Lubienia, za przynależność do nielegalnej organizacji.
40. **Gwóźdź Stanisław**, szofer z Krakowa, za wymuszenia (szantaż).

(Od 05.11.1939 r. jednostki dyspozycyjne policji i SS – Sipo i SD w Krakowie – miały swą siedzibę w Domu Śląskim przy ul. Pomorskiej. Utworzono tam Komendę Policji Bezpieczeństwa i Służby Bezpieczeństwa na okręg krakowski, a od stycznia 1940 r. – wydziały: I organizacyjno-administracyjny, II służby bezpieczeństwa, III gestapo, IV policji kryminalnej. Sipo i SD dokonywały podczas okupacji licznych aresztowań, głównie wśród inteligencji, naukowców, działaczy politycznych i społecznych. 12.04.1943 r. komendant Sipo i SD dystryktu krakowskiego w ściśle tajnym okólniku skierowanym do podległych placówek nakazał, aby transporty na miejsce egzekucji

nie zwracały na siebie uwagi, a egzekucje odbywały się bez rozgłosu i bez postronnych obserwatorów. 02.10.1943 r. Hans Frank wydał rozporządzenie „O zwalczaniu zamachów na niemieckie dzieło rozbudowy w Generalnej Guberni”. „Przestępstwa” te podlegały doraźnym sądom policji bezpieczeństwa, a wyroki były wykonywane natychmiast. Rozporządzenie to dawało podstawę prawną do masowego terroru i eksterminacji ludności polskiej. Od 15.10.1943 r. publicznie ogłaszano nazwiska skazanych przez sądy na śmierć, a 29.10. 1943 r. rozplakatowano pierwszą listę.)

TABLICA UPAMIĘTNIAJĄCA ŻOŁNIERZA AK PODHARCMISTRZA WŁADYSŁAWA MITKOWSKIEGO ZASTRZELONEGO PRZEZ GESTAPO 24.06.1942 R.

Tablica
upamiętniająca
żołnierza AK
podharcmistrza
Władysława
Mitkowskiego
zastrelonego
przez gestapo
24.06.1942 r.

DĘBNIKI

Lokalizacja: ul. Twardowskiego 99

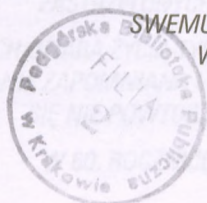
Rok powstania: 1961

Fundator: Drużyna harcerska „Piętnastacy”

Opis obiektu: Metalowa tablica umieszczona jest na głazie niewielkich rozmiarów. Znajduje się tu napis o następującej treści:

TWIERDZĄ NAM BĘDZIE KAŻDY PRÓG
TU DNIA 24 CZERWCA 1942 ROKU
PADŁ OD KUL GESTAPO ŻOŁNIERZ AK
PODHARCMISTRZ
WŁADYSŁAW MITKOWSKI

SWEMU DRUŻYNOWEMU I PATRONOWI
W 30-LECIE ZAŁOŻENIA DRUŻYNY
1931 PIĘTNASTACY 1961

Władysław Mitkowski – ur. 22.09.1914 r. w Krakowie. Był wnukiem powstańców z 1863 r. W 1933 r. wstąpił do ZHP. W 1934 r. został drużynowym XV Męskiej Drużyny Harcerskiej noszącej imię ppłk Loepolda Lisa Kuli. W 1937 r. został powołany do wojska – służył w 1. Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu. Był uczestnikiem wojny obronnej – brał udział w walkach 20. Pułku Ziemi Krakowskiej. Po ucieczce z niewoli wrócił do Krakowa i podjął pracę harcerską. W grudniu 1939 r. wstąpił do podziemnej organizacji wojskowej. W ciągu pierwszych trzech lat okupacji niemieckiej zajmował się wydawaniem prasy konspiracyjnej. Były to gazetki: „Pobudka”, „Surmy”, „Nowiny Radiowe” i „Nowe Ateny”. Wraz z innymi druhami zajmował się kolportażem podziemnej prasy.

Wprowadził drużynę harcerską do Armii Krajowej. Otrzymał wtedy pseudonim „Żbik”. Współpracował z Szarymi Szeregami. W okresie od marca 1940 r. do lutego 1942 r. był trzykrotnie aresztowany przez gestapo. 26.06.1942 r. o świcie przed domem, w którym mieszkał przy ul. Twardowskiego, zatrzymało się gestapowskie auto. Władysław wraz ze swym młodszym bratem Stanisławem próbował uciekać przez ogród w kierunku ul. Zielnej, a potem Skał Twardowskiego. Bratu powiodła się ucieczka. Władysław został ranny i zawrócił w kierunku domu. Rannego, na oczach matki, gestapowiec zastrzelił z odległości około 15 m.

KOBIERZYN

**POMNIK POŚWIĘCONY PACJENTOM SZPITALA NEUROPSYCHIATRYCZNEGO
W KOBIERZYNIE ZAMORDOWANYM PRZEZ HITLEROWSKIEGO OKUPANTA
23.06.1942 R.**

**Pomnik
poświęcony
pacjentom Szpitala
Neuropsychiatrycz-
nego w Kobierzynie,
zamordowanym
przez hitlerowskiego
okupanta
23.06.1942 r.**

Lokalizacja: cmentarz w Kobierzynie, ul. Czerwone Maki

Rok powstania: 23.06.2002 r.

Opis obiektu: pomnik – kamienny obelisk. Na czarnej marmurowej tablicy umiesz-
czono napis w języku polskim i niemieckim – następującej treści:

*NA TYM CMENTARZU POCHOWANO KILKUSET
PACJENTÓW
SZPITALA PSYCHIATRYCZNEGO
IM. DR. JÓZEFA BABIŃSKIEGO
ZAMORZONYCH GŁODEM PRZEZ NIEMCÓW
1940–1942*

*W TEJ MOGILE
23 CZERWCA 1942 R.
W DNIU LIKWIDACJI SZPITALA POGRZEBANO
30 ZAMORDOWANYCH PACJENTÓW
ORAZ
25 ŻYDÓW Z GMINY SKAWINA
ZMUSZONYCH DO POMOCY PRZY
GRZEBANIU CHORYCH I NA KONIEC
ZASTRZELONYCH*

*NIECH OFIARA ŻYCIA TYCH LUDZI
NIE ZOSTANIE ZAPOMNIANA I NIGDY WIECEJ
SIĘ NIE POWTÓRZY*

W 60. ROCZNICĘ WYDARZEŃ, 23 CZERWCA 2002

Rys historyczny: Przed rozpoczęciem II wojny światowej w Szpitalu Nueropsychiatrycznym im. Józefa Babińskiego przebywało około 1000 pacjentów. 21.11.1939 r. niemiecki lekarz dr Gillert przejął szpital w Kobierzynie w zarząd niemiecki. Kolejnymi dyrektorami byli Niemcy, m.in. dr Alexander Kroll, Zwecht. Na skutek ograniczeń finansowych stosowanych przez władze niemieckie, co miesiąc umierało z głodu około 50 chorych. We wrześniu 1941 r. Niemcy wywieźli dwoma transportami 91 pacjentów pochodzenia żydowskiego (08.09. – 41, a 11.09. – 50) do Zakładu Psychiatrycznego „Zofiówka” w Otwocku. Zostali oni tam zamordowani 19.08.1942 r.

18.06.1942 r. Niemcy zlikwidowali w Kobierzynie sanatorium przeciwgruźlicze „Skotniki”. Chorych wyrzucono z pomieszczeń, a lekarzy zwolniono. Lekarzy ze szpitala psychiatrycznego przeniesiono do szpitala w Drwęcy, a następnego dnia usunięto kapelana i wszystkie pielęgniarki. „Opiekę” nad chorymi przejęli lekarze niemieccy. 23.06.1942 r. SS i gestapo przeprowadziło całkowitą likwidację szpitala. Trzydziestu chorych uśmiercono zastrzykami bądź zastrzelono w łóżkach czy na przyszpitalnym cmentarzu. Rozstrzelano też Żydów przywiezionych ze Skawiny do kopania mogił. Pozostałych 535 pacjentów wywieziono do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu.

W budynkach szpitalnych urządzono szpital SS oraz ośrodek rolny i placówkę Hitlerjugend.

24.08.1944 r. – podczas ewakuacji szpitala SS – Niemcy wywieźli wszystkie urządzenia i przyrządy lekarskie, aptekę, meble. Zniszczyli akta, archiwa i bibliotekę.

POMNIK POŚWIĘCONY PACJENTKOM I PACJENTOM SZPITALA NEUROPSYCHIATRYCZNEGO W KOBIERZYNIE, KTÓRZY ZOSTALI ZAMORDOWANI PRZEZ NIEMCÓW 23./24.06.1942 R.

Pomnik poświęcony ofiarom hitleryzmu: pacjentom i pracownikom Szpitala Neuropsychiatrycznego w Kobierzynie

KOBIERZYN

Lokalizacja: krakowski Szpital Neuropsychiatryczny im. Józefa Babińskiego, ul. J. Babińskiego 29. Pomnik znajduje się w ogrodzie za kaplicą szpitalną.

Rok powstania: 2002

Projekt: prof. Józef Sękowski

Fundatorzy: Urząd Miasta Krakowa, Polsko-Niemieckie Towarzystwo Zdrowia Psychicznego

Opis obiektu: Pomnik został zaprojektowany przez prorektora ASP w Krakowie prof. Józefa Sękowskiego. Przedstawia Matkę Bożą, podtrzymującą konającego Jezusa. Postacie wykonane z metalu charakteryzują się surowością i prostotą wyrazu. Ich zestawienie ze znajdującymi się po obu stronach olbrzymimi tablicami (2.30 m wys. 4 m długość), na których wykuto w brązie nazwiska 535 chorych, którzy zginęli z rąk hitlerowskiego okupanta, nadaje im szczególnego wyrazu.

Nad nazwiskami ofiar umieszczono napis w języku polskim i niemieckim – następującej treści:

*PAMIĘCI PACJENTEK I PACJENTÓW,
KTÓRZY ZOSTALI ZAMORDOWANI
PRZEZ NIEMCÓW 23/24 CZERWCA 1942
I MIELI ZOSTAĆ BEZIMIENNI*

Rys historyczny: W 2002 r. w Archiwum Państwowym odnaleziono listę pacjentów, którzy w 1942 r. zostali wywiezieni do obozu KL Auschwitz. Dla upamiętnienia tej tragedii w 2002 r. powstał projekt pomnika, autorstwa prorektora ASP w Krakowie prof. Józefa Sękowskiego.

18.08.2002 r. model pomnika został poświęcony przez Ojca Świętego Jana Pawła II podczas mszy św. na krakowskich Błoniach.

Uroczystość odsłonięcia pomnika nastąpiła w sześćdziesiątą rocznicę likwidacji szpitala – 23.06.2002 r.

Pomnik został sfinansowany przez Urząd Miasta Krakowa. Tablice, na których umieszczono nazwiska pacjentek i pacjentów, zostały sfinansowane przez Polsko-Niemieckie Towarzystwo Zdrowia Psychicznego.

W 2007 r. planowane jest odsłonięcie dwóch tablic w kształcie macew, z nazwiskami 91 pacjentów pochodzenia żydowskiego, którzy w 1941 r. zostali wywiezieni do zakładu psychiatrycznego „Zofiówka” w Otwocku i tam w 1942 r. uśmierceni. Ich nazwiska zostały w 2005 r. odnalezione w instytucie Yad Vashem w Jerozolimie.

SKOTNIKI

POMNIK JEŃCÓW WOJENNYCH ARMII CZERWONEJ POLEGŁYCH W OBRONIE WOLNOŚCI W LATACH 1942–1944

Pomnik jeńców wojennych Armii Czerwonej poległych w obronie wolności w latach 1942–1944

SKOTNIKI

Lokalizacja: cmentarz w Skotnikach, ul. Kozienicka

Opis obiektu: pomnik ma kształt prostopadłościanu umieszczonego na dwustopniowym postumencie. Znajduje się w centralnej części małego cmentarza, na którym w zbiorowych mogiłach pochowano około 150 jeńców radzieckich. Na granitowej tablicy umieszczonej na pomniku widnieje pięcioramienna gwiazda i napis następującej treści:

BOHATEROM
ARMII CZERWONEJ
POLEGŁYM W OBRONIE WOLNOŚCI
NARODU POLSKIEGO
W LATACH 1942–1944
W HOŁDZIE
SPOŁECZEŃSTWO KRAKOWA

Rys historyczny: W czasie okupacji hitlerowcy utworzyli obóz dla jeńców radzieckich na terenie fortu „Skotniki Południe” Nr 52 ½. Na skutek trudnych warunków panujących w obozie (głodu, wycieńczenia i niewolniczej pracy) wielu jeńców zmarło, inni zostali zamordowani. Zmarłych chowano na polach za fortem. Po wojnie utworzono przy ul. Kozienickiej, obok fortu, mały cmentarz, gdzie pochowano ich w zbiorowych mogiłach i wystawiono pomnik.

TYNIEC

MIEJSCE EGZEKUCJI 90 ŻYDÓW ZAMORDOWANYCH W LESIE TYNIECKIM PRZEZ HITLEROWSKIEGO OKUPANTA 15.07.1942 R.

Miejsce egzekucji
90 Żydów,
zamordowanych
przez
hitlerowskiego
okupanta
w lesie tynieckim
15.07.1942 r.

Lokalizacja: las tyniecki, ul. Obrońców Tyńca

Opis obiektu: Miejsce egzekucji upamiętnia krzyż. Teren jest otoczony metalowym płotkiem. Po wojnie zwłoki ofiar zostały ekshumowane i złożone na cmentarzu żydowskim w Krakowie.

TYNIEC

DZIELNICA IX

ŁAGIEWNIKI – BOREK FAŁĘCKI

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ NA TERENIE DZIELNICY IX

BOREK FAŁĘCKI

1. Pomnik jeńców wojennych Armii Czerwonej zamordowanych przez hitlerowskiego okupanta w obozie w Borku Fałęckim w latach 1941–1942 (ul. Zawiła)
2. Pomnik jeńców wojennych „Stalag 369” – cmentarz w Borku Fałęckim (ul. Zawiła)
3. Tablica pamiątkowa poświęcona grupie dywersyjnej, która dokonała sabotażu w Zakładach Sodowych Solvay 21.11.1944 r. (ul. Zakopiańska 62)
4. Tablica pamiątkowa poświęcona harcerzom z Borku Fałęckiego, którzy oddali życie w walce z hitlerowskim okupantem – cmentarz w Borku Fałęckim (ul. Zawiła)
5. Tablica pamiątkowa poświęcona robotniczej pracy Karola Wojtyły – papieża Jana Pawła II w Zakładach Sodowych Solvay w latach 1940–1944

ŁAGIEWNIKI

6. Cmentarz wojskowy w Łagiewnikach (ul. Siostry Faustyny)
7. Pomnik poświęcony żołnierzom różnych narodowości, którzy zmarli w szpitalu wojskowym w Łagiewnikach w latach 1914–1918 – cmentarz wojskowy w Łagiewnikach (ul. Siostry Faustyny)
8. Pomnik – miejsce pamięci 37 obywateli Łagiewnik, którzy oddali życie za ojczyznę podczas I i II wojny światowej
9. Tablica pamiątkowa poświęcona pracownikom MPK poległym za ojczyznę podczas II wojny światowej (ul. Brożka)

BOREK FAŁĘCKI

POMNIK JEŃCÓW WOJENNYCH ARMII CZERWONEJ ZAMORDOWANYCH PRZEZ HITLEROWSKIEGO OKUPANTA W OBOZIE W BORKU FAŁĘCKIM W LATACH 1941–1942

Pomnik jeńców wojennych Armii Czerwonej zamordowanych przez hitlerowskiego okupanta w obozie w Borku Fałęckim w latach 1941–1942

BOREK FAŁĘCKI

Lokalizacja: cmentarz w Borku Fałęckim, ul. Zawila

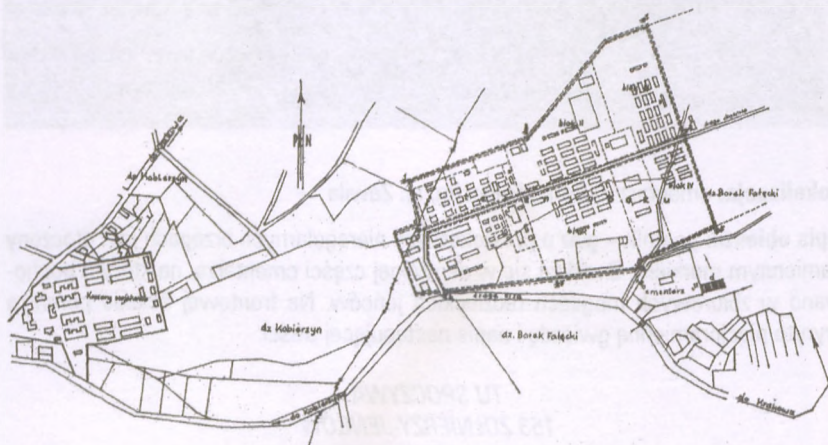
Opis obiektu: pomnik – głaz o prostokątnych nieregularnych brzegach jest otoczony kamiennym murkiem. Znajduje się w centralnej części cmentarza, na którym pochowano w zbiorowych mogiłach radzieckich jeńców. Na frontowej ścianie pomnika wyryto pięcioramienną gwiazdę i napis następującej treści:

*TU SPOCZYWA
153 ŻOŁNIERZY-JEŃCÓW
ARMII CZERWONEJ
ZAMORDOWANYCH
PRZEZ OKUPANTA
NIEMIECKIEGO*

Cmentarz jeńców wojennych Armii Czerwonej w Borku Fałęckim

Rys historyczny: We wrześniu 1939 r. na terenie koszar po 8. Pułku Ułanów w Kobierzynie Niemcy utworzyli obóz dla polskich jeńców. Jesienią 1941 r. założono tu obóz dla jeńców radzieckich. W późniejszym czasie obok koszar, już na terenie Borku Fałęckiego, zbudowano właściwy obóz. Z powodu trudnych warunków panujących w obozie (z głodu, wycieńczenia i wskutek niewolniczej pracy) zmarło wielu żołnierzy, inni zostali zamordowani. W 1942 r. na miejscu obozu dla jeńców radzieckich założono obóz karny „Stalag 369” dla Francuzów, Belgów i Holendrów. Po wojnie utworzono mały cmentarz przylegający do cmentarza parafialnego w Borku Fałęckim, na którym w zbiorowych mogiłach pochowano 153 żołnierzy radzieckich.

Plan sytuacyjny obozu dla jeńców zorganizowanego przez Niemców w Krakowie w Borku Fałęckim

— — — — wewnętrzne ogrodzenia drutem kolczastym

a – groby jeńców francuskich; b – groby poległych żołnierzy radzieckich;
c – kostnica cmentarna; d – groby jeńców radzieckich

POMNIK JEŃCÓW WOJENNYCH „STALAG 369”

Pomnik jeńców
wojennych obozu
karnego
„Stalag 369”

Lokalizacja: teren byłego obozu karnego jeńców wojennych, ul. Zawila

Opis obiektu: pomnik – duży głaz o nieregularnych kształtach umieszczony na podwyższeniu. Na ścianie frontowej wyryto napis następującej treści:

STALAG 369
TEREN
B. HITLEROWSKIEGO
OBOZU KARNEGO
JEŃCÓW
WOJENNYCH

« SUR CET EMPLACEMENT ÉTAIT
SITUÉ LE CAMP 369 DANS LEQUEL
ENTRE JUIN 1942 ET AOÛT 1944,
FURENT INTERNÉS LES SOUS-OFFICIERS
FRANÇAIS ET BELGES ÉVADÉS ET
RÉFRACAIRES AYANT CONTINUÉ
LE COMBAT CONTRE L'ALLEMAGNE
NAZIE
QUATORZE DES LEURS Y ONT
LAISSÉ LA VIE »

**Tablica
pamiątkowa**
umieszczona
na tylnej ścianie
pomnika jeńców
wojennych obozu
karnego
„Stalag 369”

BOREK FAŁĘCKI

Na tylnej ścianie pomnika, na czarnej marmurowej tablicy znajduje się napis w języku francuskim, który w przekładzie na język polski ma następującą treść:

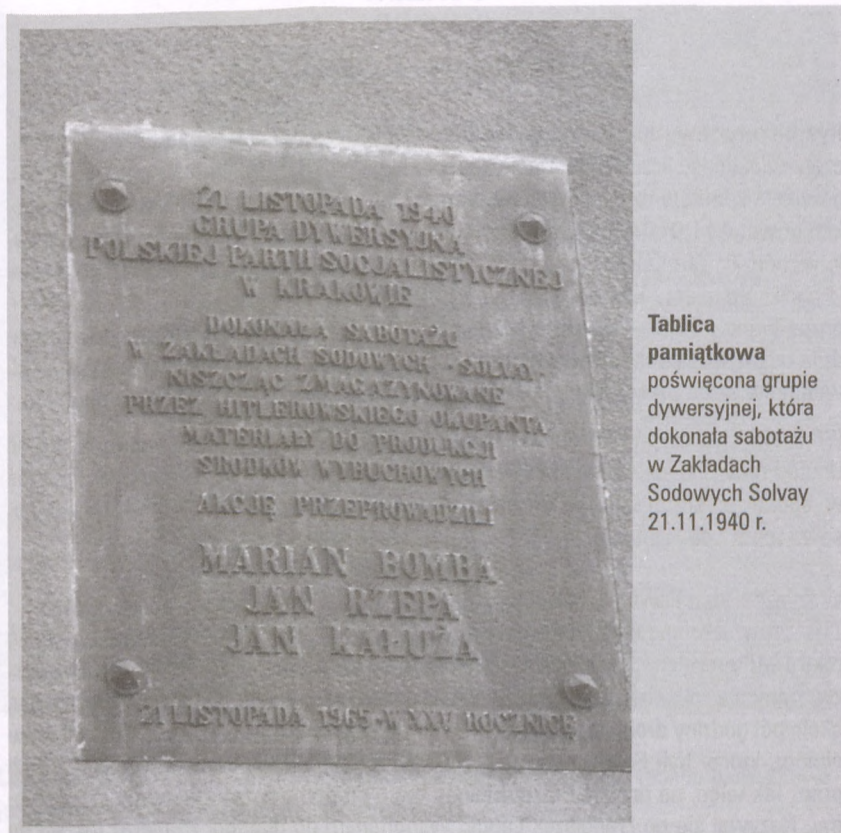
*NA TYM MIEJSCU ZNAJDOWAŁ SIĘ STALAG 369,
W KTÓRYM MIĘDZY CZERWCEM 1942 R. A SIERPNIEM 1944 R.
BYLI INTERNOWANI PODOFICEROWIE FRANCUSCY, BELGIJSKY I HOLENDERSKY
UCIEKALI Z OBOZU W CELU KONTYNUOWANIA
WALKI Z NIEMIECKIM NAZIZMEM.
14 Z NICH ZOSTAŁO ROZSTRZELANYCH
ZA UCIECZKĘ Z TEGO OBOZU*

Rys historyczny: Pomnik znajduje się w miejscu hitlerowskiego obozu karnego dla jeńców wojennych: Francuzów, Belgów i Holendrów, wziętych do niewoli w 1940 r., którzy powołując się na Układ Genewski odmówili pracy. Obóz powstał 05.06.1942 r. na miejscu obozu dla jeńców rosyjskich i otrzymał nazwę „Stalag 369”. W okresie od czerwca 1942 r. do 14.08.1944 r. (likwidacja obozu) w obozie przebywało około 17 000 jeńców. Na skutek ciężkich warunków, jakie panowały w obozie, wielu jeńców zmarło i zostało pochowanych na cmentarzu w Borku Fałęckim. Dokładnej liczby zmarłych nie ustalono. Po wojnie zwłoki żołnierzy zostały ekshumowane i wywiezione do Francji.

„Stalag 369” (fotografia archiwalna)

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA GRUPIE DYWERSYJNEJ, KTÓRA DOKONAŁA SABOTAŻU W ZAKŁADACH SODOWYCH SOLVAY 21.11.1940 R.

Tablica pamiątkowa poświęcona grupie dywersyjnej, która dokonała sabotażu w Zakładach Sodowych Solvay 21.11.1940 r.

BOREK FAŁĘCKI

Lokalizacja: ul. Zakopiańska 62; tablica jest umieszczona na budynku pozostałym po Zakładach Sodowych Solvay. Obecnie mieści się tu Centrum Sztuki Współczesnej Solvay.

Rok powstania: 1969

Opis obiektu: Na metalowej tablicy znajduje się napis następującej treści:

21 LISTOPADA 1940 r.
GRUPA DYWERSYJNA
POLSKIEJ PARTII SOCJALISTYCZNEJ
W KRAKOWIE
DOKONAŁA SABOTAŻU
W ZAKŁADACH SODOWYCH „SOLVAY”
NISZCZĄC ZMAGAZYNOWANE
PRZEZ HITLEROWSKIEGO OKUPANTA
MATERIAŁY DO PRODUKCJI
ŚRODKÓW WYBUCHOWYCH

AKCJĘ PRZEPROWADZILI

MARIAN BOMBA

JAN RZEPA

JAN KAŁUŻA

21 LISTOPADA 1965 w XXV ROCZNICĘ

Rys historyczny: Już na początku hitlerowskiej okupacji na terenie Krakowa rozpoczęły działalność liczne organizacje konspiracyjne, m.in. PPS, która w grudniu 1939 r. powołała komitety dzielnicowe i fabryczne. Oddział bojowy OKR PPS w Borku Fałęckim powstał 11.01.1940 r. Dowódcą oddziału został Marian Bomba; w skład oddziału wchodził: Jan Kałuża, Jan Rzepa, Władysław Cieluch, Edward Figuła, Władysław Urbanik, Stanisław Kaczor, Józef Mrugała, G. Grocholski, Zborowski. 21.11.1940 r. grupa bojowa PPS w składzie: Marian Bomba, Jan Kałuża, Jan Rzepa, przeprowadziła udaną akcję sabotażową na terenie Zakładów Sodowych Solvay, podpalając 50 wagonów siana prasowanego przeznaczonego do wyrobu środków wybuchowych.

(28.01.1943 r. grupa pod dowództwem M. Bomby przeprowadziła udaną akcję na Urząd Pracy przy ul. Lubelskiej 27, podkładając wewnątrz gmachu bombę. Podczas wybuchu zostały zniszczone kartoteki osób, które miały być wywiezione na przymusowe roboty do Niemiec.)

W książce „Jan Paweł II. Autobiografia” autor tak wspomina okres swojej pracy:

„Aby uchronić się przed wywózką na przymusowe roboty do Niemiec, jesienią roku 1940 zacząłem pracę jako robotnik fizyczny w kamieniołomie tzw. «wapienniku» związanym z fabryką chemiczną Solvay. Kamieniołom znajdował się na Zakrzówku, około pół godziny drogi od mojego domu na Dębnikach (...) Odpowiedzialni za kamieniołom, którzy byli Polakami, starali się nas studentów, ochraniać od najcięższych prac. Tak więc, na przykład, przydzielono mnie do pomocy tak zwanemu strzałowemu. Nazywał się on Franciszek Łabuś. Wspominam go dlatego, że nieraz tak się do mnie odzywał: «Karolu, wy to byście poszli na księdza. Dobrze byście śpiewali, bo macie ładny głos, i byłoby wam dobrze» (...)

Pracowałem w kamieniołomie od września 1940 roku, a rok później przeszedłem do oczyszczalni wody do fabryki. Tak więc lata związane z kształtowaniem się ostatecznej decyzji pójścia do seminarium wiążą się właśnie z tym okresem. Spotykałem się na co dzień z ludźmi ciężkiej pracy, poznawałem ich środowisko, ich rodziny, ich zainteresowania, ich ludzką wartość i godność. Osobiście doznałem od nich wiele życzliwości (...)

Za każdym razem, gdy spotykam robotników fizycznych, nie mogę powstrzymać się od zwierzenia, że wielką łaską, którą doznałem w życiu, była prawie czteroletnia praca w kamieniołomach i fabryce (...) A pamiętam to tak jakby było wczoraj. Owo doświadczenie życia robotniczego, jego wszystkich aspektów pozytywnych i całej nędzy, jak również, jak na innym planie, okrucieństwa deportacji polskich rodaków do obozów śmierci, pozostawiło głęboki ślad w moim życiu. Od tamtego czasu tajemnica człowieka weszła w pole moich refleksji i poczułem się nieodparcie zobowiązany do tego, żeby bronić godność każdego człowieka.

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA HARCERZOM Z BORKU FAŁĘCKIEGO, KTÓRZY ODDALI ŻYCIE W WALCE Z HITLEROWSKIM OKUPANTEM

Tablica pamiątkowa poświęcona harcerzom z Borku Fałęckiego, którzy oddali życie w walce z hitlerowskim okupantem

BOREK FAŁĘCKI

Lokalizacja: cmentarz parafialny w Borku Fałęckim, ul. Zawila; tablica pamiątkowa jest umieszczona na ścianie kaplicy cmentarnej.

Opis obiektu: tablica pamiątkowa i Harcerski Krzyż umieszczony nad nią, są wykonane ze sztucznego tworzywa imitującego brąz. Zastąpiły w 1997 r. oryginały, które skradziono w 1994 r. Odtworzoną tablicę z brązu umieszczono w kościele parafialnym pw. Matki Bożej Zwycięskiej. Ufundowali ją seniorzy i sympatycy harcerstwa borkowskiego w 1997 r.

Na cmentarzu złożono również ziemię z miejsca straceń harcerzy, jako symbol ich wspólnego grobu. Na tablicy pamiątkowej znajduje się napis następującej treści:

ODDALI POLSCE SWE ŻYCIE MŁODE
W WALCE Z HITLEROWSKIM NAJEŹDZCĄ

TADEUSZ STARZEC LAT 26

DRUŻYNOWY 13 DH, JENIEC OFLAGU WOLDENBERGU, (DOBIEGNIĘWO),
W CZASIE KOLEJNEJ UCIECZKI DO WALCZĄCEJ OJCZYZNY ZOSTAŁ ZAMORDO-
WANY W 1944 R.

DH ZYGMUNT ADAMUS LAT 22

ŻOŁNIERZ AK ZAMORDOWANY NA MONTELUPICH W 1942 R.

DH **TADEUSZ GERAS** LAT 19

ŻOŁNIERZ ZWZ – ZGINĄŁ TRAGICZNIE PO ARESZTOWANIU W 1942 R.

DH **HENRYK SROKA** LAT 19

DRUŻYNOWY ZUCHÓW, ŻOŁNIERZ AK ZAMORDOWANY W CELI ŚMIERCI NA UL. POMORSKIEJ W LIPCU 1944 R.

DH **TADEUSZ SUWARA** LAT 25

ŻOŁNIERZ ZWZ ZAMORDOWANY W GROSS ROSEN W 1943 R.

DH **ZDZISŁAW WOŁOWIEC** LAT 20

ZMARŁ PO TORTURACH NA MONTELUPICH W 1940 R.

Biogramy:

Tadeusz Starzec – ur. 11.02.1918 r. w Kurdwanowie. Harcerz drużyny harcerskiej w Borku Fałęckim. W latach 1934–1937 prowadził I Borkowską Drużynę Harcerzy. W 1937 r. wstąpił do Seminarium Duchownego Salezjanów w Mikołowie na Górnym Śląsku. Po dwóch latach rozpoczął naukę na politechnice we Lwowie. Powołany do wojska, uczestniczył w kampanii wrześniowej – służył w 51. Pułku Piechoty. Za bohaterską postawę został odznaczony Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari.

Miał zainteresowania humanistyczne, redagował gazetkę „Biszkopt”, pisał wiersze. Trzykrotnie uciekał z obozu. Został zastrzelony przez wartowników niemieckich podczas kolejnej ucieczki w dniu 25.03.1944 r. w obozie jenieckim w Woldenbergu na Pomorzu Zachodnim (obecna nazwa Dobiegniewo). Na jego cześć jeden z placów w tej miejscowości nazwano jego imieniem.

Z okazji 55-lecia Borkowskiej Drużyny Harcerzy 11 BHD w Szkole Podstawowej nr 40 otrzymał imię **Tadeusza Starca**.

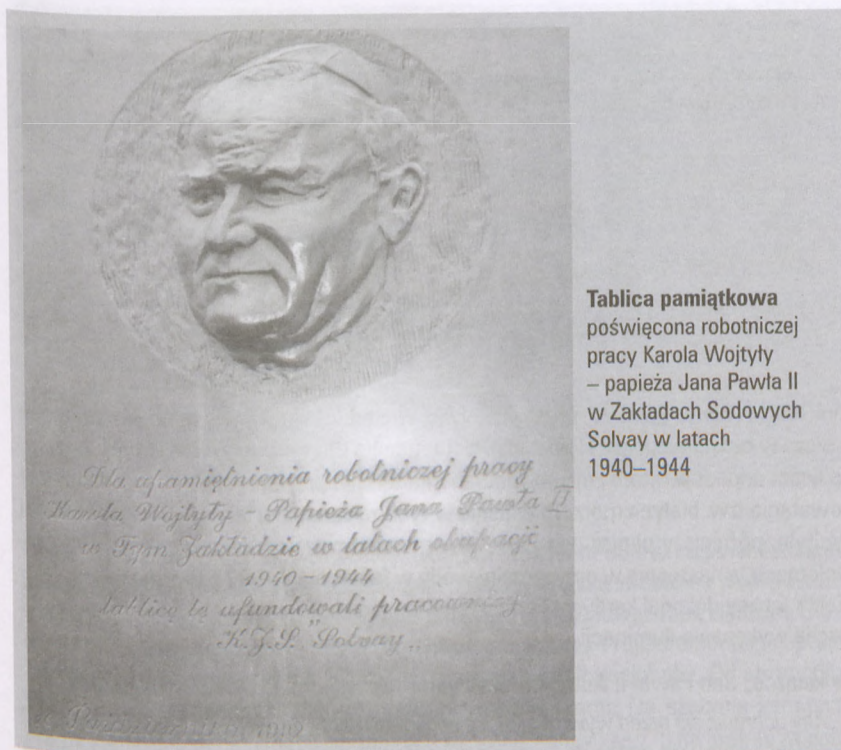
Adamus Zygmunt – ur. 22.02.1922 r., harcerz drużyny w Borku Fałęckim i Łagiewnikach. Więziony w więzieniu przy ul. Montelupich. Rozstrzelany w Krakowie (wg listy straceń z dn. 06.04.1944 r.).

Geras Tadeusz – ur. 30.04.1923 r. w Sułkowicach. Harcerz drużyny harcerskiej w Łagiewnikach, członek ZWZ. Data i okoliczności śmierci nie są dokładnie znane. Wersja pierwsza: zastrzelony w trakcie ucieczki z pociągu. Wersja druga: zamordowany w więzieniu przy ul. Montelupich 01.09.1942 r. Wersja trzecia: po aresztowaniu i pobiciu w październiku 1942 r. przeżył załamanie psychiczne. Zginął tragicznie 01.11.1942 r.

Suvara Tadeusz – ur. w 1920 r. w Borku Fałęckim. Członek konspiracyjnej podchorążówki. Zadenuncjowany przez volksdeutscha (Breulicha lub Braulicha). Uwieszony w więzieniu przy ul. Montelupich. W obliczu zbliżającego się natarcia Armii Czerwonej, wywieziony do Gross Rosen. Według naocznego świadka Gramatyki został żywcem spalony w styczniu 1945 r.

Wołowiec Zdzisław – ur. w 1922 r. w Łagiewnikach, harcerz. Został aresztowany (27.03.1940 r.) za działalność konspiracyjną i uwieszony w więzieniu przy ul. Montelupich. Katowany i torturowany, zmarł 04.11.1940 r.

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA ROBOTNICZEJ PRACY KAROLA WOJTYŁY – PAPIEŻA JANA PAWŁA II W ZAKŁADACH SODOWYCH SOLVAY W LATACH 1940–1944

Tablica pamiątkowa
poświęcona robotniczej
pracy Karola Wojtyły
– papieża Jana Pawła II
w Zakładach Sodowych
Solvay w latach
1940–1944

BOREK FAŁĘCKI

Lokalizacja: ul. Zakopiańska 62; tablica jest umieszczona na zewnątrz budynku, który pozostał po Zakładach Sodowych Solvay. Obecnie mieści się tu Centrum Sztuki Współczesnej Solvay.

Rok powstania: 1978

Fundator: pracownicy KZS Solvay zrzeszeni w Solidarności

Opis obiektu: tablica – płaskorzeźba wykonana z brązu składa się z trzech części umieszczonych obok siebie; część środkowa to prostokątna płyta z podobizną papieża Jana Pawła II i napisem:

**DLA UPAMIĘTNIECIA ROBOTNICZEJ PRACY
KAROLA WOJTYŁY – PAPIEŻA JANA PAWŁA II
W TYM ZAKŁADZIE W LATACH OKUPACJI
1940–1944
TABLICĘ UFUNDOWALI PRACOWNICY
K.Z.S. „SOLVAY”**

16 PAŹDZIERNIKA 1982

Po lewej stronie znajduje się emblemat Zakładów Sodowych Solvay i data: 1940–1944. Po prawej – herb papieski Jana Pawła II i data wyboru na Stolicę Piotrową: 16.10.1978 r.

Trzy elementy
tablicy pamiątkowej
poświęconej
robotniczej pracy
Karola Wojtyły
– papieża
Jana Pawła II
w Zakładach
Sodowych Solvay

Rys historyczny: Zakłady Sodowe Solvay w Borku Fałęckim zostały uruchomione jeszcze w czasie wojny w 1940 r. jako Ostdeutsche Chemische Werke GmbH. Ogromne ilości odpadów, które zmagazynowano na terenie przyfabrycznym, spowodowały powstanie tzw. białych mórz. To właśnie w tych zakładach w latach 1940–1944 Karol Wojtyła, późniejszy papież Jan Paweł II, pracował przez rok jako robotnik w kamieniołomach, a następnie w oczyszczalni wody w fabryce. W 1982 r. uroczystego odsłonięcia tablicy dokonał kardynał Franciszek Macharski. Kilka lat temu Rada Dzielnicy IX zleciła wykonanie iluminacji.

W książce „Jan Paweł II Autobiografia” autor tak wspomina okres swojej pracy :

...„Aby uchronić się przed wywózką na przymusowe roboty do Niemiec, jesienią roku 1940 zacząłem pracę jako robotnik fizyczny w kamieniołomie tzw. „wapienniku” związanym z fabryką chemiczną Solvay. Kamieniołom znajdował się na Zakrówku, około pół godziny drogi od mojego domu na Dębnikach (...) Odpowiedzialni za kamieniołom, którzy byli Polakami, starali się nas studentów, ochraniać od najcięższych prac. Tak więc, na przykład, przydzielono mnie do pomocy tak zwanemu strzałowemu. Nazywał się on Franciszek Łabuś. Wspominam go dlatego, że nieraz tak się do mnie odzywał: „Karolu, wy to byście poszli na księdza. Dobrze byście śpiewali, bo macie ładny głos, i byłoby wam dobrze” (...)

Pracowałem w kamieniołomie od września 1940 roku, a rok później przeszedłem do oczyszczalni wody do fabryki. Tak więc lata związane z kształtowaniem się ostatecznej decyzji pójścia do seminarium wiążą się właśnie z tym okresem. Spotykałem się na co dzień z ludźmi ciężkiej pracy, poznawałem ich środowisko, ich rodziny, ich zainteresowania, ich ludzka wartość i godność. Osobiście doznałem od nich wiele życzliwości (...)

Za każdym razem, gdy spotykam robotników fizycznych, nie mogę powstrzymać się od zwierzenia, że wielką łaską, którą doznałem w życiu, była prawie czteroletnia praca w kamieniołomach i fabryce (...) A pamiętam to tak jakby było wczoraj. Owo doświadczenie życia robotniczego, jego wszystkich aspektów pozytywnych i całej nędzy, jak również, jak na innym planie, okrucieństwa deportacji polskich rodaków do obozów śmierci, pozostawiło głęboki ślad w moim życiu. Od tamtego czasu tajemnica człowieka weszła w pole moich refleksji i poczułem się nieodparcie zobowiązany do tego, żeby bronić godność każdego człowieka.”...

ŁAGIEWNIKI

CMENTARZ WOJSKOWY W ŁAGIEWNIKACH

**Cmentarz
wojskowy
w Łagiewnikach**
– brama
wejściowa, przy
ul. Siostry Faustyny

ŁAGIEWNIKI

Rys historyczny: Cmentarz wojskowy, okręg XI Kraków nr 384 w Łagiewnikach, jest jedyną nekropolią w Krakowie powstałą na potrzeby wojska w czasie I wojny światowej. Został założony jesienią 1914 r. jako cmentarz przyszpitalny obok klasztoru Sióstr Matki Bożej Miłosierdzia, w którym zorganizowano lazaret. Projekt cmentarza opracował wiedeński architekt Hans Mayr. Cmentarz ma kształt wieloboku. Od strony ulicy jest otoczony kamiennym murem z ażurowymi balaskami. Na szczycie kamiennej bramy zwieńczonej dwuspadowo znajduje się stylizowany krzyż, a na bramie znajduje się kamienna tablica informacyjna.

**Tablica
informacyjna**
umieszczona
na bramie
cmentarza
wojennego
w Łagiewnikach

CMENTARZ WOJENNY
KRIEGSFRIEDHOF
ВОЕННОЕ КЛАДБИЩЕ

Nr 384

1914 - 1918

Widok ogólny
cmentarza
wojskowego
w Łagiewnikach

Groby były umieszczone symetrycznie rzędami. Na mogiłach stały drewniane krzyże z imiennymi tabliczkami. Nie zachował się ani jeden oryginalny nagrobek. Obecnie teren pól grobowych jest wyplantowany. W części centralnej cmentarza znajduje się drewniany krzyż z półokrągłym daszkiem wykonanym według zachowanego projektu H. Mayra oraz współczesny pomnik – kamienny obelisk – poświęcony żołnierzom różnych narodowości, którzy zmarli w szpitalu w Łagiewnikach w latach 1914–1918.

**POMNIK POŚWIĘCONY ŻOŁNIERZOM RÓŻNYCH NARODOWOŚCI, KTÓRZY
ZMARLI W SZPITALU WOJSKOWYM W ŁAGIEWNIKACH W LATACH
1914–1918**

Pomnik poświęcony
żołnierzom różnych
narodowości, którzy
zmarli w szpitalu
wojskowym
w Łagiewnikach
w latach 1914–1918

ŁAGIEWNIKI

Lokalizacja: cmentarz wojskowy, ul. Siostry Faustyny

Opis obiektu: pomnik – murowany prostopadłościan na planie kwadratu, otoczony metalowym i ogrodzeniem. Na pomniku jest umieszczona czarna marmurowa tablica z napisem następującej treści:

OMNIA PRO PATRIA

TU SPOCZYWA 266 ŻOŁNIERZY

NARODOWOŚCI: AUSTRYJACKIEJ, CHORWACKIEJ,

CZESKIEJ, ESTOŃSKIEJ, NIEMIECKIEJ,

POLSKIEJ, ROSYJSKIEJ, SERBSKIEJ,

SŁOWACKIEJ, SŁOWEŃSKIEJ, UKRAIŃSKIEJ,

WĘGERSKIEJ, WŁOSKIEJ,

KTÓRZY ZMARLI W LATACH 1914–1918

POMNIK – MIEJSCE PAMIĘCI OBYWATELI ŁAGIEWNIK, KTÓRZY ODDALI ŻYCIE ZA OJCZYZNĘ PODCZAS I I II WOJNY ŚWIATOWEJ

ŁAGIEWNIKI

Pomnik – miejsce pamięci obywateli Łagiewnik, którzy oddali życie za ojczyznę podczas I i II wojny światowej

Lokalizacja: Zespół Szkół Ogólnokształcących i Przemysłu Skórzanego, ul. Myślenicka 16

Rok powstania: 1996

Projekt: Stanisław Millan

Fundator: Łagiewnickie Towarzystwo Kulturalne i Rada Dzielnicy XI

Opis obiektu: Pomnik – kamienny obelisk umieszczony na ceglany postumencie.

W górnej części znajduje się wykonana z brązu figura orła w koronie, a poniżej napis:

POLEGLI ZA POLSKĘ

Na czarnej marmurowej tablicy znajdują się nazwiska mieszkańców Łagiewnik poległych podczas I i II wojny światowej:

JAN DUDZIŃSKI	+ 1914
LUDWIK TOMALA	+ 1914
JAN BATKO	+ 1917
STEFAN BERNIAK	+ 1917
STANISŁAW DUDZIŃSKI	+ 1920
JAN MASŁYK	+ 1939
MARIAN SZYMAŃSKI	+ 1939
JÓZEF JAN ŻYŁA	+ 1939
EDWARD ŁĄCKI	+ 1939
FELIKS SZOSTAK	+ 1940
TADEUSZ DYLEWSKI	+ 1940
TADEUSZ MOTARSKI	+ 1940
GRZEGORZ STASZKIEWICZ	+ 1940
JAN ŻAK	+ 1940
ZDZIŚŁAW WOŁOWIEC	+ 1941
JÓZEF WARDAS	+ 1942
TADEUSZ GERAS	+ 1942
STANISŁAW GROCHOLA	+ 1942
STANISŁAW TYLEK	+ 1942
STANISŁAW ZAŁAS	+ 1943
JÓZEFA BIEL	+ 1943
ANDRZEJ KOŁODZIEJ	+ 1943
MARIAN NAZIM	+ 1944
ZYGMUNT ADAMUS	+ 1944
ALEKSANDER JAWORSKI	+ 1944
PIOTR ZAŁAS	+ 1944
MARIAN GAMAJ	+ 1944
STANISŁAW WĄCHAŁA	+ 1945
ZDZIŚŁAW KASZYCKI	+ 1945
STANISŁAW KUŚMIERZ	+ 1945
WŁADYSŁAW PERSKI	+ 1945
JAN RADOSZ	+ 1945
MIECZYŚŁAW WINDAK	+ 1945
ANTONI TYLEK	+ 1946
JAN WĄCHAŁA	+ 1946
MARIAN WINDAK	

ŁAGIEWNIKI 1996

Biogramy zebrał i opracował Stanisław Millan.

Adamus Zygmunt – ur. 22.02.1922 r. Stolarz. Harcerz drużyny w Borku Fałęckim i Łagiewnikach. Członek ZWZ. Aresztowany i rozstrzelany w Krakowie (wg listy straceń z 06.04.1944 r.).

Batko Jan – ur. w Mietniewie. Rolnik. Członek organizacji strzeleckiej w Łagiewnikach. Powołany do wojska austriackiego, walczył z Rosjanami. Zginął na Węgrzech w 1917 r. Został pochowany w zbiorowej mogile na przedmieściach Budapesztu.

Berniak Stefan – ur. 24.04.1890 r. w Łagiewnikach. Członek organizacji strzeleckiej w Łagiewnikach i Borku Fałęckim. Powołany do wojska austriackiego, walczył z Rosjanami. Wzięty do niewoli, zmarł na zesłaniu na Syberii w 1917 r.

Biel Józefa – ur. 04.03.1914 r. w Łagiewnikach. Rozstrzelana przez Niemców jako zakładniczka 06.01.1943 r. w Księżu Wielkim, po akcjach bojowych miejscowej partyzantki AK i BCh.

Dudziński Jan, ps. Jan Janowski – ur. 24.04.1893 r. w Krakowie Ludwinowie. Członek organizacji strzeleckiej. Od 1914 r. jako żołnierz i oficer walczył w Legionach Piłsudskiego. Zginął w Karpatach w 1914 r. Odznaczony Krzyżem Virtuti Militari i Krzyżem Niepodległości.

Dudziński Stanisław – ur. 14.04.1895 r. w Krakowie Ludwinowie. Murarz. Członek organizacji strzeleckiej. Od 1914 r. podoficer w Legionach Piłsudskiego. Zmarł w 1920 r. w wyniku odniesionych ran. Odznaczony Krzyżem Niepodległości.

Dylewski Tadeusz – ur. 18.09.1908 r. w Krakowie. Architekt. We wrześniu 1939 r. został internowany w obozie jenieckim w Kozielsku. Zamordowany w Katyniu wiosną 1940 r. (nr 01404).

Gamaj Marian – ur. 01.03.1911 r. w Krakowie Ludwinowie. Pracownik krakowskiej „Armatury”. Zginął w 1944 r. jako żołnierz AK, walcząc w powstaniu warszawskim.

Geras Tadeusz – ur. 30.04.1923 r. w Sułkowicach. Harcerz drużyny harcerek w Łagiewnikach. Członek ZWZ. Po aresztowaniu i pobiciu w październiku 1942 r. przeżył załamanie psychiczne. Zmarł śmiercią tragiczną 01.11.1942 r.

Grochola Stanisław – ur. 12.11.1887 r. w Łąkach k. Brzeska. Pracownik MPK w Łagiewnikach. Za działalność dywersyjną na terenie zakładu pracy 25.11.1942 r. został aresztowany i osadzony w więzieniu przy ul. Montelupich. Rozstrzelany na terenie więzienia 27.11.1942 r.

Jaworski Aleksander – ur. 27.02.1907 r. w Krakowie Podgórzu. Działacz PPS, organizator bojówek antyniemieckich, konstruktor granatów i bomb zegarowych. Został aresztowany 03.03.1944 r. Zginął w maju tego samego roku (wg listy straceń z 08.05.1944 r.).

Kaszycki Zdzisław – ps. „Wiesław”, ur. 30.07.1922 r. w Krakowie, harcerz, student, podchorąży 1. Pułku Strzelców Podhalańskich AK w Szczawie. Zginął w walce z Niemcami 13.01.1945 r. Został pochowany pod Modlnicą. Po wojnie ciało przeniesiono na cmentarz Rakowicki w Krakowie.

Kołodziej Andrzej – ur. 19.11.1893 r. w Krakowie Podgórzu. Sekretarz rady gminnej i członek koła TSL w Łagiewnikach. Aresztowany w 1943 r. za sabotaż gospodarczy, wywieziony do obozu w Oranienburgu, gdzie zginął w tym samym roku.

Kuśmier Stanisław – ur. 14.10.1903 r. w Szczecinie, dr praw, pracownik krakowskiego kuratorium oświaty. Został aresztowany 16.11.1944 r. i wywieziony do obozu zagłady w Nordhausen, gdzie zginął 16.02.1945 r.

Łacki Edward – ur. 06.02.1908 r. w Krakowie. Grabarz. Członek PPS. Rozstrzelany przez Niemców 16.11.1939 r. w Łagiewnikach za działalność antyniemiecką. Pochowany w ogrodzie za swoim domem, w którym odbywało się konspiracyjne spotkanie, przy ul. Ks. A. Lubomirskiego 10.

Masłyk Jan – ur. 13.10.1911 r. Był jednym z usypujących Kopiec Józefa Piłsudskiego w Krakowie na Sowińcu, jako kierownik grupy cieśli i murarzy. Żołnierz kampanii wrześniowej 1939 r. Zginął w rejonie Trzciny we wrześniu 1939 r. jako plutonowy WP.

Motarski Tadeusz – ur. 10.05.1886 r. w Krakowie Podgórzu. Nauczyciel, oficer wojsk austriackich, jeniec Sybiru, skautmistrz, pierwszy Komendant Hufca ZHP Kraków Podgórze, porucznik WP. W 1939 r. dostał się do niewoli sowieckiej i został osadzony w obozie w Kozielsku. Zamordowany w Katyniu wiosną 1940 r. (nr 0510).

Nazim Marian – ur. 13.08.1924 r. w Łagiewnikach. Aresztowany w 1943 r. za sabotaż gospodarczy, wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął w tym samym roku.

Perski Władysław – ur. 21.12.1908 r. w Łagiewnikach. Ślusarz, pracownik krakowskiej „Armatury”. Aresztowany w 1943 r. Więzień obozów w Oświęcimiu i Gross Rosen. Zmarł w maju 1945 r. w Częstochowie podczas pieszego powrotu z obozu do domu rodzinnego.

Radosz Jan – ur. 04.04.1902 r. Stolarz, budował Dom Ludowy i kaplicę w Łagiewnikach. W 1944 r. aresztowany za działalność antyniemiecką. Więzień obozu zagłady w Zwickau, gdzie zginął 22.03.1945 r.

Staszewicz Grzegorz – ur. 07.01.1894 r. w Winnicy Polskiej. Oficer I Korpusu Polskiego Gen. Żeligowskiego. W 1939 r. powołany do 11. Pułku Piechoty w Sosnowcu. W 1939 r. dostał się do niewoli sowieckiej i został osadzony w obozie w Kozielsku. Zamordowany w Katyniu wiosną 1940 r. (nr 03748). Odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości.

Szostak Feliks – ur. 18.05.1903 r. w Borku Fałęckim. Rozstrzelany przez Niemców 16.11.1939 r. za działalność antyniemiecką. Pochowany w ogrodzie, w którym odbywało się konspiracyjne spotkanie, przy ul. Ks. A. Lubomirskiego 10.

Szymański Marian – ur. 12.02.1915 r. w Łagiewnikach. Zdun. Żołnierz 20. Pułku Piechoty. Zginął w Bogumiłowicach, jako saper, podczas wysadzania mostu na Dunajcu w pierwszych dniach września 1939 r.

Tomala Ludwik – ur. 10.08.1895 r. w Kurdwanowie. Rolnik i cieśla, współorganizator czytelnicy TSL w Łagiewnikach. Członek organizacji strzeleckiej. Powołany do wojska austriackiego, walczył z Rosjanami. Zginął na Węgrzech w 1914 r.

Tylek Antoni – ur. 01.05.1924 r. w Łagiewnikach. Uczeń poligrafii, łagiewnicki harcerz, żołnierz WP. Zginął na posterunku granicznym w rejonie Nysy. Pochowany anonimowo na cmentarzu przy ul. Wspólnej.

Tylek Stanisław – ur. 08.05.1888 r. w Łagiewnikach. Pracownik krakowskiego magistratu. Aresztowany 24.06.1942 r. w krakowskich zakładach wodociągowych, osa-

dzony w więzieniu przy ul. Montelupich, wywieziony do obozu w Oświęcimiu. Zginął 24.09.1942 r.

Wardas Józef – ur. 18.02.1913 r. w Łągowicach. Złotnik i tokarz. W czasie okupacji pracował w Zbrojowni w Krakowie przy ul. Rakowickiej. Za działalność dywersyjną został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął 14.03.1941 r.

Wachała Jan – ps. „Łazik”, ur. 21.12.1922 r. w Krakowie. Absolwent Szkoły Handlowej, łagiewnicki harcerz, żołnierz AK. Organizator partyzantki w Gorcach jako żołnierz i oficer 1. Pułku Strzelców Podhalańskich AK od 1940 r. Zginął 02.05.1946 r. w Tylmanowej nad Dunajcem, zastrzelony podczas akcji.

Wachała Stanisław – ur. 03.04.1921 r. w Krakowie. Pracownik cegielni Bonarka, łagiewnicki harcerz, podchorąży AK. Od sierpnia 1944 r. żołnierz i oficer 1. Pułku Strzelców Podhalańskich AK w Szczawie. Zginął w walce z Niemcami 15.12.1944 r. w Zabrzeży k. Kamienicy.

Windak Marian – ps. „Sowa”, ur. 07.09.1924 r. Rolnik, żołnierz Plutonu „69” AK. w Łągowicach. Po wojnie członek WIN. Zginął jako żołnierz 26.03.1946 r. w Laskach. Został pochowany w Opatowie.

Windak Mieczysław – ur. 25.08.1921 r. w Łągowicach. Rolnik, żołnierz AK. Organizator Plutonu „69” AK w Łągowicach. Po wojnie członek organizacji WIN. Został zastrzelony w Borku Fałęckim 13.08.1945 r. Pochowany anonimowo na cmentarzu przy ul. Wspólnej.

Wołowicz Zdzisław – ur. w 1922 r. w Łągowicach. Harcerz przedwojennej drużyny harcerskiej. Aresztowany 27.03.1940 r. za działalność antyniemiecką i dywersyjną. Więziony m.in. w więzieniu przy ul. Montelupich. Torturowany i katowany. Zmarł 04.11.1940 r.

Zalas Piotr – ur. 25.02.1903 r. w Łągowicach. Robotnik krakowskiej „Armatury”, rolnik. Został aresztowany za działalność antyniemiecką 03.03.1942 r. Zamordowany w Krakowie 10.05.1944 r.

Zalas Stanisław – ur. 27.08.1897 r. w Łągowicach. Żołnierz Legionów Piłsudskiego, później w KOP. Pracownik Policji Państwowej. W czasie okupacji pracownik krakowskiego MPK. Aresztowany 17.08.1942 r., wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął 01.10.1942 r.

Żak Jan – ur. 08.06.1894 r. w Łągowicach. Członek organizacji strzeleckiej. Żołnierz I wojny światowej, jeńiec Sybiru, oficer WP. W 1939 r. dostał się do niewoli sowieckiej i został osadzony w więzieniu w Kozielsku. Zamordowany w Katyniu wiosną 1940 r. (nr 02231). Odznaczony m.in. Krzyżem Niepodległości.

Żyła Józef Jan – ur. 30.03.1914 r. w Łągowicach. Pracownik PKP. Członek TSL w Łągowicach. W 1939 r. powołany do wojska jako rezerwista Korpusu Ochrony Pogranicza. Walczył w 40. Pułku Piechoty we Lwowie. Zginął na granicy 05.09.1939 r.

Rys historyczny: Aby uczcić pamięć obywateli Łągowickich, którzy polegali podczas I i II wojny światowej Łągowickie Towarzystwo Kulturalne w Krakowie ufundowało

pomnik, który został odsłonięty 10.11.1976 r. Na tablicy pamiątkowej umieszczono nazwiska 37 obywateli Łagiewnik, którzy zginęli w latach 1914–1920 i 1939–1945. Są wśród nich legioniści, żołnierze AK, uczestnicy powstania warszawskiego, pomordowani w hitlerowskich obozach zagłady i katowniach getta. Pomnik znajduje się obok dawnego Domu Ludowego. Jest pod opieką nauczycieli i uczniów Zespołu Szkół Ogólnokształcących i Przemysłu Skórzanego.

Łagiewniki podczas II wojny światowej – kalendarium wydarzeń

04.09.1939 r. – podczas bombardowania Łagiewnik przez niemieckie samoloty zginęło 8 mieszkańców, którzy zostali pochowani w zbiorowej mogile na cmentarzu wolańsko-łagiewnickim, przy ul. Wspólnej.

16.11.1939 r. Niemcy rozstrzelali dwóch konspiratorów z „Orla Białego” – Edwarda Łackiego i Feliksa Szostka – obok domu rodziny Opoczków, gdzie uczestniczyli oni w konspiracyjnym zebraniu antyniemieckim. Rodziny rozstrzelanych uwięziono w więzieniu przy ul. Montelupich.

We wrześniu 1939 r. Niemcy zajęli szkołę w Łagiewnikach – początkowo na szpital, później na koszarzy wojskowe.

W 1941 r. kierownik szkoły Tadeusz Połomski został wywieziony wraz z rodziną do Wołowic.

W latach 1941–1945 nauka szkolna odbywała się w klasztorze ss. MB Miłosierdzia oraz w prywatnych domach. Tajne nauczanie w zakresie szkoły średniej prowadzono w domu rodziny Sindutów, przy ul. Pocztowej. Funkcje kierownika szkoły pełnił Franciszek Nycz, katechetą był ks. Władysław Piaskowski, nauczycielami – m.in. Motarscy, Lebetowie, Sierko.

W okresie okupacji w Łagiewnikach funkcjonowała 7-klasowa Polska Szkoła Powszechna nr 60 w Krakowie. Wydawane w tym czasie świadectwa były pisane w języku polskim i niemieckim.

W Łagiewnikach działały różne grupy i jednostki Armii Krajowej Obwodu Krakowskiego. Najliczniejszą grupę konspiracyjną tworzył pluton o kryptonimie „69” utworzony na przełomie 1941/42 r., wchodzący w skład 3. Kompanii IV Odcinka „Wapno”. Organizatorami byli: Władysław Czubala (ps. „Ogień”), Kazimierz Kolarz (ps. „Wiktor”), Jan Milan (ps. „Pantera”). W 1944 r. z 16 członków plutonu 37 osób pochodziło z Łagiewnik; 23 z nich byli to harcerze I Łagiewnickiej Drużyny Harcerskiej im. Andrzeja Małkowskiego. Ponadto z Łagiewnik rekrutowały się dwie sekcje 2 plutony „Boruta” z Woli Duchackiej, wchodzące w skład 5. Kompanii I Batalionu „Żelbet” oraz jedna sekcja współpracująca z 3. Kompanią „Orlik”. Pod koniec 1941 r. rozpoczęła działalność Podchorążówka Łagiewniki Ludwinów, z której wszyscy ukończyli szkolenie i otrzymali stopnie podchorążych. Pluton miał własny magazyn broni. Brał udział w licznych akcjach.

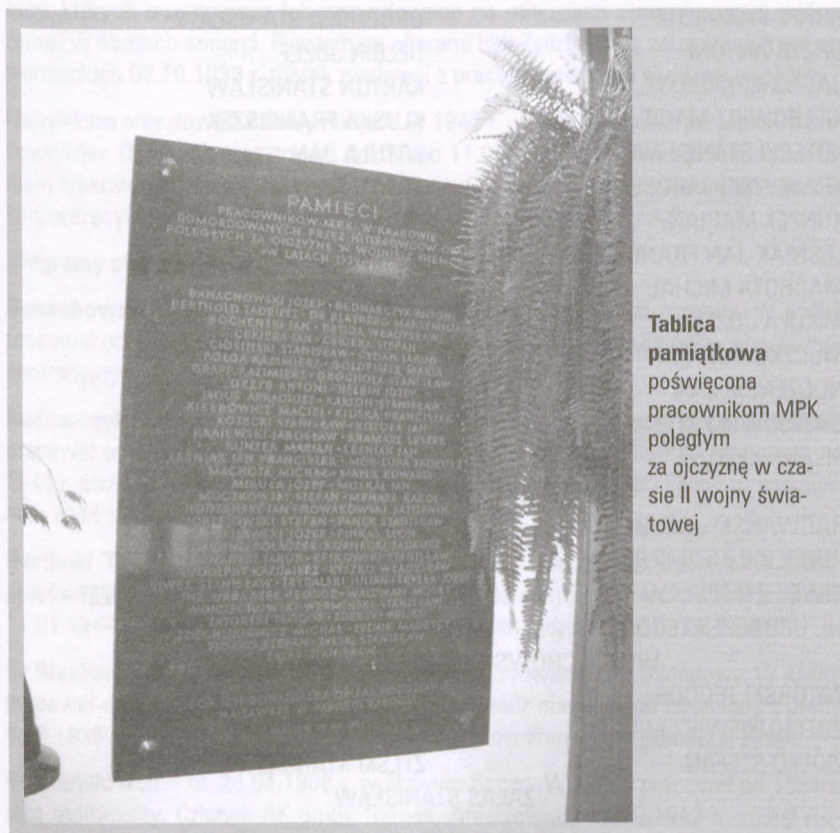
W lipcu 1943 r. Stanisław Krzywoń wraz z grupą kolejarzy zarekwirowali wagon broni i amunicji z pociągu jadącego na wschód. W 1944 r. kilkakrotnie skradziono żołnierzom niemieckim broń, która zasilila magazyn Plutonu „69”. W latach 1944–45 w bra-

wurowych akcjach na terenie Krakowa wstawił się żołnierz Kedywu Jan Kowalkowski (ps. „Halszka”). Między innymi ostaniał Wawel 18.01.1945 r. Przy jego też udziale w tym dniu na baszcie senatorskiej zawieszono białą-czerwoną flagę.

24.12.1944 r. w ulicznych łapankach w Łagiewnikach aresztowano wielu mieszkańców dzielnicy. Trafili do więzienia na ul. Montelupich lub zostali wywiezieni do obozów koncentracyjnych. Duże grupy obywateli przeszły do partyzantki AK, AL i BCh.

Podczas ofensywy Armii Czerwonej 18.01.1945 r., w czasie ostrzału i walk ulicznych, wielu mieszkańców Łagiewnik zostało rannych i zabitych. Pochowano ich w zbiorowej mogile na cmentarzu przy ul. Wspólnej. Przy ul. Pierzchówka (na Maderze) zginęła sowiecka obsługa działa.

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA PRACOWNIKOM MPK W KRAKOWIE POLEGŁYM ZA OJCZYZNĘ W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

**Tablica
pamiątkowa**
poświęcona
pracownikom MPK
poległym
za ojczyznę w cza-
sie II wojny świa-
towej

ŁAGIEWNIKI

Lokalizacja: Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji, ul. Brożka; tablica jest umieszczona w budynku administracyjnym MPK na korytarzu I piętra.

Rok powstania: 1982

Opis obiektu: Dyrekcja MPK

*PAMIĘCI
PRACOWNIKÓW MPK W KRAKOWIE
POMORDOWANYCH PRZEZ HITLEROWCÓW ORAZ
POLEGŁYCH ZA OJCZYZNĘ W WOJNIE Z NIEMCAMI
W LATACH 1939–1945*

BANACHOWSKI JÓZEF
BERTHOLD TADEUSZ
BOCHEŃSKI JAN
CEKIERA JAN

BEDNARCZYK ANTONI
DR BLASBERG MAKSYMILIAN
BRODA WŁADYSŁAW
CEKIERA STEFAN

CIOŚIŃSKI STANISŁAW
 FOLGA KAZIMIERZ
 GRAFF KAZIMIERZ
 GRZYB ANTONI
 JAGUŚ ARKADIUSZ
 KIEŁBOWICZ MACIEJ
 KOTECKI STANISŁAW
 KRAJEWSKI JAROSŁAW
 KUNZEK MARIAN
 LEŚNIAK JAN FRANCISZEK
 MACHOTA MICHAŁ
 MIKUŁA JÓZEF
 MUCZKOWSKI JAN
 NODZEŃSKI JAN
 ORZEJOWSKI STEFAN
 PIŁAWSKI JÓZEF

DYR. INŻ. POLACZEK-KORNECKI TADEUSZ

RADWAŃSKI JAKUB
 RUDOLPHI KAZIMIERZ
 SIWEK STANISŁAW
 INŻ. URBASZEK TEODOR

WOJCIECHOWSKI-WERMIŃSKI STANISŁAW

ZATORSKI TEODOR
 ZDECHLIKIEWICZ MICHAŁ
 ZIÓŁKO STEFAN

CYGAN JAKUB
 GOLDFLUSS MARIA
 GROCHOLA STANISŁAW
 HELBIN JÓZEF
 KARTON STANISŁAW
 KLUSKA FRANCISZEK
 KOTUŁA JAN
 KRAMARZ LESZEK
 LEŚNIAK JAN
 MGR LUPA TADEUSZ
 MATLA EDWARD
 MOSKAŁ JAN
 MYNARZ KAROL
 NOWAKOWSKI SATURNIN
 PANEK STANISŁAW
 PINKAS LEON

REJKOWSKI STANISŁAW
 RYSZKO WŁADYSŁAW

TRYBALSKI JULIAN TRYTEK JÓZEF
 WALDMAN MOSES

ZDEBSKI FELIKS
 ZELNIK MAURYCY
 ŻYLSKI STANISŁAW

ZALAS STANISŁAW

*NIECH BOHATERSKA OFIARA POZOSTANIE
 NA ZAWSZE W PAMIĘCI ZAŁOGI
 KRAKÓW 23 VII 1982*

Rys historyczny: Tablica pamięci pod hasłami „Niech Bohaterska Ofiara Pozostanie na Zawsze w Pamięci Pracowników” oraz „Nigdy Więcej Wojny” została odsłonięta w dniu 21.07.1982 r. w 100-lecie Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego w Krakowie. Tablica jest poświęcona 58 pracownikom MPK pomordowanych przez hitlerowców w obozach koncentracyjnych oraz poległym na polach walki w obronie ojczyzny. Tablica pamięci powstała z inicjatywy Zarządu Koła Kombatanów w MPK, a sfinansowana przez Dyрекcję. Już w pierwszych dniach września 1939 r. Krakowska Miejska Kolej Elektryczna, gdyż taką nazwę nosił wówczas zakład, odnotowała straty. W chwili wybuchu wojny odeszli ci pracownicy, którzy zostali powołani do wojska, aby bronić ojczyzny przed niemiecką nawałnicą. Kilku z nich zginęło, kilku zostało rannych, niektórym udało się przedrzeć za granicę i tam kontynuować walkę z Niemcami. KMKE, które otrzymało niemiecką nazwę Stadtische Strassenbahn, stała się w tych tragicznych czasach schronieniem i nadzieją na przetrwanie wielu osób. Pracowali tu obok wykwalifikowanych i niewykwalifikowanych robotników profesjo-

rowie wyższych uczelni, nauczyciele, inżynierowie, zawodowi wojskowi, ludzie różnych zawodów i w różnym wieku. Wielu z nich przeżyło ten trudny okres, byli również tacy, których aresztowano lub zamordowano na miejscach straceń oraz ci, którzy zginęli w obozach śmierci. Pierwszymi ofiarami byli Żydzi, którzy zarządzeniem władz niemieckich 06.10.1939 r. zostali zwolnieni z pracy, a następnie osadzeni w getcie.

Największe aresztowania miały miejsce w 1942 r., wtedy to śmierć poniosło 30 pracowników. Ostatnich aresztowań dokonano 11.01.1944 r., na 7 dni przed wyzwoleniem Krakowa. Aresztowano wtedy dużą grupę kontrolerów i wywieziono do obozów koncentracyjnych na terenie Niemiec, gdzie większość z nich zginęła.

Biogramy ofiar

Banachowski Józef – ur. 10.08.1884 r. w Bratyszowie, kapral rezerwy. W KMKE pracował od 1919 r. jako konduktor. Aresztowany 13.11.1942 r. Zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu 22.01.1943. (nr obozowy 75 918).

Bednarczyk Antoni – ur. 20.09.1913 r. w Krakowie, zawodowy oficer. W KMKE pracował od 20.10.1940 r. jako konduktor, później pracownik biurowy. We wrześniu 1944 r. otrzymał nakaz udania się do oddziału partyzanckiego AK. Zginął w październiku 1944 r. zastrzelony przez niemieckiego snajpera.

Berthold Tadeusz – ur. 18.03.1913 r. w Krakowie podchorąży rezerwy. W KMKE pracował od 22.09.1941 r. jako: konduktor, motorniczy, kontroler. Aresztowany 11.01.1944 r., wywieziony do obozu w Gross Rosen, gdzie zginął 05.04.1945 r.

Dr Blasberg Maksymilian – ur. 28.04.1875 r. we Lwowie, lekarz zakładowy. W KMKE pracował od 1901 r. Był Żydem. Zarządzeniem władz niemieckich zwolniony z pracy 6.10.1939 r., a następnie osadzony w getcie krakowskim, gdzie zakończył życie.

Bocheński Jan – ur. 26.04.1908 r. w Nowym Sączu. W KMKE pracował od 1931 r. jako motorniczy. Członek AK grupy Harnaś. Aresztowany 12.10.1943 r., zginął rozstrzelany w obozie w koncentracyjnym w Oświęcimiu.

Broda Władysław – ur. 18.11.1897 r. w Krakowie. Uczestnik walk legionowych. W KMKE pracował od 1929 r. jako elektryk. Aresztowany 10.11.1942 r. i wywieziony do obozu koncentracyjnego, gdzie zginął.

Cekiera Jan – ur. 15.06.1889 r. w Krakowie, szeregowy rezerwy. W KMKE pracował od 1913 r. jako ślusarz. Działacz PPS. Aresztowany przez gestapo 08.07.1941 r., wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 17.02.1943 r.

Cekiera Stefan – ur. 10.06.1891 r. w Krakowie, ślusarz, szeregowy rezerwy. W KMKE pracował od 1910 r. Był aktywnym działaczem PPS. Aresztowany 23.06.1942 r. zmarł w obozie w Oświęcimiu 05.09.1942 r.

Cygan Jakub – ur. 14.07.1919 r. w Grębałowie. W KMKE pracował od 1914 r. We wrześniu 1939 r. jako rezerwista brał udział w walkach z Niemcami. Wzięty do niewoli, został rozstrzelany 17.09.1939 r. we wsi Wysokie, pow. Krasnostaw.

Ciośniński Stanisław – ur. 27.04.1910 r. w Krakowie, oficer rezerwy. W KMKE pracował od 1940 r. jako konduktor i motorniczy. Aresztowany 15.09.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym.

Folga Kazimierz – ur. 15.05.1908 r. w Spytkowicach. W KMKE pracował od 1930 r. jako robotnik. Aresztowany przez gestapo 13.05.1941 r. zmarł w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu 29.07.1941 r.

Goldfuss Maria – ur. 12.09.1883 r. w Krakowie. W KMKE pracowała od 1911 r. Zwolniona z pracy wraz z innymi Żydami 06.10.1939 r., osadzona w getcie, zginęła podczas likwidacji getta.

Graff Kazimierz – ur. 28.07.1911 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1937 r. jako konduktor. Aktywny działacz ZHP. Aresztowany przez gestapo 17.04.1942 r., wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął 27.05.1942 r.

Grochola Stanisław – ur. 12.11.1887 r. w Łękach, plutonowy rezerwy. W KMKE pracował od 1919 r. jako motorniczy. Działacz PPS. Aresztowany przez gestapo za działalność konspiracyjną, rozstrzelany 27.11.1942 r.

Grzyb Antoni – ur. 05.02.1889 r. w Wojniczu. W KMKE pracował od 1912 r. Działacz PPS. Aresztowany 22.05.1942 r., zginął 21.09.1942 r.

Helbin Józef – ur. 12.02.1912 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1940 r. jako konduktor i motorniczy. Aresztowany przez gestapo 29.10.1943 r., zamordowany za działalność konspiracyjną.

Jaguś Arkadiusz – ur. 06.06.1922 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1942 r. jako konduktor i motorniczy. Harcerz Szarych Szeregów, aresztowany przez gestapo, rozstrzelany przy ul. Szerokiej.

Karton Stanisław – ur. 18.04.1892 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1914 r. jako konduktor i motorniczy. Działacz PPS. Aresztowany 08.07.1941 r., wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zmarł 18.08.1941 r.

Kielbowicz Maciej – ur. 21.02.1900 r. w Łąncucie, kapral rezerwy. W KMKE pracował od 1941 r. jako konduktor. Aresztowany przez gestapo 07.11.1943 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w grudniu 1943 r.

Kluska Franciszek – ur. 28.10.1914 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1930 r. Członek PPS. Aresztowany przez gestapo. Rozstrzelany 27.12.1942 r. w odwecie za śmierć niemieckiego policjanta.

Kotecki Stanisław – ur. 08.05.1896 r. w Krakowie. Legionista. W KMKE pracował od 1917 r. jako elektryk. Aresztowany 13.11.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

Kotuła Jan – ur. 27.07.1899 r. w Sławkowie. W KMKE pracował od 1930 r. jako konduktor, motorniczy, kontroler. Aresztowany 11.01.1945 r., wywieziony do obozu koncentracyjnego, gdzie zginął.

Krajewski Jarosław – ur. 13.07.1907 r. oficer rezerwy. W KMKE pracował jako kontroler. Zginął podczas kampanii wrześniowej.

Kramarz Leszek – ur. 28.09.1904 r. w Zakopanem. W KMKE pracował od 1939 r. jako konduktor, urzędnik i kierownik kasy. Aresztowany 13.11.1942 r., wywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu, gdzie zginął.

Kunczek Marian – ur. 15.07.1915 r. w Żywcu, porucznik rezerwy strzelców konnych. W KMKE pracował od 1937 r. jako urzędnik. Walczył w kampanii wrześniowej. Zginął w Katyniu.

Leśniak Jan – ur. 17.05.1898 r., kanonier. W KMKE pracował od 1927 r. jako robotnik konserwacji i budowy torów. Aresztowany w 17.05.1944 r. wraz z synem, rozstrzelany przy ul. Lubicz.

Leśniak Jan Franciszek – ur. 18.11.1922 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1940 r. jako pomocnik ślusarski. Aresztowany 17.05.1944 r. wraz z ojcem, rozstrzelany przy ul. Lubicz.

mgr Lupa Tadeusz – ur. 14.07.1900 r. w Krakowie, ppr. rezerwy, profesor gimnazjum. Pracował w KMKE od 1941 r. jako konduktor. Aresztowany 20.04.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu 27.06.1942 r.

Machota Michał – ur. 18.07.1905 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1941 r. Aresztowany 28.05.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu we wrześniu 1942 r.

Matla Edward – ur. 13.12.1921 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1940 r. jako robotnik, później jako ślusarz. Aresztowany 22.05.1942 r. wywieziony do obozu zagłady, gdzie zginął.

Mikuła Józef – ur. 28.02.1894 r. w Krakowie, plutonowy rezerwy I wojny światowej. W KMKE pracował od 1919 r. jako ślusarz i brygadzysta. Działacz PPS. Aresztowany 28.05.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Mauthausen 18.10.1942 r.

Moskal Jan – ur. 04.11.1904 r. w Izdebniku. W KMKE pracował od 1928 r. jako ślusarz i monter. Członek PPS. Aresztowany 02.07.1944 r. przez gestapo, wywieziony do obozu koncentracyjnego, zmarł 22.03.1945 r. w Mottelbau w obozie Nordhausen.

Muczkowski Stefan – ur. 20.07.1894 r., ekonomista. W KMKE pracował od 1939 r. aresztowany 10.11.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Gross Rosen.

Mynarz Karol – ur. 12.02.1917 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1937 r. Zginął podczas kampanii wrześniowej w 1939 r.

Nodzeński Jan – ur. 21.01.1920 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1941 r. jako konduktor i motorniczy. Aresztowany w 1942 r., zamordowany w więzieniu przy ul. Montelupich.

Nowakowski Saturnin – ur. 13.11.1895 r. w Kazimierzy Wielkiej. W KMKE pracował od 1916 r. w warsztacie lakierniczym. Działacz PPS. Aresztowany 28.04.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w lipcu 1942 r.

Orzejowski Stefan – ur. 04.05.1917 r. w Krakowie, fotograf. W KMKE pracował od 1940 r. jako konduktor. Aresztowany w sierpniu 1942 r., zginął.

Panek Stanisław – ur. 22.11.1892 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1917 r. jako ślusarz. Członek PPS. Aresztowany przez gestapo 13.11.1942 r., zginął w obozie zagłady 31.12.1944 r.

Piławski Józef – ur. 05.03.1904 r. w Miechowie. W KMKE pracował od 1929 r. przy konserwacji torów. Aresztowany 22.05.1942 r., zginął w obozie zagłady 01.08.1942 r.

Pinkas Leon – ur. 30.10.1882 r. w Krakowie, kapral. W KMKE pracował od 1913 r. jako konduktor. Zwolniony z pracy wraz z innymi Żydami 06.10.1939 r., osadzony w getcie krakowskim, gdzie został zamordowany.

Inż. Polaczek – Kornecki Tadeusz – ur. 8.02.1885 r. w Rudawie. Od 1925 r. dyrektor KMKE. Aresztowany w 1942 r. Zmarł podczas transportu do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu w czerwcu 1942 r.

Radwański Jakub – ur. 08.07.1891 r. w Bochni, kapral, odznaczony Krzyżem Niepodległościowym. W KMKE pracował od 1935 r. jako konduktor. Aresztowany w 1942 r. przez gestapo, wywieziony do obozu zagłady, gdzie zginął.

Rejkowski Stanisław – ur. 20.04.1905 r. w Moszczenicy. W KMKE pracował od 1932 r. jako woźny warsztatów tramwajowych. Członek PPS, kolportował nielegalną prasę. Aresztowany przez gestapo 04.05.1943 r., zmarł w więzieniu.

Rudolphi Kazimierz – ur. 12.03.1912 r. w Spytkowicach. W KMKE pracował od 1940 r. jako urzędnik. Był członkiem AK. Aresztowany 13.11.1942 r., przeżył obóz koncentracyjny. Zginął na morzu, po wyzwoleniu obozu przez wojska sprzymierzone, po zbombardowaniu okrętu, na którym się znajdował.

Ryszko Władysław – ur. 14.06.1901 r. w Krakowie, zawodowy chorąży. W KMKE pracował od 1940 r. jako motorniczy i konduktor. Aresztowany 14.04.1941 r. w czasie prowadzenia tramwaju. Rozstrzelany za działalność konspiracyjną.

Siwek Stanisław – ur. 22.03.1893 r. w Ruszcy, plutonowy. W KMKE pracował od 1940 r. jako kontroler. Członek PPS. Aresztowany 28.04.1942 r., więzień obozów koncentracyjnych, zmarł w obozie Mauthausen Guzen 08.08.1942 r.

Trybalski Julian – pochodził ze Lwowa, oficer w stopniu kapitana. W KMKE pracował od 1940 r. jako kontroler. Aresztowany przez gestapo, zginął.

Trytek Józef – ur. 01.03.1910 r. w Bielczy koło Brzeska, kapral. W KMKE pracował od 1939 r. jako kierowca. Aresztowany 27.06.1942 r., zmarł w sierpniu 1942 r.

Inż. Urubaszek Teodor – ur. 11.07.1891 r. W KMKE pracował od 1915 r. jako kierownik zaplecza technicznego. Aresztowany 10.11.1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu 18.12.1942 r. (nr obozowy 75 711).

Waldman Moses – ur. 21.01.1891 r. w Wojnitowie. W KMKE pracował od 1915 r. Zwolniony z pracy 06.10.1939 r. razem z innymi Żydami, osadzony w getcie, gdzie zginął.

Wojciechowski-Wermiński Stanisław – tak miał odnotowane w kenkarcie, na podstawie której został przyjęty do KMKE w 1940 r. Naprawdę nazywał się Stanisław Wojciechowski był synem krakowskiego lekarza dentysty, ur. 23.07.1917 r. w Krakowie. Był zawodowym oficerem, działał w szeregach AK pod pseudonimem „Korab”. Aresztowany przez gestapo w czasie prowadzenia instruktazu żołnierzy 18.02.1944 r. Znalazł się na liście Polaków skazanych na rozstrzelanie jako zakładnik. Nie wiadomo, czy zginął wtedy, czy w obozie w Buchenwaldzie.

Zalas Stanisław – ur. 27.08.1897 r., był policjantem. W KMKE pracował od 1940 r. jako konduktor. Aresztowany przez gestapo 17.08.1942 r. za współpracę z podziemiem. Zginął w obozie koncentracyjnym 01.10.1942 r.

Zatorski Teodor – ur. 12.03.1887 r. w Krakowie. W KMKE pracował od 1912 r. jako lakiernik. Aresztowany, zginął w więzieniu.

Zdebski Feliks – ur. 12.05.1894 r. w Kobyłcu, kapral rezerwy. W KMKE pracował od 1913 r. jako konduktor. Członek podziemnych szeregów AK. Aresztowany przez gestapo 24.08.1942 r. Zmarł w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu 14.01.1943 r. (nr obozowy 64 275).

Zdechlikiewicz Michał – ur. 25.01.1905 r. w Krakowie, kapral rezerwy. W KMKE pracował od 1931 r. jako konduktor. Aresztowany 03.11.1942 r., więzień obozów, zmarł w obozie koncentracyjnym w Buchewaldzie.

Zelnik Maurycy – ur. 22.09.1889 r. W KMKE pracował od 1914 r. jako konduktor. Zwolniony 06.10.1939 r. wraz z innymi Żydami. Wywieziony wraz z rodziną do obozu w Międzyrzeczu Podlaskim, gdzie zginął.

Ziółko Stefan – ur. 01.07.1919 r. W KMKE pracował od 1941 r. jako konduktor. Aresztowany 18.12.1943 r. za pracę konspiracyjną w szeregach AK. Przewieziony do obozu w Płaszowie, rozstrzelany w styczniu 1944 r.

Żylski Stanisław – ur. 04.04.1909 r. kapral rezerwy. W KMKE pracował od 1930 r. jako konduktor. Aresztowany w grudniu 1942 r. przez gestapo, zginął prawdopodobnie za pracę w podziemiu AK w zgrupowaniu „Żelbet”.

DZIELNICA X

SWOSZOWICE

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ NA TERENIE DZIELNICY X

KOSOCICE

1. Grób żołnierza AK Alojzego Jaglarza, zastrzelonego przez patrol niemiecki 30.09.1944 r. – cmentarz w Kosocicach (ul. Osterwy)
2. Tablica pamiątkowa poświęcona pracownikom tajnej drukarni działającej podczas II wojny światowej w Kosocicach (ul. Hoborskiego 20)

KOSOCICE

GRÓB ŻOŁNIERZA AK ALOJZEGO JAGLARZA ZASTRZELONEGO PRZEZ PATROL NIEMIECKI 30.09.1944 r.

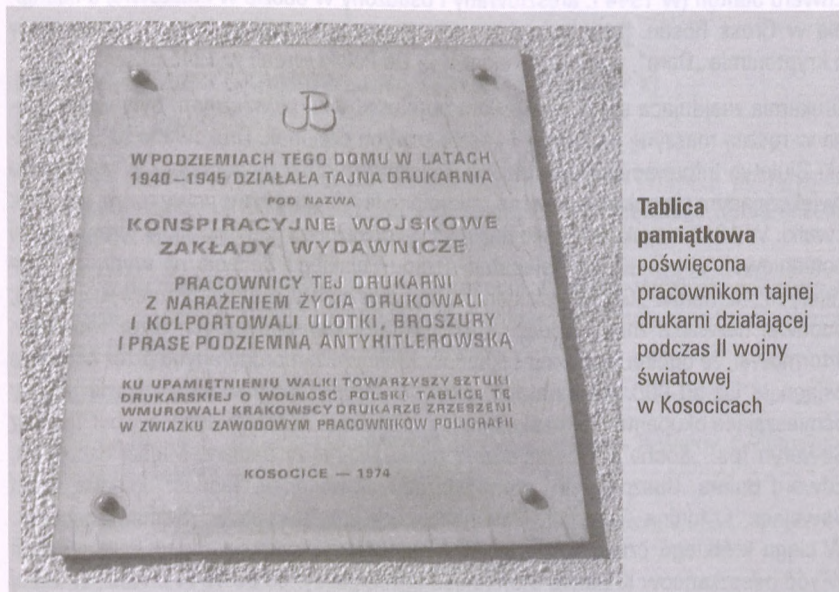

Grób żołnierza AK
Alojzego Jaglarza,
zastrzelonego przez
patrol niemiecki
30.09.1944 r.

Lokalizacja: cmentarz w Kosocicach, ul. Osterwy

Alojzy Jaglarz (1919–1944), żołnierz AK, został zastrzelony przez patrol niemiecki w 1944 r. we wsi Wróblowice podczas konwojowania papieru do tajnej drukarni, która znajdowała się we Wrząsowicach k. Świątnik Górnych.

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA PRACOWNIKOM TAJNEJ DRUKARNI DZIAŁAJĄCEJ PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ W KOSOCICACH

Tablica
pamiątkowa
poświęcona
pracownikom tajnej
drukarni działającej
podczas II wojny
światowej
w Kosocicach

Lokalizacja: ul. Hoborskiego 20

Rok powstania: 1974

Fundator: krakowscy drukarze zrzeszeni w Związku Zawodowym Pracowników Poligrafii

Opis obiektu: Na metalowej tablicy pamiątkowej wyryto napis następującej treści:

W PODZIEMIACH TEGO DOMU W LATACH
1940–1945 DZIAŁAŁA TAJNA DRUKARNIA
POD NAZWĄ:
KONSPIRACYJNE WOJSKOWE
ZAKŁADY WYDAWNICZE
PRACOWNICY TEJ DRUKARNI
Z NARAŻENIEM ŻYCIA DRUKOWALI
I KOLPORTOWALI ULOTKI, BROSZURY
I PRASĘ PODZIEMNĄ ANTYHITLEROWSKĄ
KU UPAMIĘTNIENIU WALKI TOWARZYSZY SZTUKI
DRUKARSKIEJ O WOLNOŚĆ POLSKI TABLICĘ TĘ
WMUROWALI KRAKOWSCY DRUKARZE ZRZESZENI
W ZWIĄZKU ZAWODOWYM PRACOWNIKÓW POLIGRAFII

KOSOCICE – 1974

KOSOCICE

Rys historyczny: W tym miejscu w listopadzie 1942 r. rozpoczęła działalność tajna drukarnia Konspiracyjnych Wojskowych Zakładów Wydawniczych AK. Kierował nią Edward Janton (w 1944 r. aresztowany i osadzony w obozie w Płaszowie, a następnie w Gross Rosen, przeniesiony do Mittelbau, pracował w tajnym obozie pracy o kryptonimie „Dora”, w fabryce rakiet V-2. Do Polski wrócił w 1945 r.).

Drukarnia znajdująca się w niewielkim pomieszczeniu piwnicznym, była wyposażona w ręczną maszynę drukarską i kasztę starych czcionek. Drukowano tu „Małopolski Biuletyn Informacyjny”, instrukcje wojskowe i druki dywersyjne. W związku ze zwiększającym się nakładem pisma, zakupiono lepsze maszyny, nowy rodzaj czcionek i wałki. W 1943 r. drukarnia, jako najlepiej wyposażona i największa na terenie Polski południowej, otrzymała od Delegatury Rządu Polskiego zlecenie na wydrukowanie „lewych” numerów „Gońca Polskiego”. Zawierał on artykuły polityczne i wojskowe, podawał nazwiska znanych ludzi nauki i kultury zamordowanych przez Niemców. Informował, że ogólna liczba mieszkańców Krakowa zamordowanych przez okupanta osiągnęła już 50 000. Na ostatniej, czwartej stronie znajdowały się liczne anonsy ośmieszające okupanta i demaskujące jego zbrodnie. Autorem anonsów był Tadeusz Seweryn (ps. „Socha”). Przy składzie pracowali: Alojzy Jaglarz, Michał Szczypuła, Edward Bulara. Ubezpieczali i pomagali: Ludwik Konopka, Tadeusz Jałocha, Józef Sawajner, Antonina Szczypuła-Sawajner, Ludwika Bakalarska, Stefan Bochenek. W ciągu krótkiego czasu żołnierze AK i harcerze Szarych Szeregów rozprowadzili wśród mieszkańców Krakowa 3,5 tysiąca egzemplarzy. 03.08.1944 r. willa, w której mieściła się tajna drukarnia, została spalona przez ruch oporu, który w ten sposób zapobiegł jej dekonspiracji, gdy Niemcy przejęli furmankę z transportem papieru. Pracę kontynuowano od 02.09.1944 r. w szkole w Lusinie, a następnie we Wrząsowicach.

Po wojnie na fundamentach drukarni postawiono dom mieszkalny, a w 1974 r. umieszczono na nim tabliczkę pamiątkową.

W podziemiach
tego domu podczas
II wojny światowej
działała tajna
drukarnia.

DZIELNICA XI

PODGÓRZE DUCHACKIE

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ NA TERENIE DZIELNICY XI

PIASKI WIELKIE

1. Tablica pamiątkowa poświęcona mieszkańcom Piasków Wielkich poległym za ojczyznę podczas I wojny światowej – kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego (ul. Kosocicka).
2. Tablica pamiątkowa poświęcona mieszkańcom Piasków Wielkich poległym za ojczyznę podczas II wojny światowej – kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego (ul. Kosocicka).

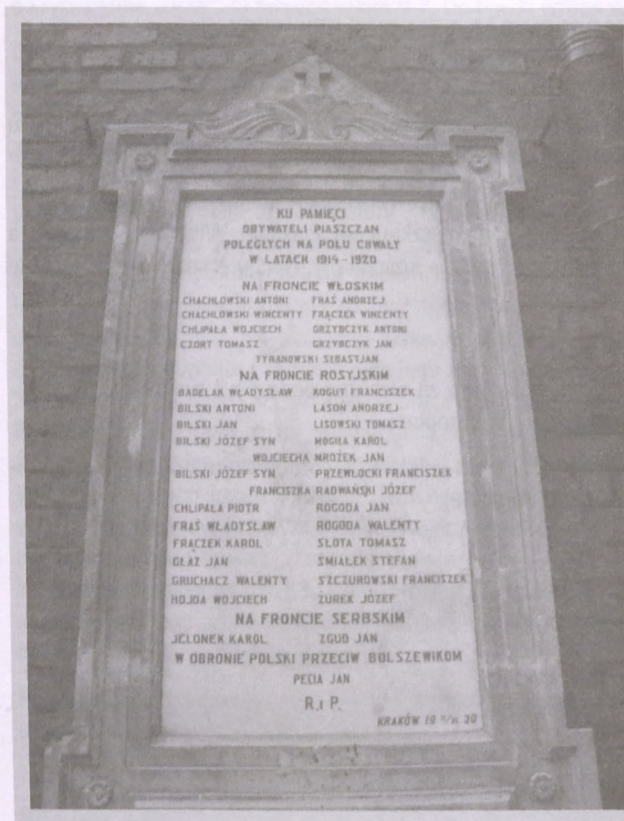
WOLA DUCHACKA

3. Grób nieznanego żołnierza poległego za ojczyznę podczas II wojny światowej – cmentarz na Woli Duchackiej (ul. Wspólna).
4. Krzyż Katyński poświęcony oficerom polskim pomordowanym w 1942 r. – cmentarz na Woli Duchackiej (ul. Wspólna).

PIASKI WIELKIE

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA MIESZKAŃCOM PIASKÓW WIELKICH
POLEGŁYM W CZASIE I WOJNY ŚWIATOWEJ

PIASKI WIELKIE

Tablica
pamiątkowa
poświęcona
mieszkańcom
Piasków Wielkich
poległym podczas
I wojny światowej

Lokalizacja: kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa, ul. Kosocicka; tablica pamiątkowa jest umieszczona na zewnętrznej ścianie kościoła od strony ul. Niebieskiej.

Rok powstania: 1930

Opis obiektu: Tablica jest wykonana z białego marmuru i otoczona ozdobną kamienią. Na tablicy znajduje się napis następującej treści:

KU PAMIĘCI
OBYWATELI PIASZCZAN
POLEGŁYCH NA POLU CHWAŁY
W LATACH 1914-1920

NA FRONCIE WŁOSKIM

CHACHŁOWSKI ANTONI	FRAŚ ANDRZEJ
CHACHŁOWSKI WINCENTY	FRĄCZEK WALENTY
CHLIPAŁA WOJCIECH	GRZYBCZYK ANTONI
CZORT TOMASZ	GRZYBCZYK JAN

TYRANOWSKI SEBASTJAN

NA FRONCIE ROSYJSKIM

BADEŁAK WŁADYSŁAW	KOGUT FRANCISZEK
BILSKI ANTONI	LASOŃ ANDRZEJ
BILSKI JAN	LISOWSKI TOMASZ
BILSKI JÓZEF SYN WOJCIECHA	MOGIŁA KAROL
	MROŻEK JAN
BILSKI JÓZEF SYN FRANCISZKA	PRZEWŁOCKI FRANCISZEK
	RADWAŃSKI JÓZEF
CHLIPAŁA PIOTR	ROGODA JAN
FRAŚ WŁADYSŁAW	ROGODA WALENTY
FRĄCZEK KAROL	SŁOTA TOMASZ
GŁAZ JAN	SZCZUROWSKI FRANCISZEK
GRUCHACZ WALENTY	ŚMIAŁEK STEFAN
HOJDA WOJCIECH	ŻUREK JÓZEF

NA FRONCIE SERBSKIM

JELONEK KAROL	ZGUD JAN
---------------	----------

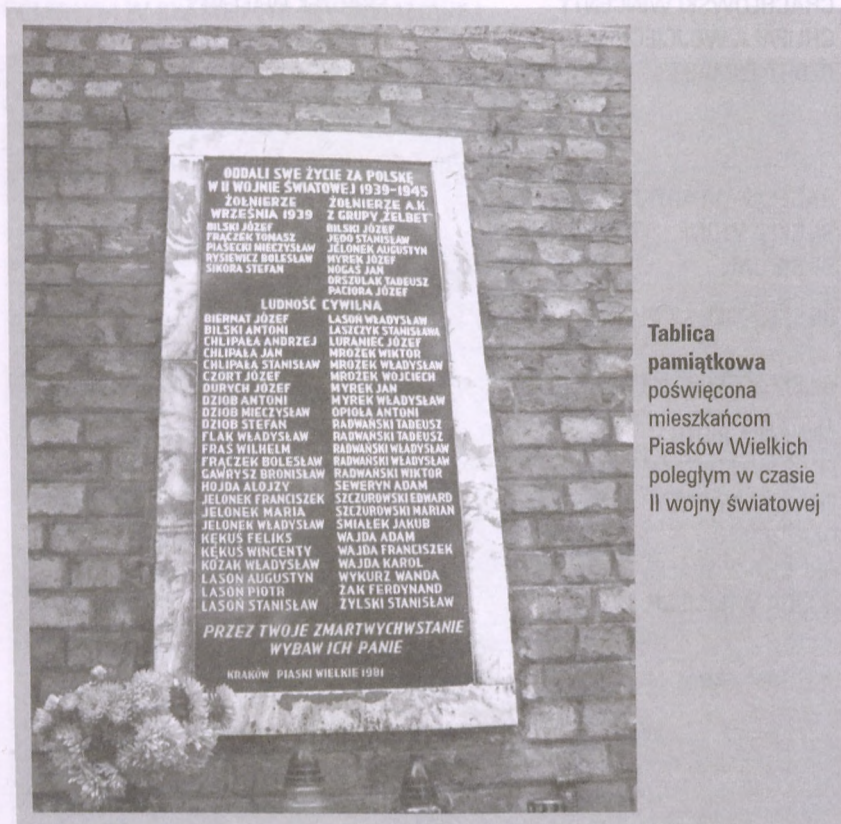
W OBRONIE POLSKI PRZECIW BOLSZEWIKOM

PECIA JAN

R. i P.

KRAKÓW 1930

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA MIESZKAŃCOM PIASKÓW WIELKICH POLEGŁYM W CZASIE II WOJNY ŚWIATOWEJ

Tablica
pamiątkowa
poświęcona
mieszkańcom
Piasków Wielkich
poległym w czasie
II wojny światowej

PIASKI WIELKIE

Lokalizacja: kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego, ul. Kosocicka; tablica jest umieszczona na zewnętrznej ścianie kościoła od strony ul. Niebieskiej.

Rok powstania: 1981

Opis obiektu: Tablica wykonana z czarnego marmuru jest otoczona biało-popielatym obramowaniem. Na tablicy widnieje napis następującej treści:

ODDALI SWE ŻYCIE ZA POLSKĘ W II WOJNIE ŚWIATOWEJ 1939–1945

ŻOŁNIERZE WRZEŚNIA 1939

ŻOŁNIERZE AK Z GRUPY „ŻELBET”

BILSKI JÓZEF
FRĄCZEK TOMASZ
PIASECKI MIECZYŚLAW
RYSIEWICZ BOLESŁAW
SIKORA STEFAN

BILSKI JÓZEF
JĘDO STANISŁAW
JELONEK AUGUSTYN
MYREK JÓZEF
NOGAŚ JAN

ORSZULAK TADEUSZ
PACIORA JÓZEF

LUDNOŚĆ CYWILNA

BIERNAT JÓZEF	LASOŃ WŁADYSŁAW
BILSKI ANTONI	LASZCZYK STANISŁAW
CHLIPAŁA ANDRZEJ	LURANIEC JÓZEF
CHLIPAŁA JAN	MROŻEK WIKTOR
CHLIPAŁA STANISŁAW	MROŻEK WŁADYSŁAW
CZORT JÓZEF	MROŻEK WOJCIECH
DURYCH JÓZEF	MYREK JAN
DZIOB ANTONI	MYREK WŁADYSŁAW
DZIOB MIECZYŚLAW	OPIOŁA ANTONI
DZIOB STEFAN	RADWAŃSKI TADEUSZ
FLAK WŁADYSŁAW	RADWAŃSKI TADEUSZ
FRAŚ WILHELM	RADWAŃSKI WŁADYSŁAW
FRAŹEK BOLESŁAW	RADWAŃSKI WŁADYSŁAW
GAWRYSZ BRONISŁAW	RADWAŃSKI WIKTOR
HOJDA ALOJZY	SEWERYN ADAM
JELONEK FRANCISZEK	SZCZUROWSKI EDWARD
JELONEK MARIA	SZCZUROWSKI MARIAN
JELONEK WŁADYSŁAW	ŚMIAŁEK JAKUB
KĘKUŚ FELIKS	WAJDA ADAM
KĘKUŚ WINCENTY	WAJDA FRANCISZEK
KOZAK WŁADYSŁAW	WAJDA KAROL
LASOŃ AUGUSTYN	WYKURZ WANDA
LASOŃ PIOTR	ŻAK FERDYNAND
LASOŃ STANISŁAW	ŻYLSKI STANISŁAW

PRZEZ TWOJE ZMARTWYCHWSTANIE
WYBAW ICH PANIE

KRAKÓW PIASKI WIELKIE 1981

Piaski Wielkie w okresie II wojny światowej

Rys historyczny: W bogatej historii Piasków Wielkich okupacja hitlerowska była okresem najtragiczniejszym. Z kampanii wrześniowej nie powróciło 6 żołnierzy powołanych do wojska. Podczas przechodzenia frontu zginęło 11 osób. Za działalność w podziemiu gospodarczym zginęło 39 handlarzy i rzeźników. W więzieniach i obozach przebywały 52 osoby. Na roboty do Niemiec wywieziono 113 młodych (dziewczęta i chłopców). Podczas działań wojennych zginęło 7 żołnierzy AK. Po wydaniu przez Niemców w kwietniu 1940 r. zakazu handlu bydłem i sprzedaży mięsa pracę straciło ponad 500 osób.

Podczas okupacji na terenie Piasków Wielkich na szeroką skalę rozwinęła się konspiracyjna walka z okupantem. Szczególną rolę odegrali ks. Franciszek Dźwigoński (ps. „Prot”) oraz Stanisław i Helena Jędo, jak również Adam Bałuk. Prowadzono akcje charytatywne na rzecz wysiedleńców z poznańskiego i łódzkiego. Wysyłano paczki z żywnością i leki do obozów w Płaszowie i Oświęcimiu. Szczególną formą konspiracji były dostawy koszerne go mięsa do getta w Podgórzu. Kilka rodzin ukrywało w swoich domach 9 Żydów, ratując ich od śmierci. (W 1994 r. rodzina Rewilaków otrzymała medal Sprawiedliwy wśród Narodów Świata.)

W listopadzie 1939 r. ks. Dźwigoński zgodził się na współpracę ze Stronnictwem Pracy. Na początku 1940 r. utworzono oddział partyzancki, który wszedł w strukturę Związku Walki Zbrojnej, który w lutym 1942 r. został przemianowany na Armię Krajową. Początkowo oddział liczył kilka osób, pod koniec okupacji rozrósł się do ponad 60. Pierwszym dowódcą był Stanisław Jędo. Ks. Dźwigoński przeznaczył dla swojego oddziału piwnicę w budującej się plebanii. W pierwszym okresie oddział podejmował działania mające na celu prawidłową informację polityczno-społeczną i dementowanie kłamliwej propagandy hitlerowskiej. Zdobyto radio, umieszczono je na strychu kostnicy cmentarnej i tam kilka osób słuchało bieżących informacji ze świata, a następnie drukowało na powielaczu. Gdy w Kosocicach powstały Wojskowe Zakłady Drukarskie AK, oddział partyzancki stanowił osłonę tej drukarni i uczestniczył w kolportażu tajnej prasy na terenie całego Krakowa i okolic. Najważniejszym zadaniem oddziału partyzanckiego było zorganizowanie radiostacji nadawczo-odbiorczej „Wisła” i półtoraroczna jej obsługa oraz zapewnienie jej bezpieczeństwa. Od lipca 1943 r. do stycznia 1945 r. utrzymywano stałą łączność z rządem w Londynie i Warszawie. Oddział brał również udział m.in. w likwidacji konfidentów, w rozbrajaniu Niemców, w dostarczaniu broni i żywności do oddziałów stacjonujących w lesie, a także w akcji „Burza”, podczas której zginęło 3 żołnierzy AK.

WOLA DUCHACKA

GRÓB NIEZNANEGO ŻOŁNIERZA POLEGŁEGO PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ

Grób nieznanego
żołnierza poległego
podczas II wojny
światowej

WOLA DUCHACKA

Lokalizacja: cmentarz wolsko-łagiewnicki, ul. Wspólna

Opis obiektu: Ziemna mogiła otoczona kamiennym murkiem, nad którą wznosi się żeliwny krzyż z figurą ukrzyżowanego Jezusa, a na tabliczce znak orła białego i napis:

NIEZNANY ŻOŁNIERZ
POLEGŁ
1939 R.

Rys historyczny: We wrześniu 1939 r. podczas wycofywania się wojsk polskich został zatrzymany podczas ucieczki żołnierz polski pochodzący z Tarnowa. Ponieważ nie chciał się poddać i złożyć broni, został zastrzelony strzałem w serce. Pocisk przestrzelił również legitymację, która znajdowała się w kieszeni, dlatego nie można było ustalić jednoznacznie jego nazwiska. Mógł się nazywać: Baczewski, Traczewski lub Straszewski i taka informacja znajdowała się początkowo na grobie. Grobem opiekuje się Szkoła Podstawowa nr 55 w Krakowie.

Informacji udzielił: Włodzimierz Wolny – mieszkaniec Łagiewnik, świadek wydarzeń, Prezes KRPiBWP Kraków Wola Duchacka.

**KRZYŻ KATYŃSKI POŚWIĘCONY OFICEROM POLSKIM POMORDOWANYM
W 1940 R.**

Krzyż Katyński

Lokalizacja: cmentarz wolsko-lągiewnicki, ul. Wspólna

Rok powstania: 1992

Fundator: Koło ZBOWiD Wola Duchacka

Opis obiektu: Krzyż Katyński jest umieszczony na granitowym postumencie i płycie.

Na krzyżu znajduje się płaskorzeźba przedstawiająca Matkę Boską Katyńską. Na postumencie zamocowano dwie tablice pamiątkowe, na których widnieją następujący napisy:

W HOŁDZIE
POMORDOWANYM
W KATYNIU
ORAZ
OBOZACH
ZAGŁADY

W HOŁDZIE
POLEGŁYM
POLAKOM
NA FRONTACH
ŚWIATA
W LATACH
1939–1945

Tablice pamiątkowe pod Krzyżem Katyńskim

Matka Boska Katyńska

Rys historyczny: Katyń to miejscowość w Rosji położona nad Dnieprem. To symbol zbrodni dokonanej przez NKWD na terenie ZSRR na polskich oficerach, którzy po wkroczeniu Armii Czerwonej na terytorium Polski w dniu 17.09.1939 r. dostali się do niewoli. Żołnierze Korpusu Ochrony Pogranicza, oficerów, podchorążych, policjantów osadzono w obozach: w Kozielsku, Ostaszkowie i Starobielsku. Wszyscy zostali zamordowani w Katyniu, Charkowie lub Miednoje. Wniosek o rozstrzelanie jeńców złożył ludowy komisarz spraw wewnętrznych – Lawrientij Beria. Decyzja zapadła 05.03.1940 r. Pod rozkazem podpisany był: Stalin, Mołotow, Kalinin, Kaganowicz, Mikołaj, Woroszyłow. Rozkaz dotyczył także rozstrzelania 11 000 Polaków więzionych na kresach II Rzeczypospolitej. Akcje masowych rozstrzeliwań wykonywały specjal-

ne grupy NKWD. Egzekucje trwały od kwietnia do połowy maja. Jak wykazały ekshumacje, jeńców uśmiercano najczęściej jednym strzałem w tył głowy. Zdarzały się też pchnięcia sowieckimi bagnetami. Niektórzy jeńcy mieli związane z tyłu ręce. Szczegółów eksterminacji w lesie katyńskim można się tylko domyślać, nie znaleziono żadnych zapisów i meldunków. Brak relacji z egzekucji, bo nikt jej nie przeżył. Zachowały się jedynie relacje świadków oddzielonych w ostatniej chwili od rozstrzeliwanych. Łącznie zostało zamordowanych około 4200 żołnierzy. W 1941 r. od pierwszej chwili formowania Armii gen. Andersa rozpoczęto poszukiwanie więźniów z trzech obozów, po których zaginął wszelki ślad. Sprawa zaginionych oficerów była przedmiotem rozmów na najwyższym szczeblu międzypaństwowym, m.in. między gen. Sikorskim a Stalinem. Rosjanie udzielali niejasnych odpowiedzi. W dniu 13.04.1943 r. radio berlińskie podało wiadomość, która wstrząsnęła Polską, o znalezieniu w Katyniu k. Smoleńska, na terenach zajętych przez Wehrmacht, grobów tysięcy polskich oficerów, wziętych do sowieckiej niewoli we wrześniu 1939 r. Na terenie lasu katyńskiego znajdującego się na zastrzeżonym przedtem terenie NKWD w okresie od marca do czerwca Niemcy znaleźli osiem masowych grobów, a w nich ponad 4000 zwłok polskich oficerów. Groby były różnej wielkości – największy mieścił około 2500 zwłok. W kwietniu 1943 r. do lasu katyńskiego przybyły z Warszawy na zaproszenie niemieckie polskie delegacje, m.in. przedstawiciele Rady Głównej Opiekuńczej RGO i PCK. Delegat PCK w Szwajcarii S. Radziwiłł 17.04.1943 r. złożył notę Rządu Polskiego na Uchodźstwie do Międzynarodowego Czerwonego Krzyża w Genewie z prośbą o zbadanie sprawy katyńskiej na miejscu. Podobną notę złożyli Niemcy. Na przyjazd komisji nie zgodził się Związek Sowiecki, a jednocześnie Stalin i rząd sowiecki zerwał w dniu 26.04.1943 r. stosunki dyplomatyczne z rządem polskim w Londynie. Pod koniec kwietnia 1943 r. Niemcy zaprosili międzynarodową komisję lekarską, która dokonała badań. Raport komisji mówił, że zbrodni dokonano wiosną 1940 r. – w czasie, gdy teren ten był pod kontrolą państwa sowieckiego. Po zmianie frontu wschodniego i zajęciu terenu przez Armię Czerwoną Sowieci wszczęli fikcyjne śledztwo, a 24.01.1944 r. sowiecka komisja specjalna prowadząca prace ekshumacyjne ogłosiła komunikat, że mordu dokonali Niemcy pod koniec 1941 r. Tajemnica Katynia była w okresie powojennym jednym z najpilniej strzeżonych sekretów Kremla. Tak zwana teczka nr 1 zawierająca uchwałę biura politycznego w sprawie rozstrzelania Polaków pozostawała w dyspozycji kolejnych sekretarzy generalnych KPZR. Komunistyczne władze PRL podtrzymywały wersję do 1990 r. Mówienie prawdy o tych wydarzeniach było uznawane za działanie antypaństwowe. Dnia 13.04.1990 r. – w 57. rocznicę komunikatu niemieckiego – radio moskiewskie przekazało oświadczenie władz Rosji potwierdzające popełnienie zbrodni przez stalinowskie służby specjalne. Dopiero w 1992 r. Polska otrzymała kopię decyzji Berii z dnia 05.03.1940 r. o rozstrzelaniu osób wojskowych i cywilnych pochodzenia polskiego. W związku z przypadającą 60. rocznicą zbrodni popełnionej na oficerach rok 2000 został ogłoszony w Polsce Rokiem Katynia. Ministerstwo Edukacji Narodowej podjęło zakrojoną na szeroką skalę akcję mającą na celu rozpropagowanie wśród młodzieży prawdy o zbrodni katyńskiej. W Katyniu zostało zabitych 25 700 osób. Z powodu trudności czynionych przez władze rosyjskie do tej pory nie dokonano jednoznacznej oceny zbrodni. Możemy czekać tylko na wyniki śledztwa IPN i liczyć na ujawnienie dokumentów przez stronę rosyjską.

**ZBIOROWA MOGIŁA MIESZKAŃCÓW WOLI DUCHACKIEJ I ŁAGIEWNIK – OFIAR
OSTRZAŁU ARTYLERYJSKIEGO KRAKOWA W 1939 I 1945 R.**

Zbiorowa mogiła
mieszkańców Woli
Duchackiej
i Łagiewnik – ofiar
ostrzału artyleryj-
skiego Krakowa
w 1939 i 1945 r.

WOLA DUCHACKA

Lokalizacja: cmentarz wolsko-łagiewnicki, ul. Wspólna

Rok powstania: 1939

Opis obiektu: Nad zbiorową mogiłą otoczoną murkiem wznosi się drewniany krzyż.

Rys historyczny: 04.09.1939 r. niemieckie samoloty zbombardowały m.in. Łagiewniki. Na ul. Fredry, w pobliżu konsumu, zginęło 8 mieszkańców Łagiewnik, których pochowano we wspólnej mogile na cmentarzu na Woli Duchackiej. 18.01.1945 r. podczas ofensywy Armii Czerwonej śmierć poniosło 12 osób. Zginęli m.in. przy ul. Sobótki, w tzw. Kobielówce, oraz na terenie Białych Mór. Zostali oni również pochowani w tej samej mogile.

Wola Duchacka podczas II wojny światowej

„Wolanie uczestniczyli w obronie ojczyzny we wrześniu 1939 r., a później w ruchu oporu. Pomagali rodakom przebywającym w niewoli, w obozach i w więzieniach. Pierwszy obóz przymusowej pracy zwany Julag I zorganizowali hitlerowcy w czerwcu 1942 r.

na zniszczonym cmentarzu żydowskim przy ul. Abrahama. W roku następnym pochłonięto go obóz Płaszowski, w którym strażnikami byli Ukraińcy, współpracujący z hitlerowcami. Ich dzikie nocne wypadły dawały się również we znaki udręczonym wojną wolanom, którzy dostarczali dużo chleba ginącym z głodu w tym obozie śmierci i grozy. W nocy z 6 na 7 sierpnia 1943 r. musiała interweniować policja i używać broni palnej. Mimo tak niesprzyjających warunków wolań zorganizowali tajne nauczanie i aż trzy plutony Związku Walki Zbrojnych, później Armii Krajowej należące do „Żelbetu”.

(ks. Bolesław Micewski CR, *Sześćset trzydzieści lat Woli Duchackiej*. Kraków 1994)

W skład II Kampanii II „Żelbetu”, którą dowodził Tadeusz Foremny (ps. „Kulawy”) wchodziły trzy plutony „Cesia” – dowódca Tadeusz Wolny („Boruta II”), „Janka” – dowódca Jan Olko („Boruta I”) i „Józef” – dowódca Zdzisław Maciejasz.

Włodzimierz Wolny (ps. „Mały”, „Juhas”) – żyjący świadek wydarzeń, był żołnierzem plutonu „Józef”, brał udział w różnych akcjach organizowanych przez oddziały „Żelbetu”:

1. W 1942 r. oddziały „Boruty I” i „Boruty II” przeprowadziły akcję na Urząd Gminy Wola Duchacka; zdobyto maszynę do pisania i czyste blankiety kenkarty.
2. Kolportowano prasę konspiracyjną „Grunwald”, biuletyn informacyjny „Walka”, „Wiadomości” dostarczaną przez łączniczki: Irenę Żmudkę (ps. „Grot”), Józefę Hajduk (ps. „Ewa”), Marię Zielińską (ps. „Margola”).
3. Z 15 na 16.08.1943 r. pod dowództwem Leona Piętkowskiego (ps. „Puchacz”) z żołnierzem Szarych Szeregów rozklejano plakaty antyniemieckie, a 11.12.1943 r. rozprowadzano tzw. lewe numery „Gońca krakowskiego”.
4. W dniu 17.11.1944 r. plutony „Cesia” i „Janka” brały udział w zdobywaniu cukru w fabryce Cristal. Przeznaczono go dla oddziałów partyzanckich „Żelbetu” działających w rejonie Myślenic. W czasie akcji zabito dwóch Niemców. Prowadzono stały wywiad na stacji kolejowej Kraków Płaszów.
5. Pluton „Boruty II” brał udział w systematycznym niszczeniu makiet artylerii przeciwlotniczej w Łągiewnikach (Madera).
6. Pluton Boruty I brał udział w zdobyciu karabinu maszynowego MC-42, a na początku 1945 r. – w zdobyciu samochodu ciężarowego.

W domu Włodzimierza Wolnego mieścił się punkt konspiracyjny, w którym znajdowali schronienie „spaleni” i łącznicy plutonu „Józef” i „Żelbet”.

„Oczywiście pociągało to za sobą podejrzania, inwigilacje, aresztowania, obozy, stosowanie odpowiedzialności zbiorowej i egzekucje bez sądu. W 1941 r. aresztowano i rozstrzelano Adolfa Bobaka z AK. Dnia 1 VII 1942 r. powieszono na zbiorowej szubienicy przy ul. Wielickiej 9 wolań i kilku innych. Byli to przeważnie ludzie młodzi, którzy zginęli niewinnie w odwecie za śmierć okupacyjnego policjanta, zabitego przez innego agenta w osobistych porachunkach. Dnia 10 VIII 1942 r. zginął kolejarz Stanisław Fiolek, rozstrzelany na stacji Płaszów. 31 V 1944 r. przy ul. Botanicznej hitlerowcy rozstrzelali komendanta Szarych Szeregów Edwarda Helia. Dnia 2 VII 1944 r. zostali aresztowani Franciszek, Władysław i Jan Wałachowie oraz Edward Kękuś i Marian

DZIELNICA XII

BIEŻANÓW PROKOCIM

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ NA TERENIE DZIELNICY XII

BIEŻANÓW

1. Mogiła Nieznanych Żołnierzy Wojska Polskiego poległych za ojczyznę w 1939 r. – cmentarz w Bieżanowie (ul. Mała Góra)
2. Pomnik „Odparcia Rosjan” 06.12.1914 r. – Wzgórze Kaim (ul. Pod Pomnikiem)
3. Pomnik poległych i pomordowanych mieszkańców Bieżanowa w latach 1914–1920 i 1939–1945 (Rynek Bieżanowski)
4. Tablica pamiątkowa poświęcona Żydom z Bieżanowa zamordowanym przez hitlerowskiego okupanta w latach 1942–1945 (Rynek Bieżanowski)

PROKOCIM

5. Pomnik Lotników z Prokocimia (ul. Na Wrzosach)
6. Pomnik poświęcony Polakom powieszonym przez Niemców 01.07.1942 r. (ul. Nowosądecka)
7. Pomnik poległych i pomordowanych mieszkańców Prokocimia w latach 1939–1945 (ul. W. Poptawskiego)
8. Tablica pamiątkowa poświęcona mieszkańcom Prokocimia poległym w latach 1914–1920 – kaplica pw. św. Mikołaja z Tolentino (ul. Górników)
9. Tablica pamiątkowa poświęcona ofiarom zbrodni hitlerowskich – Kościół pw. Matki Bożej Dobrej Rady (ul. Prosta)
10. Tablica pamiątkowa poświęcona pierwszemu proboszczowi parafii Prokocim – ks. Wilhelmowi Gaczkowi, który zginął śmiercią męczeńską w Oświęcimiu.

BIEŻANÓW

MOGIŁA NIEZNANYCH ŻOŁNIERZY WOJSKA POLSKIEGO POLEGŁYCH ZA OJCZYZNĘ W 1939 R.

**Mogiła
Nieznanych
Żołnierzy Wojska
Polskiego poległych
za ojczyznę
w 1939 r.**

BIEŻANÓW

Lokalizacja: cmentarz w Bieżanowie, ul. Mała Góra

Rok powstania: 1939; w 1977 r. postawiono nagrobek

Fundator i wykonawca: K. Kostuch

Renowacja: 2002 r., Rada Dzielnicy XII

Opis grobu: Na czarnej marmurowej płycie znajduje się następujący napis:

*BÓG – HONOR – OJCZYZNA
TU SPOCZYWA CZTERECH ŻOŁNIERZY WP
POLEGŁYCH W 1939 R.
NA RZĄCE W BIEŻANOWIE*

NIECH SPOCZYWAJĄ W POKOJU

POMNIK „ODPARCIA ROSJAN” 06.12.1914 R.

Pomnik
„Odparcia Rosjan”
06.12.1914 r.

Lokalizacja: Wzgórze Kaim, ul. Pod Pomnikiem

Rok powstania: 1915

Fundator: Austriacy

Projekt: Henryk Nitra

Konserwacja: 2001 r.; Rada Dzielnicy XII

Konserwacji dokonała Pracownia Konserwacji Zabytków i Dziel Sztuki Antoniego Kałuży.

Opis obiektu: Pomnik ma kształt wąskiego wysokiego ostrosłupa. Jest otoczony czeremchą narożnymi ławami. Został wykonany w technologii murów żelbetonowych. Cała powierzchnia muru pokryta była pierwotnie zaprawą murarską z tynku szlachetnego. Na frontowej ścianie obelisku zachowała się płaskorzeźba tarczy herbowej wykonana z piaskowca. Pozostałe detale rzeźbiarskie się nie zachowały. Na północnej ścianie widnieje jeszcze fragment kartusza herbowego. Na cokole widnieją napisy w języku polskim i niemieckim wykonane w formie rytu wklęsłego dużą czcionką:

Tarcza herbowa
umieszczona na
ścianie frontowej
pomnika „Odparcia
Rosjan”

*TU ODPARTO DNIA
6 GRUDNIA 1914
NAJDALEJ NAPRZÓD
ODDZIAŁY ROSYJSKIE

HIER WURDEN AM
6 DEZEMBER 1914
DIE SOLDATEN DER
RUSS ARMEE ENDGÜLTIG
ZURÜCK GESCHOSSEN*

Rys historyczny: Pomnik jest poświęcony wydarzeniom, które rozegrały się na tym terenie podczas I wojny światowej i rozstrzygnęły o losach Krakowa. W sierpniu 1914 r. Austriacy obsadzili wojskiem stację kolejową w Bieżanowie. 28 listopada we wsi pojawiły się pierwsze patrole kozackie. Ludzie w panice pakowali dobytek na furmanki i uciekali do Krakowa. Sąsiedni Prokocim stał się ośrodkiem dowodzenia austriackiego frontu południowego. Sztab stacjonował w pałacu Jerzmanowskich. Podlegał mu tzw. VII obszar warowny z fortami: Prokocim, Rajsko, Kosocice, Swoszowice. W grudniu tego samego roku XXI korpus rosyjski III Armii Południowej po zajęciu Wieliczki dotarł na wzgórze Kaim i do Bogucic. Rosyjski szturm ruszył rankiem 5 grudnia i był skoncentrowany na „gościniec lwowski”, biegnący skrajem wzgórz Bieżanowa i Prokocimia. Aby przełamać zewnętrzną linię umocnień, Rosjanie musieli zdobyć fort Kosocice i Rajsko. Aby odeprzeć wroga, austriackie dowództwo zgromadziło prawie całą załogę Twierdzy Kraków na linii umocnień Prokocim – Piaski – Kosocice – Rajsko. Artyleria twierdzy oddała około 20 000 strzałów. O świcie 06.12.1914 r. pod osłoną artylerii fortecznej Austriacy rozpoczęli kontratak. Do rozstrzygających walk doszło pod Bieżanowem. Po kilkugodzinnych zaciętych zmaganiach Austriacy, których trzon szturmowy stanowili Polacy, odrzucili wojska rosyjskie aż pod Wieliczkę. Front zmienił kierunek, Rosjanie wycofali się, a 13 grudnia ostatecznie odeszli na wschód. Zapasy amunicji do fortecznej artylerii wystarczały wtedy tylko na dwa dni.

Dla upamiętnienia zwycięstwa nad Rosjanami 06.12.1915 r. na wzgórzu Kaim w Bieżanowie został uroczystie odsłonięty pomnik wzniesiony przez komendę Twierdzy Kraków. Na miejscu uroczystości zgromadzili się licznie przedstawiciele wojska, władz, duchowieństwa, oddziały wojskowe, orkiestra, mieszkańcy. Obecni byli m.in.: biskup krakowski książę Adam Sapieha, prezydent miasta Juliusz Leo, komendant twierdzy gen. Karl Kuk. Uroczystość rozpoczęła się poświęceniem pomnika przez proboszcza twierdzy ks. Biolka. Okolicznościowe przemówienia wygłosił komendant Twierdzy Kraków i prezydent miasta. Złożono kwiaty. Pomnik do dziś góruje nad okolicą.

POMNIK MIESZKAŃCÓW BIEŻANOWA POLEGŁYCH I POMORDOWANYCH W LATACH 1914–1920 i 1939–1945

Pomnik
mieszkańców
Bieżanowa
poległych
i pomordowanych
w latach
1914–1920
i 1939–1945

BIEŻANÓW

Lokalizacja: Rynek Bieżanowski

Rok powstania: 1935; w 1987 r. umieszczono tablice

Fundator: mieszkańcy Bieżanowa

Autor: lokalny warsztat

Konserwacja: 2003 r., Rada Dzielnicy XII

Konserwacji dokonała Pracownia Konserwacji Zabytków i Dział Sztuki Antoniego Kałuży.

Opis obiektu: Pomnik – obelisk trójstopniowy – ma kształt prostopadłościanu zwieńczonego rzeźbą orla z rozpostartymi skrzydłami i głową bez korony skierowaną w prawą stronę. Został wykonany z muru ceglanego, tynkowanego. Na cokole od frontu jest umieszczony krzyż. Po obu jego stronach widnieją 2 tablice z nazwiskami 42 osób poległych w latach 1914–1920.

ŚP. BARNAŚ JÓZEF

ŚP. BILSKI JAN

ŚP. BUGAJ JAN

ŚP. DZIOMB FRANCISZEK

ŚP. DZIOMB STANISŁAW I

ŚP. DZIOMB STANISŁAW II

ŚP. DYŁ FRANCISZEK

ŚP. FLAK FRANCISZEK

ŚP. FLANEK JÓZEF

ŚP. FLANEK KASPER

ŚP. GASTOŁ JAKÓB

ŚP. GASTOŁ FRANCISZEK

ŚP. GIZA JAN

ŚP. GROBLICKI MACIEJ

ŚP. GRZAŁA JAN

ŚP. JAKUBIEC JÓZEF

ŚP. JAKUBIEC STANISŁAW

ŚP. KRZEMIENI FRANCISZEK

ŚP. KRZYSICA JAN

ŚP. KUDEL JAN

ŚP. KUTAJ JAN

ŚP. LASKOWSKI JAN

ŚP. MADEJ FRANCISZEK

ŚP. MAŁEK KAROL

ŚP. MICHAŁEK JAN

ŚP. NIEDRYGAS PIOTR

ŚP. OBIDOWICZ BOLESŁAW

ŚP. OCHOŃSKI ANTONI

ŚP. PACHEL JAN

ŚP. PAWLIK JÓZEF

ŚP. PILIK WŁADYSŁAW

ŚP. SKRZĄTEK JÓZEF

ŚP. SOSIN STANISŁAW

ŚP. SOWICKI JAN

ŚP. SROCZYŃSKI KAZIMIERZ

ŚP. STAF WŁADYSŁAW

ŚP. ŚLUSAREK JAKÓB

ŚP. WCISŁO FRANCISZEK

ŚP. WŁODARCZYK JÓZEF

ŚP. WŁODARCZYK FRANCISZEK

ŚP. WŁOSIK FELIKS

ŚP. ZAJĄC STANISŁAW

ŚP. GOCZAŁ ANTONI

BIEŻANÓW

SYNOM SWYM POLEGŁYM

W LATACH 1914–1920

Na bocznej ścianie pomnika umieszczono: wykonany z brązu krzyż równoramienny z emblematem Polski Walczącej oraz cztery czarne marmurowe tablice z listą 89 nazwisk.

ŚP. ANLAUF STEFAN

ŚP. BAŁWAN WŁADYSŁAW

ŚP. BIENIEK FELIKS

ŚP. BUCHAŁA STANISŁAW

ŚP. BUCHTA JÓZEF

ŚP. BUDEK STEFAN

ŚP. BUDZYN WŁADYSŁAW

ŚP. BZUKAŁA MICHAŁ

ŚP. BZUKAŁA STANISŁAW

ŚP. CIERNIAK MIECZYSLAW

ŚP. CZECZ HENRYK

ŚP. CZECZ KAROL

ŚP. DĘBOWSKI ADAM

ŚP. MAŁEK JÓZEF

ŚP. MAŁEK ZBIGNIEW

ŚP. MATOGA KAZIMIERZ

ŚP. MAZGAJ WŁADYSŁAW

ŚP. MICHAŁEK WŁADYSŁAW

ŚP. NIEDRYGAS JULIUSZ

ŚP. OCHOŃSKA HELENA

ŚP. PAWLIK WŁADYSŁAW

ŚP. PIOTRKOWSKI JERZY

ŚP. PISUŁA STANISŁAW

ŚP. PODSTOLAK TADEUSZ

ŚP. PODSTOLAK TOMASZ

ŚP. RUDNIK STANISŁAW

ŚP. DZIERŻAK JÓZEF
 ŚP. FLANEK LEOPOLD
 ŚP. FLANEK MIECZYŚLAW
 ŚP. GABRYELEWICZ LEON
 ŚP. GAWROŃSKI LUCJAN
 ŚP. GIZA KRYSZYNA
 ŚP. GOŁĘBIEWSKI JERZY
 ŚP. GÓRA LUDWIG
 ŚP. GRZYBOWSKI KAZIMIERZ
 ŚP. GUMUŁA MARIA
 ŚP. ISKRA LEON
 ŚP. IWAŃSKI FRANCISZEK
 ŚP. JAGLARZ JAN
 ŚP. JAGLARZ MICHAŁ
 ŚP. JAGLARZ STANISŁAW
 ŚP. JAMKA LUDWIK
 ŚP. JAMKA TADEUSZ
 ŚP. JANASZEK EUGENIUSZ
 ŚP. JAWIEŃ FRANCISZEK
 ŚP. JĘDRAS STANISŁAW
 ŚP. KALA HENRYK
 ŚP. KOSTUCH STANISŁAW
 ŚP. KOSTUCH TADEUSZ
 ŚP. KUREK JÓZEF
 ŚP. LENDA KAROL
 ŚP. LENDA WOJCIECH
 ŚP. LEŚNIEWSKI TOMASZ
 ŚP. LEŚNIEWSKI STANISŁAW
 ŚP. MADEJ STANISŁAW
 ŚP. MALINOWSKI GUSTAW

ŚP. SOWICKI JAN
 ŚP. SOWICKI ZYGMUNT
 ŚP. SOWICKI JÓZEF
 ŚP. STANUŁA JACEK
 ŚP. STOLARZ STEFAN
 ŚP. SZEWCZYK MIECZYŚLAW
 ŚP. SZUBARGA STANISŁAW
 ŚP. SZUBARGA BOGUSŁAW
 ŚP. ŚLIWA LEOPOLD
 ŚP. ŚLUSAREK ANDRZEJ
 ŚP. ŚLUSAREK JAN
 ŚP. ŚLUSAREK FELIKS
 ŚP. ŚWIATOSZEK STANISŁAW
 ŚP. ŚWIATOSZEK WŁADYSŁAW
 ŚP. TOMASIK BRONISŁAW
 ŚP. TURNAU JAN
 ŚP. URBAN JÓZEF
 ŚP. WĄTROBA KASPER
 ŚP. WESSELY FRYDERYK
 ŚP. WĘGRZYŃ BŁAŻEJ
 ŚP. WIATER JAN
 ŚP. WIATER WŁADYSŁAW
 ŚP. WIATER ZBIGNIEW
 ŚP. WŁOSIK LEOPOLD
 ŚP. WÓJCIK MARIA
 ŚP. WÓJCIK MARIAN
 ŚP. WÓJCIK STANISŁAW
 ŚP. ZAJĄC ROMAN
 ŚP. ZAPASKI STANISŁAW
 ŚP. ZIĘBA JAN

**POLEGŁYM I POMORDOWANYM
 ZA POLSKĘ
 W LATACH 1939–1945
 BIEŻANÓW, RODACY 1 IX 1987**

Biogramy poległych i pomordowanych mieszkańców Biezanowa

1. **Anlauf Stefan** – ur. 30.06.1899 r., zawodowy kapitan WP, uczestnik wojny obronnej, zginął w Katyniu.
2. **Bałwan Władysław** – ur. 1924 r., zginął w obozie koncentracyjnym.
3. **Bieniek Feliks** – ur. 11.11.1904 r., aresztowany w Tarnowie w 1942 r., zamordowany w Niemczech w 1943 r.

4. **Buchała Stanisława** – ur. 25.10.1918 r., zginęła (wraz z matką i bratem) 19.01.1945 r. od pocisku artyleryjskiego w domu przy ul. Korepty.
5. **Buchta Józef** – ur. 22.02.1912 r., zginął w drodze na Węgry.
6. **Budek Stefan** – ur. 06.10.1922 r., zginął k. Słomnik.
7. **Budzyn Władysław** – ur. 05.04.1917 r., zawodowy porucznik WP, zginął w czasie wojny obronnej 1939 r.
8. **Bzukała Michał** – ur. 1895 r., zginął 19.01.1945 r. od pocisku karabinowego obok swojego domu przy ul. Kosockiej.
9. **Bzukała Stanisław** – ur. 1921 r., żołnierz AK, zginął obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w 1943 r.
10. **Cierniak Mieczysław** – ur. 01.01.1927 r., żołnierz AK, zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w 1942 r.
11. **Czecz de Lindenwald Henryk** – ur. 1927 r., żołnierz AK, ps. „Lasek”, zginął 03.08.1944 r. w bitwie pod Zarzysynem, pow. Miechów.
12. **Czecz de Lindenwald Karol** – ur. 24.04.1924 r., żołnierz AK, ps. „Baca”, zginął 10.09.1944 r. pod Wiśniową Sidziną k. Dobczyc w czasie obrony wsi przed pacyfikacją.
13. **Dębowski Adam** – ur. 1918 r., kleryk, zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu 03.08.1942 r.
14. **Dzierżak Józef** – ur. 07.08.1925 r., aresztowany 24.06.1942 r., zamordowany w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w tym samym roku.
15. **Flanek Leopold** – ur. 1919 r. sierżant pilot 2. Pułku lotniczego, uczestnik wojny obronnej 1939 r., zginął w bitwie powietrznej nad Francją.
16. **Flanek Mieczysław** – ur. 1914 r., żołnierz 12. PP, zginął podczas wojny obronnej.
17. **Gabrylewicz Leon** – ur. 02.04.1884 r., zamordowany wraz z żoną w Toruniu za odmowę współpracy z Niemcami w 1939 r.
18. **Gabrylewicz Maria** – ur. 17.03.1901 r., zamordowana w Toruniu w 1939 r.
19. **Gawroński Lucjan** – ur. 24.12.1895 r., zawodowy kapitan WP (26. Lwów), uczestnik wojny obronnej 1939 r., zginął w Katyniu.
20. **Giza Krystyna** – ur. 12.10.1928 r., zastrzelona obok torów w Bieżanowie.
21. **Gołębiowski Jerzy** – ur. 04.09.1906 r., inżynier, zmarł w Gorki w ZSSR.
22. **Góra Ludwik** – zastrzelony w Bieżanowie.
23. **Grzybowski Kazimierz** – ur. 01.03.1917 r., podchorąży rezerwy, uczestnik wojny obronnej 1939 r., zginął w tym samym roku.
24. **Gumuła Maria** – ur. 1885 r., zginęła wraz z wnuczką Heleną Ochońską od pocisku artyleryjskiego w swoim domu przy ul. Kosockiej.
25. **Iskra Leon** – ur. 25.08.1904 r., marynarz, uczestnik wojny obronnej, pływał na ORP Orkan, utonął w bitwie na Morzu Północnym w 1943 r.

26. **Iwański Franciszek** – ur. 02.10.1881 r., zginął 19.01.1945 r. od serii pocisków z ciężkiego karabinu maszynowego, obok własnego domu przy ul. Kosocickiej.
27. **Jaglarz Jan** – ur. 28.02.1900 r., zamordowany w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w 1942 r.
28. **Jaglarz Michał** – ur. 1866 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu w 1943 r.
29. **Jaglarz Stanisław** – ur. 05.05.1923 r., ranny w akcji sabotażowej na stacji PKP, zmarł 19.08.1942 r.
30. **Jamka Ludwik** – ur. 03.08.1902 r., aresztowany w 1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym Mauthausen Gussen 17.05.1944 r.
31. **Jamka Tadeusz** – ur. 04.04.1898 r., aresztowany w 1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym Mauthausen Ebensee 24.04.1944 r.
32. **Janaszek Eugeniusz** – ur. 21.01.1923 r., zginął od pocisku, nad Bugiem w 1939 r.
33. **Jawień Franciszek** – ur. 15.12.1897 r. aresztowany 24.12.1944 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Buchendwaldzie.
34. **Jędras Stanisław** – ur. 21.06.1923 r., żołnierz AK, zginął w obozie koncentracyjnym w Gross Rosen w 1944 r.
35. **Kala Henryk** – ur. 20.03.1891 r., redaktor, zginął we wrześniu 1939 r. podczas ucieczki.
36. **Kostuch Stanisław** – ur. 08.05.1926 r., zastrzelony na stacji PKP w Bieżanowie 15.12.1941 r.
37. **Kostuch Tadeusz** – ur. 10.05.1929 r., zamordowany w obozie dla małoletnich w Łodzi 22.02.1944 r.
38. **Kurek Józef** – ur. 1897 r., aresztowany 24.12.1944 r., zginął w obozie w Dachau.
39. **Lenda Karol** – ur. 11.02.1914 r., aresztowany 24.06.1942 r., zginął prawdopodobnie w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
40. **Lenda Wojciech** – ur. 19.02.1887 r., przywieziony do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu 11.05.1942 r., zamordowany 18.08.1942 r.
41. **Leśniowski Tomasz** – ur. 03.12.1853 r., pobity 21.12.1939 r. przez niemieckiego żołnierza, zmarł 29.01.1942 r. na skutek odniesionych obrażeń.
42. **Leśniowski Stanisław** – ur. 23.11.1884 r., ksiądz, profesor, więzień obozu koncentracyjnego w Dachu, zagazowany w 1942 r. w Hartheim k. Linzu.
43. **Madej Stanisław** – ur. 1911 r., zastrzelony pod Warszawą w 1941 r.
44. **Malinowski Gustaw** – doktor medycyny, ranny 05.09.1939 r. podczas bombardowania pociągu pod Brzeskiem, zmarł 10.09.1939 r. w Wojutyczach.
45. **Małek Józef** – ur. 1907 r., zginął w obozie w Wiśniczu w 1940 r.
46. **Małek Zbigniew** – ur. 29.01.1906 r., stolarz, aresztowany w 1942 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.

47. **Matoga Kazimierz** – ur. 14.04.1912 r., zginął we wrześniu 1939 r.
48. **Mazgaj Władysław** – ur. 23.01.1921 r., w pierwszych dniach września wstąpił jako ochotnik do przejeżdżającej przez Biezanów jednostki WP i prawdopodobnie zginął od bomby pod Tarnowem.
49. **Michalek Władysław** – podoficer rezerwy, uczestnik wojny obronnej, brał udział w walkach PSZ we Francji, zginął tragicznie w Szwajcarii.
50. **Niedrygas Juliusz** – ur. 15.06.1911 r., uczestnik wojny obronnej 1939 r., aresztowany w 1940 r. więziony w więzieniu przy ul. Montelupich, zginął w Dachau.
51. **Ochońska Helena** – ur. 25.02.1939 r., zginęła wraz z babcią Marią Gomułą od pocisku w domu przy ul. Kosocickiej.
52. **Pawlik Władysław** – uczestnik wojny obronnej, zginął prawdopodobnie w walkach pod Pszczyną.
53. **Piotrowski Jerzy** – 14.02.1925 r., aresztowany w łapance w 1942 r., zginął w tym samym roku w obozie koncentracyjnym w Mauthausen.
54. **Pisula Stanisław** – ur. 02.05.1900 r., porucznik rezerwy, żołnierz AK, uczestnik wojny obronnej 1939 r., aresztowany w maju 1940 r., zastrzelony w obozie koncentracyjnym w Mauthausen Gussen 09.09.1940 r.
55. **Podstolak Tadeusz** – ur. 02.04.1916 r., marynarz, uczestnik wojny obronnej 1939 r., pływał na ORP Grom, który po zbombardowaniu zatonął pod Narwikiem.
56. **Podstolak Tomasz** – ur. 18.12.1926 r., nauczyciel, podporucznik rezerwy, uczestnik wojny obronnej, zginął pod Kutnem.
57. **Rudnik Stanisław** – ur. 04.10.1926 r., zastrzelony podczas akcji sabotażowej w Biezanowie w 1941 r.
58. **Rutkowski Franciszek** – ur. 1886 r., malarz, podporucznik rezerwy, uczestnik wojny obronnej, zginął w Katyniu.
59. **Sowicki Jan** – ur. 21.02.1878 r., zginął podczas bombardowania obok własnego domu przy ul. Wielickiej 04.09.1939 r.
60. **Sowicki Józef** – ur. 21.03.1927 r., zginął od pocisku w pobliżu domu na ul. Biezanowskiej 19.01.1945 r.
61. **Sowicki Zygmunt** – ur. 12.09.1924 r., żołnierza AK, brał udział w powstaniu warszawskim, zginął w obozie koncentracyjnym w Dachau.
62. **Stanuła Jacek** – żołnierz 12. PP Wadowice, uczestnik wojny obronnej 1939 r., zginął w walkach pod Pszczyną.
63. **Stolarz Stefan** – ur. 02.09.1899 r., pułkownik WP, uczestnik wojny obronnej 1939 r., zginął w Katyniu.
64. **Szewczyk Mieczysław** – ur. 04.05.1910 r., uczestnik wojny obronnej 1939 r., zginął prawdopodobnie w tym samym roku.
65. **Szubarga Bogusław** – ur. 06.12.1916 r., zawodowy podporucznik WP uczestnik wojny obronnej aresztowany w Warszawie, zginął w 1940 r. w Oświęcimiu.

66. **Szubarga Stanisław** – ur. 21.04.1891 r., zawodowy kapitan WP, (2. Pułku Lotniczego w Krakowie), uczestnik wojny obronnej 1939 r., jeniec wojenny w Oflagu VI B, zmarł w obozie 23.01.1945 r.
67. **Śliwa Leopold** – ur. 21.09.1915 r., podchorąży rezerwy WP, uczestnik wojny obronnej rozstrzelany w Płaszowie 11.02.1943 r.
68. **Ślusarek Andrzej** – ur. 12.11.1912 r., podporucznik rezerwy WP, urzędnik kolejowy, zginął w Warszawie w 1939 r.
69. **Ślusarek Jan** – ur. 14.10.1914 r., rozstrzelany za sabotaż na dworcu PKP w Bieżanowie.
70. **Ślusarek Feliks** – ur. 19.04.1924 r., zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu lub Mauthausen.
71. **Światoszek Stanisław** – brał udział w wojnie obronnej, zmarł w obozie internowanych na Węgrzech w 1940 r.
72. **Światoszek Władysław** – zginął w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.
73. **Tomasik Bronisław** – zginął w Kobierzynie w ramach akcji likwidacji nieuleczalnie chorych.
74. **Turnau Jan** – ur. 1900 r., zginął w Kobierzynie w ramach akcji likwidacji nieuleczalnie chorych.
75. **Urban Józef** – uczestnik wojny obronnej 1939 r., zginął prawdopodobnie we wrześniu tego samego roku.
76. **Wątroba Kasper** – emerytowany pracownik PKP, zginął we wrześniu 1939 r. podczas ewakuacji.
77. **Wessely Fryderyk** – ekonomista, odrzucił propozycję okupanta podpisania v list. Szykanowany, odebrał sobie życie.
78. **Węgrzyn Błażej** – zastrzelony w Prokocimiu 18.07.1941 r.
79. **Wiater Jan** – zginął w obozie koncentracyjnym w Majdanku.
80. **Wiater Władysław** – ur. 15.06.1920 r., zastrzelony 01.05.1941 r. przy torach kolejowych w Bieżanowie.
81. **Wiater Zbigniew** – zginął w obozie koncentracyjnym w Majdanku.
82. **Włosik Leopold** – ur. 22.09.1910 r., aresztowany 05.01.1945 r. w Bieżanowie, wywieziony w stronę Krakowa, zginął bez wieści.
83. **Wójcik Maria** – ur. 04.09.1884 r., zginęła wraz z córką i synem od wybuchu pocisku artyleryjskiego we własnym domu przy ul. Korepty.
84. **Wójcik Marian** – ur. 28.01.1916 r., zginął wraz z matką i siostrą.
85. **Wójcik Stanisław** – ur. w 1888 r., pracownik PKP, kierownik pociągu, zginął we Lwowie podczas bombardowania 12.02.1944 r.
86. **Zajac Roman** – ur. 20.02.1919 r., aresztowany i dotkliwie pobity przez Niemców, zmarł w szpitalu w Krakowie w 1943 r., na skutek odniesionych obrażeń.

87. **Zapalski Stanisław** – ur. 25.04.1925 r., pracownik PKP, aresztowany w 1944 r., zmarł w tym samym roku w obozie koncentracyjnym w Oranienburgu.
88. **Zięba Jan** – ur. 29.07.1919 r., aresztowany 24.12.1944 r., wywieziony do obozu Gross Rosen, zginął 13.03.1945 r. w obozie w Mittelbau.

Rys historyczny: Pomnik powstał w 1935 r. Został ufundowany przez ówczesnych legionistów i mieszkańców Biezanowa. Do powstania pomnika przyczynili się: bracia Pocięgiel i Bilscy, Franciszek Zalejski, Fryderyk Step, Stanisław Pishla, Franciszek Giza, wraz z ówczesnym proboszczem parafii Maciejem Jacaszkim, wójtem Biezanowa Franciszkiem Klakiem i sekretarzem gminy Stefanem Bogaczem. W 1987 r. z inicjatywy prof. Heleny Wcisło, Jana Madeja, Tadeusza Kramarza, Stanisława Radwana i Zygmunta Ułańskiego dodano tablice inskrypcyjne z nazwiskami 89 mieszkańców Biezanowa poległych w czasie II wojny światowej.

Biezanów podczas II wojny światowej

Powstanie pomnika jest związane z wydarzeniami, jakie rozegrały się na tym terenie podczas II wojny światowej. Zaraz na początku okupacji Niemcy zajęli dworzec kolejowy, a następnie – korzystając z przedwojennych planów – rozpoczęli rozbudowę stacji kolejowej Kraków–Tarnów. W przysiółku Łazy został zorganizowany obóz pracy Baudienst, gdzie młodzi Polacy m.in. kopali i umacniali rowy przeciwczołgowe, a także wydobywali żwir i piasek pod rozbudowę stacji kolejowej. W lipcu 1942 r. w przysiółku Gaj została utworzona filia obozu pracy z Płaszowa. Obóz nosił nazwę Julag III (od słów Juden Lager), a przez miejscowych był nazywany „Liban”. W obozie przebywali Żydzi pracujący przy budowie nasypu kolejowego. Było ich około 600, a przed likwidacją obozu nawet około 1000. Likwidacja obozu nastąpiła 14 października 1943 r. Niemcy rozstrzelali wówczas 60 Żydów, a pozostałych wywieźli do obozu w Płaszowie. Pomimo obecności dużej ilości wojsk hitlerowskich w Biezanowie rozwinął się ruch oporu. Od początku 1940 r. działały tu dwie jednostki Związku Walki Zbrojnych. **Kompania „Łan” dowodzona przez porucznika rezerwy Władysława Jakubca**, skupiająca około 100 osób, zajmowała się obsługą tajnej radiostacji, zdobywaniem broni od niemieckich żołnierzy i z transportów kolejowych, a także wymierzaniem kar na kolaborantach. **Pluton AK dowodzony przez sierżanta Zygmunta Kłańskiego**, liczący 35 osób, prowadził wywiad i dywersję kolejową oraz zajmował się zdobywaniem broni i amunicji. Z oddziałem tym współpracowali harcerze Szarych Szeregów. W Łazach działała jednostka ruchu oporu „Ubezpieczalnia” produkująca zapalniki do granatów. **Plebania, kościół oraz dwór Czeczów** były miejscem spotkań dowódców podziemia. **Ukrywano tu też radiostację i broń. Biezanowianie, będący świadkami licznych transportów przewożących więźniów, narażając życie, okazywali im pomoc, podając żywność, a nawet umożliwiając ucieczki.** W biezanowskich domach ukrywano Żydów. Mieszkańcy Biezanowa nie uniknęli prześladowań ze strony okupanta. W czerwcu 1942 r., po wykolejeniu przez Polaków transportu między Węgrzcami Wielkimi a Podłężem, Niemcy wywieźli do obozu w Oświęcimiu wielu mężczyzn. Rozstrzelano też kilku Żydów.

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA ŻYDOM Z BIEŻANOWA ZAMORDOWANYM PRZEZ HITLEROWSKIEGO OKUPANTA W LATACH 1942–1945

Tablica pamiątkowa poświęcona Żydom z Biezanowa zamordowanym przez hitlerowskiego okupanta w latach 1942–1945

Lokalizacja: Rynek Biezanowski

Rok powstania: 1987

Opis obiektu: Na niewielkich rozmiarów granitowej płycie pamiątkowej wyryto Gwiazdę Dawida i napis następującej treści:

ŻYDZI ZAMORDOWANI
 W LATACH 1942–45
 GRUNER ABRAHAM
 CÓRKA HELENA
 SYN SZYMON
 SOLDINGER HIRSCH
 ŻONA SALOMEA
 WEICHSEL HENRYK
 ŻONA HELENA
 SYN MICHAŁ
 CÓRKA RUT

Rys historyczny: Do wybuchu II wojny światowej na terenie wsi Biezanów żyły dwie spokrewnione ze sobą rodziny żydowskie zajmujące się handlem. Rodzina Abrahama Grunera mieszkała przy obecnej ul. Lipowskeigo. Rodzina Hirscha Soldingera miała własny piętrowy dom z dobudowaną rzeźnią przy obecnej ul. Półłanki, obok kładki nad Serafą. Podczas wojny z rąk hitlerowskiego okupanta zginęła duża część członków tych rodzin:

Biogramy ofiar

Gruner Abraham – ps. „Zielony”, został zastrzelony obok własnego domu w dniu 24.06.1942 r.

Gruner Szymon Józef – syn Abrahama, zginął w obozie koncentracyjnym w 1945 r.

Gruner Helena – córka Abrahama zginęła w Skarżysku w 1942 r.

Soldinger Hirsch – ps. „Handel”, został zastrzelony w swoim domu 26.06.1942 r.

Soldinger Salomea – żona Hirscha, została zastrzelona obok cmentarza w Prokocieniu w 1942 r.

Weichsel Henryk – zięć Soldingerów, został zastrzelony w domu 24.06.1942 r.

Weichsel Helena – żona Henryka, zginęła w obozie w Skarżysku w 1942 r.

Weichsel Michał – siedmioletni syn Weichselów, zginął prawdopodobnie w obozie w Płaszowie w 1942 r.

Weichsel Rut – pięcioletnia córka Weichselów, zginęła prawdopodobnie w obozie w Płaszowie w 1942 r.

Nazwiska Żydów poległych w czasie II wojny światowej zostały umieszczone na niewielkich rozmiarów płycie obok pomnika Poległych i Pomordowanych Mieszkańców Biezanowa ze względów wyznaniowych.

Informacji dotyczących obu rodzin udzieliła w 1985 r. Regina Gruner-Brumerowa.

(Opracował 01.05.1995 r. Tadeusz Kramarz – mieszkaniec Biezanowa.)

PROKOCIM

POMNIK LOTNIKÓW Z PROKOCIMIA

Pomnik Lotników
z Prokocimia

PROKOCIM

Lokalizacja: ul. Na Wrzosach

Rok postawienia: 2002

Projekt: Janusz Ludwig – Wiceprezes Towarzystwa Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich

Fundator: Rada Dzielnicy XII, Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich

Opis obiektu: Pomnik wykonany z żelbetonu ma swoim kształtem symbolizować parabolę lotu samolotu. Szczyt pomnika jest zwieńczony stylizowanym krzyżem. Z boku umieszczono fragment przestrzelonego podczas II wojny światowej śmigła. Na czarnej marmurowej tablicy wyryto odznakę lotnika oraz następujący napis:

W HOŁDZIE LOTNIKOM Z PROKOCIMIA

*„DRUGIM OBOWIĄZKIEM CZŁOWIEKA PO MIŁOŚCI BOGA JEST OBOWIĄZEK
MIŁOŚCI SWOJEJ OJCZYZNY”*

*KS. KARDYNAŁ STEFAN WYSZYŃSKI
PRYMAS POLSKI*

Lotnicy z Prokocimia

Rys historyczny: Przed II wojną światową Prokocim liczył 8000 mieszkańców. Spośród nich wywodziło się kilkunastu lotników. Pochodzili oni najczęściej z rodzin kolejarskich, a wstępując do wojska, wybierali lotnictwo i tworząc się w Krakowie 2. Pułk Lotniczy. Podczas II wojny światowej walczyli jako lotnicy na wszystkich frontach Europy. Rozpoczęli walkę już pierwszego dnia wojny: wtedy to sierż. pilot Leopold Fla-

nek – jako jeden z pierwszych pilotów polskich – stracił samolot Luftwaffe. W sumie w czasie działań wojennych lotnicy z Prokocimia zestrzelili 19 samolotów wroga, a 4 inne uszkodzili. Sukcesy odnieśli również: mjr pilot Stanisław Chałupa, kpt. pilot Mieczysław Gorzula, ppor. pilot Adam Habela, mjr pilot Stefan Janus. Wielu z nich osiągnęło wysokie stopnie oficerskie i zdobyło odznaczenia polskie. Kilku było dowódcami jednostek. Mieczysław Gorzula dowodził Eskadrą „B” Dywizjonu Współpracy z Wojskiem. Major pilot Stefan Janus dowodził 315. Dywizjonem Myśliwskim, a następnie 1. Polskim Skrzydłem Myśliwskim. Major naw. Stanisław Król dowodził II Plutonem w 26. Eskadrze Obserwacyjnej, a następnie Eskadrą „C” Dywizjonu RAF i Polską Eskadrą 1586 do zadań specjalnych. Podpułkownik pilot Stanisław Żurek dowodził 304. Dywizjonem Bojowym. Dziewięciu pilotów zginęło podczas wojny, większość już nie żyje. Te chlubne dokonania w historii naszej Małej Ojczyzny zasługują na uczczenie. W 2000 r. Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich podjęło starania zmierzające do wybudowania pomnika upamiętniającego lotników z Prokocimia. Uroczystość odsłonięcia pomnika lotników z Prokocimia odbyła się 25 maja 2002 r. Honorowy patronat nad uroczystością objęli: Prezydent Miasta Krakowa – Andrzej Golaś; Przewodniczący Rady Miasta – Stanisław Handzlik; ppłk pilot, uczestnik walk II wojny światowej – Stanisław Chałupa; ppłk pilot, uczestnik walk II wojny światowej – Józef Zubrzycki; ppor. mech. pokł., uczestnik walk II wojny światowej – Stefan Kamieński; ppłk pilot, Dyrektor Aeroklubu Krakowskiego – Janusz Czechowski; ppłk pilot, Prezes Krakowskiego Klubu Seniorów Lotnictwa – Zbigniew Sobeńko; Dyrektor Muzeum Lotnictwa w Krakowie – Krzysztof Radwan; Przewodniczący Dzielnicy XII – Jacek Polak; Prezes PAU – Andrzej Białas; Honorowy Prezes TPP – Jan Grochowski; były Prezes TPP – Rajmnuł Boroń; proboszcz parafii Matki Bożej Dobrej Rady – ks. Florian Kosek; przeor klasztoru oo. Augustianów – o. Jan Biernat; Prezes Krakowskiego Klubu Kolekcjonerów; Ryszard Kucharski; Z-ca Komendanta Wojewódzkiego Policji w Krakowie – Stanisław Molik; Prezes Podgórskiej Spółdzielni Inwalidów „Ochrona Mienia” – Sławomir Zębol; Prezes Związku Kombatantów RP i BWP Okręgu Krakowskiego – Józef Kopczyński.

Uroczystość odsłonięcia pomnika została poprzedzona mszą świętą w kościele parafialnym pw. Matki Bożej Dobrej Rady, w czasie której homilię wygłosił proboszcz parafii ks. kan. Florian Kosek. Podczas mszy modlono się za nieżyjących lotników. Po mszy ulicami Prokocimia, ruszył pochód z przedstawicielami władz miasta i dzielnicy XII, na czele z kombatantami podgóorskimi i prokocimskimi, kompanią honorową Wojska Polskiego z podkrakowskich Balic, ze sztandarami i orkiestrą, z pocztami sztandarowymi: szkół, harcerzy, kombatantów; w pochodzie wzięli udział licznie przybyli mieszkańcy Prokocimia. Pod pomnikiem odbyły się główne uroczystości.

Wmurowania aktu erekcyjnego dokonali: Wiceprezydent Miasta Krakowa Krzysztof Adamczyk i jeden z pilotów 87-letni ppłk Stanisław Chałupa, uroczystego poświęcenia pomnika – ks. proboszcz Florian Kosek i przeor klasztoru oo. Augustianów o. Jan Biernat, odsłonięcia – Wiceprezydent Miasta Krakowa Paweł Zorski, ppłk Czesław Kurczyna i autor monografii o lotnikach z Prokocimia Andrzej Chytkowski. Następnie wysłuchano odczytanych przemówień (m.in. Prezesa TPP – Romana Rozlachowskiego) i złożono kwiaty. Uroczystość uświetniła orkiestra wojskowa oraz przelot nad pomnikiem awionetki Wilga, pilotowanej przez dyrektora Aeroklubu Krakowskiego Janusza Czechowskiego. W pałacu Jerzmanowskich odbyło się spotkanie

weteranów i ich rodzin. Spotkaniu towarzyszyła wystawa obrazów o tematyce batalistycznej autorstwa prokocimskiego malarza Józefa Posmysza. Uroczystość odsłonięcia pomnika została zorganizowana dzięki zaangażowaniu i pomocy finansowej wielu osób – mieszkańców Prokocimia. Są wśród nich: proboszcz parafii Matki Bożej Dobrej Rady – ks. Florian Kosek, przeor Zakonu Augustianów – Ojciec Jan Biernat, Prezes Towarzystwa Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich – Roman Rozlachowski, Wiceprezesa TPP – Jan Banaś, Janusz Ludwig, były Prezes TPP – Rajmund Boroń, członek TPP i Radna Miasta Krakowa i dzielnicy XII – Grażyna Fijałkowska, członkowie TPP: Kazimierz Balog, Emilia Batko, Andrzej Boroń, Andrzej Chytkowski, Stanisława Czop, Leszek Król, Anna Majka, Adam i Edward Polowiec, Teresa Różańska, Edmund Sprowski, Tomasz Ścieżor, Kazimiera Tyrańska, Teresa Wdowierz oraz rodziny J. i B. Banasiów, W. Bobek, Cz. Boczoń, J. Chmaj, J. Chodorowski, K. i M. Czekajów, N. Danko, T. i S. Wójcików, W. Olszański, Kemfów, B. Rzepik-Kowalska, a także: PSI „Ochrona Mienia” z jej prezesem Sławomirem Zębałą oraz firma piernarska Animex.

Wszystkim składamy w tym miejscu serdeczne podziękowania.

Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. Erazma i Anny Jerzmanowskich podjęło starania o wykonanie tablicy pamiątkowej z listą nazwisk lotników z Prokocimia. Znajdą się na niej następujące nazwiska:

ST. SIERŻ. PILOT ADAM BUJAK
PPLK PILOT STANISŁAW CHAŁUPA
SIERŻ. LEOPOLD FLANEK
KPR. PILOT MIECZYŚŁW GORZULA
POR. PILOT JAN GRZECH
POR. PILOT ADAM HABELA
PILOT SZYB. KAZIMIERZ JANUS
KPR. PILOT ROMAN JANUS
MJR PILOT STEFAN JANUS
PLUT. PILOT JAN KOREPTA
MJR NAW. STANISŁAW KRÓL
ST. SIERŻ. JÓZEF MURZYN
SIERŻ. PILOT FRANCISZEK OPRYCH
PILOT SZYB. EUGENIUSZ STĘPIEŃ
POR. PILOT JÓZEF STĘPIEŃ
PŁK. PILOT STANISŁAW ŻUREK

Biogramy lotników

St. sierż. pilot Adam Bujak – służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. 01.09.1939 r. podczas lotu bojowego został ranny w nogę. Pomimo odniesionych ran doprowadził samolot na lotnisko. Wykonywał loty obserwacyjne i łącznościowe. Walczył w Wielkiej Brytanii. Od 1941 r. latał w 2 CFS Ferry Pol, a od 1942 r. do zakończenia wojny – w 22, 44 i 48 NU (jednostki dokonujące remontu i dostawy sprzętu).

Pplk pilot Stanisław Chałupa – ur. 14.01.1915 r. Po ukończeniu Szkoły Podchorążych Lotnictwa w Dęblinie służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. Brał udział w bitwie o Anglię. Zestrzelił 7 wrogich samolotów, a 2 prawdopodobnie. Został odznaczony

m.in. Srebrnym Krzyżem Kawalerskim Virtuti Militari, nadanym przez gen. Władysława Sikorskiego, Polową Odznaką Pilota oraz honorową nagrodą władz Francji – Krzyżem Wojskowym z Palmą. Do Ojczyzny wrócił w 2000 r. Zmarł 24.06.2004 r. Został pochowany na cmentarzu w Prokocimiu.

Sierz. pilot Leopold Flanek – ur. 13.12.1909 r. Absolwent Podoficerskiej Szkoły Pilotów w Bydgoszczy. Brał czynny udział w wojnie obronnej 1939 r. Jako pilot 12. Eskadry Myśliwskiej w składzie Armii Kraków wykonał 30 lotów. Walczył w lotnictwie francuskim. Zestrzelił 2 bombowce Heinkel He-111. Zginął 16.05.1940 r. podczas lotu bojowego nad Belgią. Został pochowany na cmentarzu wojskowym w Neuville St. Vaast (Francja). Odznaczony pośmiertnie Krzyżem Walecznych i Polową Odznaką Pilota oraz Krzyżem Czynu Bojowego Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie.

Kpr. pilot Mieczysław Gorzula – ur. 01.08.1919 r. Mieszkał z rodziną w Prokocimiu. Absolwent Szkoły Ekonomicznej w Krakowie oraz Szkoły Podchorążych Rezerwy Lotnictwa w Radomiu, następnie w Dęblinie. Od 1940 r. walczył w Wielkiej Brytanii w 229. Dywizjonie Myśliwskim RAF-u. Wykonał 118 lotów bojowych, zestrzelił samolot ME 262. Odznaczony m.in. Polową Odznaką Pilota, Krzyżem Walecznych. Po wojnie pozostał w Anglii, a w 1951 r. wyjechał do Australii.

Por. pilot Jan Grzech – ur. 21.06.1915 r. w Prokocimiu. Ukończył Szkołę Podchorążych w Dęblinie. Brał czynny udział w wojnie obronnej 1939 r. Walczył w Wielkiej Brytanii w 315 Dywizjonie Myśliwskim RAF-u. 23.11.1941 r. został zestrzelony do morza. Pochowany na cmentarzu w Dunkierce. Odznaczony pośmiertnie Krzyżem Walecznych i Polową Odznaką Pilota.

Por. pilot Adam Habela – ur. 18.11.1916 r. w Prokocimiu. Po ukończeniu Szkoły Podchorążych Rezerwy w Dęblinie służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. Brał czynny udział w wojnie obronnej 1939 r. Walczył w Wielkiej Brytanii w 308. Dywizjonie Myśliwskim RAF-u. Zginął 14.05.1943 r. podczas lotu treningowego po zderzeniu z drugim samolotem. Został pochowany na cmentarzu w Northwood. Odznaczony m.in. Krzyżem Walecznych i Polową Odznaką Pilota.

Mjr pilot Stefan Janus – ur. 22.03.1910 r. w Prokocimiu. Po ukończeniu Szkoły Lotniczej w Dęblinie służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. Walczył w Wielkiej Brytanii w 308. Dywizjonie Myśliwskim RAF-u. Od czerwca 1941 r. był dowódcą Eskadry „A”, a następnie I Polskiego Skrzydła Myśliwskiego. Odnosił 6 zwycięstw. 26.01.1943 r. nad kanałem La Manche jego samolot zderzył się z inną maszyną. Pilot wyskoczył ze spadochronem, został wyłowiony przez rybaków, oddany w ręce Niemców i osadzony w obozie stalag Luft 3 w Żaganiu. Do Anglii wrócił 09.05.1945 r.

Plut. pilot Jan Korepta – ur. 13.06.1916 r. Był pilotem 2. Pułku Lotniczego w Krakowie w 23. Eskadrze Obserwacyjnej. Walczył w Wielkiej Brytanii w 305. Dywizjonie Bombowym RAF-u. Zestrzelony 23.08.1942 r. Został pochowany na cmentarzu wojskowym w Louvain w Belgii. Odznaczony m.in. Srebrnym Krzyżem Kawalerskim Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych oraz Polową Odznaką Pilota.

Mjr naw. Stanisław Król – ur. 06.08.1912 r. Po ukończeniu Szkoły Podchorążych Lotnictwa w Dęblinie służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. Walczył w Wielkiej Brytanii w 301. Dywizjonie Bombowym. Od 01.03.1943 r. do 15.06.1944 r. był Dowódcą

Polskiej Eskadry „C” w dywizjonie RAF-u. Odznaczony m.in. Złotym Krzyżem Kawalerskim Virtuti Militari. Zmarł w Toronto 07.05.1987 r.

St. sierż. pilot Józef Murzyn – ur. 10.09.1919 r. w Prokocimiu. Po ukończeniu Szkoły Podoficerów Lotnictwa w Bydgoszczy służył w I Pułku Lotniczym w Warszawie. Walczył w Wielkiej Brytanii w 307. Dywizjonie Myśliwskim RAF-u. 25.04.1945 r. brał udział w osłonie bombowców bombardujących siedzibę Hitlera. Pozostał w RAF-ie do emerytury.

Sierż. pilot Franciszek Oprych – ur. 17.09.1917 r. w Prokocimiu. Służył w 6. Pułku Lotniczym we Lwowie. Walczył w Wielkiej Brytanii. Podczas jednego z lotów szkoleniowych jego samolot się zapalił. Pilot nie myślał o skoku ze spadochronem, chciał uratować maszynę. Płonący samolot wylądował na lotnisku, pilot zaś odniósł rany. Po długim pobycie w szpitalu został instruktorem pilotażu. Po wojnie pozostał w Anglii. Zmarł 22.09.1975 r., został pochowany na cmentarzu w Nottingham.

Por. pilot Józef Stępień – ur. 18.01.1915 r. Po ukończeniu Szkoły Podchorążych Rezerwy Lotnictwa w Dęblinie służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. Walczył w Wielkiej Brytanii w 55 OTU (w jednostce szkolenia operacyjnego) w Aston Down. 20.09.1940 r. w czasie lotu szkoleniowego jego samolot z nieznanych przyczyn rozpadł się w powietrzu nad miejscowością Cherrington. Pilot został pochowany na cmentarzu w Woodchester.

Płk pilot Stanisław Żurek – ur. 31.05.1911 r. w Krakowie. Mieszkał wraz z żoną w Prokocimiu. Ukończył Szkołę Rezerwy Lotnictwa w Dęblinie. W 1939 r. organizował przerzuty lotników polskich do Wielkiej Brytanii. Walczył w jednostkach RAF-u. Latał w 304. Dywizjonie Bombowym. Pełnił funkcję oficera łącznikowego. Pod koniec wojny był dowódcą 304. Dywizjonu Bombowego. Po wojnie pozostał w Anglii, gdzie zmarł 11.07.1979 r.

Z Prokocimia pochodziło jeszcze dwóch pilotów – braci, którzy służyli w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. Obaj zginęli w wypadkach lotniczych przed wojną. Byli to:

Kpr. pilot Mieczysław Janus – ur. 18.06.1915 r. w Prokocimiu. Służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie jako pilot eskadry myśliwskiej. Zginął 30.12.1938 r. w czasie lotu ćwiczebnego nad ul. Bieżanowską.

Plut. pilot Roman Janus – ur. 12.04.1912 r. w Prokocimiu. Służył w 2. Pułku Lotniczym w Krakowie. Był instruktorem w Szkole Pilotażu. Zginął 28.08.1937 r. w katastrofie lotniczej w Liszkach.

**POMNIK POŚWIĘCONY POLAKOM POWIESZONYM PRZEZ NIEMCÓW W DNIU
01.07.1942 R.**

**Pomnik
poświęcony
Polakom
powieszonym przez
Niemców w dniu
01.07.1942 r.**

Lokalizacja: ul. Nowosądecka

Pomnik znajduje się obok przystanku tramwajowego.

Opis obiektu: pomnik to kamienny obelisk, na którym umieszczono czarną tablicę marmurową z następującym napisem:

**TU ZOSTALI STRACENI
ŚMIERCIA MĘCZEŃSKĄ
PRZEZ OPRAWCÓW HITLEROWSKICH
DNIA 1 VII 1942 R.**

**KUŹMA ZYGMUNT
KUŹMA JÓZEF
GACEK EDMUND
KOSZAŁKA JAKÓB
KOSZAŁKA MICHAŁ
BUBETTY LUDWIK
SPUŁA STEFAN
OZGA WŁADYSŁAW
WŁODARCZYK ANTONI
ZAŁUBSKI LEON
HABAJ JAN**

CZEŚĆ BOHATEROM

Bubetty Ludwik – ur. 23.09.1918 r., robotnik z Woli Duchackiej

Gacek Edmund – ur. 13.11.1918 r., złotnik z Woli Duchackiej

Koszałka Jakub – ur. 11.11.1908 r., robotnik z Woli Duchackiej

Koszałka Michał – ur. 03.09.1911 r., kotlarz z Woli Duchackiej

Kuźma Józef – ur. 05.03.1903 r., szewc z Woli Duchackiej

Kuźma Zygmunt – ur. 05.03.1894 r., robotnik z Woli Duchackiej

Ozga Władysław – ur. 18.11.1914 r., robotnik z Woli Duchackiej

Spuła Stefan – ur. 06.09.1911 r., robotnik z Woli Duchackiej

Rys historyczny: 01.07.1942 r. przy ul. Wielickiej 157 powieszono 11 Polaków w odwecie za zabicie tzw. granatowego policjanta w Prokocimiu. Ofiary zbrodni zostały aresztowane tuż przed egzekucją. Większość z nich pochodziła z Woli Duchackiej. Ceremonię ustawiania szubienicy i wykonanie wyroku oraz wiszące przez parę dni ciała i rozpacz rodzin obserwowali bezzradnie mieszkańcy Krakowa.

POMNIK MIESZKAŃCÓW PROKOCIMIA POLEGŁYCH I POMORDOWANYCH W LATACH 1939–1945

Pomnik
mieszkańców
Prokocimia
poległych
i pomordowanych
w latach
1939–1945

Lokalizacja: ul. Wacława Popławskiego; pomnik znajduje się przed Szkołą Podstawową nr 61.

Rok powstania: 1977

Fundator: Koło Osiedlowe ZBOWiD Kraków Prokocim

Opis obiektu: Pomnik jest zbudowany z ułożonych na sobie prostokątnych betonowych bloków. W środku umieszczono czarną tablicę marmurową, na której wyryto fragment wiersza Władysława Broniewskiego i listę nazwisk mieszkańców Prokocimia, którzy polegli lub zostali zamordowani podczas II wojny światowej.

Listę ofiar uzgodniła komisja weryfikacyjna, w oparciu o dowody Muzeum Marynarki Wojennej oraz dokumenty przedstawione przez rodziny poległych.

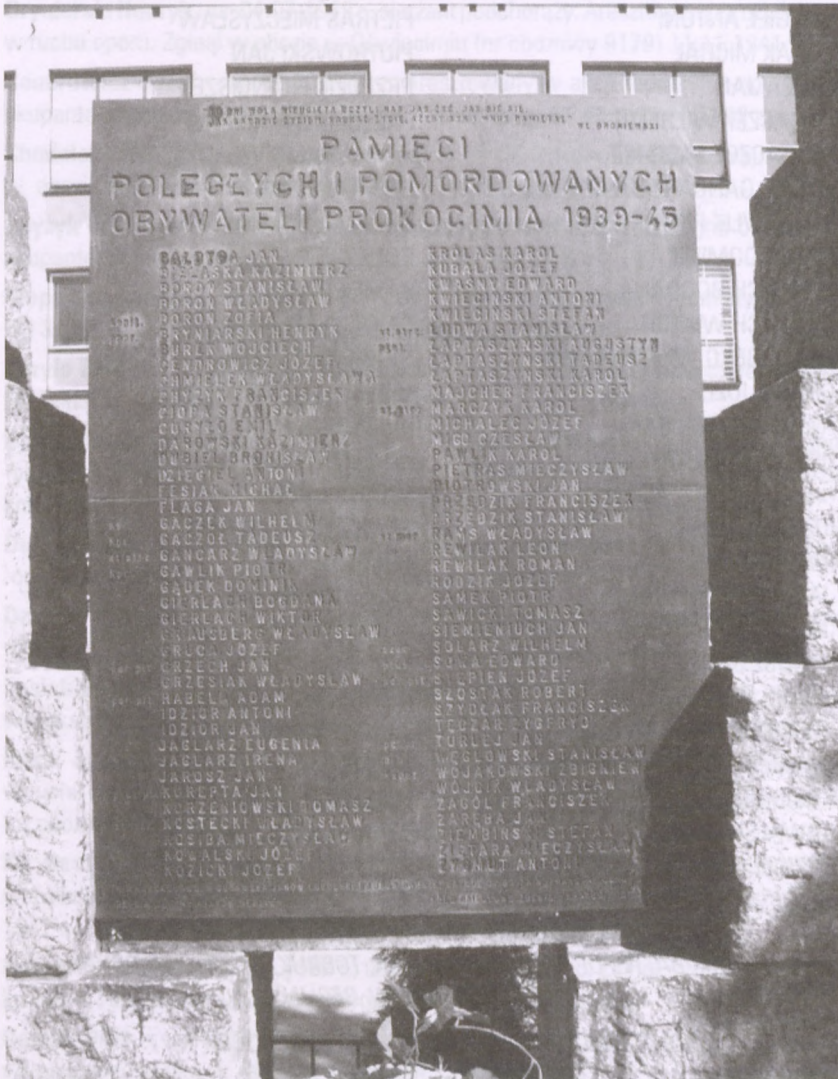
*„TO ONI WOLĄ NIEUGIĘTĄ UCZYLI NAS
JAK ŻYĆ, JAK BIĆ SIĘ,
JAK GARDZIĆ ŻYCIEM, KOCHAĆ ŻYCIE,
AŻEBY SYN I WNUK PAMIĘTAŁ”*

WŁ. BRONIEWSKI

*PAMIĘCI
POLEGŁYCH I POMORDOWANYCH
OBYWATELI PROKOCIMIA 1939–45*

BĄŁDYGA JAN
BIELASKA KAZIMIERZ
BOROŃ STANISŁAW
BOROŃ WŁADYSŁAW

KRÓLAS KAROL
KUBALA JÓZEF
KWAŚNY EDWARD
KWIECIŃSKI ANTONI

PROKOCIM

SANIT. BOROŃ ZOFIA

PPOR. BRYNIARSKI HENRYK

BUREK WOJCIECH

CENDROWICZ JÓZEF

CHMIELEK WŁADYSŁAWA

CHYŻYK FRANCISZEK

CIOPA STANISŁAW

CURYŁO EMIL

DAROWSKI KAZIMIERZ

DUBIEL BRONISŁAW

KWIECIŃSKI STEFAN

ST. STRZ. LUDWA STANISŁAW

plut. ŁAPTASZYŃSKI AUGUSTYN

ŁAPTASZYŃSKI TADEUSZ

ŁAPTASZYŃSKI KAROL

MAJCHER FRANCISZEK

ST. STRZ. MARCZYK KAROL

MICHALEC JÓZEF

MIGO CZESŁAW

PAWLIK KAROL

DZIĘGIEL ANTONI
FESIAK MICHAŁ
FLAGA JAN
KS. GACZEK WILHELM
KPR. GACZOŁ TADEUSZ
ST. STRZ. GANCARZ WŁADYSŁAW
KPR. GAWLIK PIOTR
GADEK DOMINIK
GIERLACH BOGDANA
GIERLACH WIKTOR
GRAUSBERG WŁADYSŁAW
GRUCA JÓZEF
POR. PIL. GRZECH JAN
GRZESIAK WŁADYSŁAW
POR. PIL. HABELA ADAM
IDZIOR ANTONI
IDZIOR JAN
JAGLARZ EUGENIA
JAGLARZ IRENA
JAROSZ JAN
PLUT. PIL. KOREPTA JAN
KORZENIOWSKI TOMASZ
ST. MAR. KOSTECKI WŁADYSŁAW
KOSIBA MIECZYŚLAW
KOWALSKI JÓZEF
KOZICKI JÓZEF

PIETRAS MIECZYŚLAW
PIOTROWSKI JAN
PRZĘDZIK FRANCISZEK
PRZĘDZIK STANISŁAW
ST. MAR. RAMS WŁADYSŁAW
REWILAK LEON
REWILAK ROMAN
RODZIK JÓZEF
SAMEK PIOTR
SAWICKI TOMASZ
SIEMIENIUCH JAN
SZER. SOLARZ WILHELM
PLUT. SOWA EDWARD
POR. PIL. STĘPIEŃ JÓZEF
SZOSTAK ROBERT
SZYDŁAK FRANCISZEK
TĘCZAR ZYGFRYD
PCHOR. TURLEJ JAN
PPOR. WĘGŁOWSKI STANISŁAW
KADET WOJAKOWSKI ZBIGNIEW
WÓJCIK WŁADYSŁAW
ZAGÓL FRANCISZEK
ZARĘBA JAN
ZIĘBIŃSKI STEFAN
ZIĘTARA MIECZYŚLAW
ZYGMUNT ANTONI

*W MIEJSCACH: WOLA GUTOWSKA, JANÓW LUBELSKI, RADŁÓW,
NARWIK, BATTLE OF BRITAIN, FRANCJA, TOBRUK, OŚWIĘCIM, BELGIA,
WŁOCHY, KRAKÓW, BERLIN*

KOŁO OSIEDŁOWE ZBOWiD KRAKÓW PROKOCIM 1977

Biogramy poległych i pomordowanych mieszkańców Prokocimia

Baldyga Jan – ur. 25.10.1909 r., hutnik, aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 39 422) w 1942 r.

Bielaska Kazimierz – ur. 09.10.1899 r., maszynista, aresztowany za sabotaż gospodarczy. Zginął 29.03.1943 r. w Katowicach.

Boroń Stanisław – ur. 1923 r., uczeń stolarski. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 450) 10.10.1942 r.

Boroń Władysław – ur. 27.03.1910 r., elektromonter ps. „Kapelan”. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął 10.11.1943 r. w Zakopanem.

Boroń Zofia – ur. 25.07.1908 r., pracownik umysłowy. Zginęła jako żołnierz w czasie kampanii wrześniowej we Włoszczowej 03.09.1939 r.

Bryniarski Henryk – ur. 04.07.1919 r., sierżant podchorąży. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 9179) 11.11.1941 r.

Cendrowicz Józef – ur. 14.10.1914 r. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 433) 11.11.1942 r.

Chmielek Władysława – aresztowana w akcji represyjno-odwetowej. Zginęła w obozie w Oświęcimiu dnia 10.12.1942 r (nr obozowy 24 427).

Chyżyk Franciszek – maszynista PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu w sierpniu 1942 r.

Ciopa Stanisław – ur. 01.02.1899 r. Aresztowany za działalność komunistyczną. Zginął 31.10.1944 r. w Lille we Francji (nr obozowy 21 184).

Curyło Emil – ur. 16.07.1910 r. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu 30.07.1942 r.

Darowski Kazimierz – ur. 22.04.1898 r., malarz. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 440) we wrześniu 1942 r.

Dubiel Bronisław – ur. 05.04.1911 r., drukarz. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w Mauthausen w 1942 r.

Dzięgiel Antoni – ur. 1891 r., palacz PKP. Aresztowany za sabotaż gospodarczy. Zginął w obozie w Oświęcimiu 27.09.1943 r.

Fesiak Michał – ur. 19.10.1904 r., ślusarz. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w Mauthausen (nr obozowy 39 432) 14.09.1942 r.

Flaga Jan – ur. 19.01.1914 r., pracownik naukowy. Aresztowany za działalność w ruchu oporu (szef kampanii IV odc. AK) zakład KFK. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 26 022) 22.02.1942 r.

Ks. Gaczek Wilhelm – ur. 23.11.1881 r. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 22 401) w listopadzie 1941 r.

Gaczol Tadeusz – ur. 18.06.1922 r., uczeń, starszy strzelec. Zginął, walcząc w Tobruku 02.03.1942 r. Odznaka Sam. Brygada Strzelców Karpackich.

Gawlik Piotr – ur. 1900 r., robotnik, żołnierz w stopniu kaprała. Zginął w kampanii wrześniowej 1939 r. w Janowie Lubelskim.

Gądek Dominik – ur. 04.06.1909 r. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 43 832) 17.10.1942 r.

Gierlach Bogdana – ur. 24.10.1922 r., studentka. Aresztowana w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginęła w Oświęcimiu (nr obozowy 44 569) 06.06.1944 r.

Gierlach Wiktor – ur. 01.11.1899 r., maszynista PKP. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w obozie w Oświęcimiu w marcu 1943 r.

Grausberg Władysław – ur. 01.01.1901 r., maszynista PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w Mittelbau (nr obozowy 11 1095) k. Dora 18.03.1945 r.

Gruca Józef – ur. 1897 r., konduktor PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 45 067) 07.09.1942 r.

Grzech Jan – ur. 21.06.1915 r., lotnik. Zginął w czasie lotu bojowego samolotem RAF-u nad Francją 23.11.1941 r. Odznaczony Krzyżem Walecznych i Medalem Lotniczym.

Grzesiak Władysław – ur. 20.11.1920 r., pracownik PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej. Zginął w obozie w Oświęcimiu 02.10.1942 r.

Habela Adam – ur. 18.11.1916 r., porucznik, pilot 308. Dywizjonu RAF-u (Anglia Northolt). Zginął w akcji bojowej sił powietrznych.

Idzior Antoni – ur. 27.09.1923 r., kupiec. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu w 1942 r.

Idzior Jan – ur. 05.05.1922 r., uczeń. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu w 1942 r.

Jaglarz Eugenia – ur. 15.12.1892 r., pracownik umysłowy. Aresztowana w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginęła w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 29 710) 16.03.1943 r.

Jaglarz Irena – ur. 05.07.1925 r., pracownik umysłowy. Aresztowana za działalność w ruchu oporu. Zginęła w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 29 709) 30.03.1943 r.

Jarosz Jan – ur. 28.12.1903 r., mistrz szewski. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie koncentracyjnym (nr obozowy 39 438) 26.11.1942 r.

Korepta Jan – ur. 13.06.1916 r., żołnierz w stopniu plutonowego. Zginął w czasie lotu bojowego jako pilot RAF-u nad Belgią 28./29.08.1942 r. Odznaczony Srebrnym Krzyżem Virtuti Militari oraz trzykrotnie Krzyżem Walecznych.

Korzeniowski Tomasz – ur. 13.06.1900 r., murarz. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w więzieniu przy ul. Montelupich 18.12.1943 r.

Kosiba Mieczysław – ur. 02.01.1922 r., uczeń. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w więzieniu przy ul. Montelupich w 1943 r.

Kostecki Władysław – ur. 11.06.1918 r., pracownik piekarski. Zginął w walce, na ORP „Grom”, pod Narwikiem 04.05.1940 r.

Kowalski Józef – ur. 20.11.1914 r., pracownik PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu 04.08.1942 r.

Kozicki Józef – ur. 04.09.1901 r., walcownik. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w więzieniu przy ul. Montelupich 31.10.1943 r.

Królas Karol – ur. 1898 r., pracownik PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu 24.07.1942 r.

Kubala Józef – ur. 13.05.1895 r., maszynista. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 460).

Kwaśny Edward – ur. 20.01.1913 r., student filozofii. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 39 449) 22.08.1942 r.

Kwieciński Antoni – ur. 17.06.1921 r., handlowiec. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 461) 06.09.1942 r.

Kwieciński Stefan – ur. 06.10.1919 r., handlowiec. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 463) 01.09.1942 r.

Ludwa Stanisław – ur. 15.04.1908 r., kierowca, starszy strzelec. Zginął w kampanii włoskiej dnia 27.07.1944 r. Odznaczony Krzyżem Monte Cassino, Gwiazdą za Wojnę 1939–1945, Medal of Defence, War Medal.

Łaptaszyński Augustyn – ur. 23.02.1918 r., żołnierz w stopniu plutonowego. Zginął w kampanii włoskiej 10. Pułku Artylerii C 03.11.1944 r. Odznaczony Krzyżem Monte Cassino, Gwiazdą za Wojnę 1939–1940, Gwiazdą Italii.

Łaptaszyński Karol – ur. 07.07.1922 r., uczeń. Zginął, walcząc w szeregach partyzantki na Podlasiu 14.06.1944 r.

Tadeusz Łaptaszyński – ur. 21.01.1916 r., uczeń. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 464) 19.09.1942 r.

Majcher Franciszek – ur. 17.06.1890 r., stolarz. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 468) 06.07.1942 r.

Marczyk Karol – ur. 01.11.1910 r., fryzjer, starszy strzelec. Zginął w szeregach 20. Pułku Piechoty w czasie kampanii wrześniowej w miejscowości Radowo 08.09.1939 r.

Michalec Józef – ur. 28.01.1923 r., uczeń. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 35 719) 23.10.1942 r.

Migo Czesław – ur. 03.02.1913 r., elektromonter. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w Mauthausen 31.03.1945 r.

Pawlik Karol – ur. 25.12.1916 r., robotnik. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 51 477) w 1942 r.

Pietras Mieczysław – ur. 07.07.1912 r., stolarz. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 39 530) 21.07.1942 r.

Piotrowski Jan – ur. 19.06.1909 r., drukarz. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w obozie w Oświęcimiu w 1941 r.

Przędzik Franciszek – ur. 14.07.1900 r., palacz PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w Gross Rosen 03.03.1945 r.

Przędzik Stanisław – ur. 1899 r., malarz PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu we wrześniu 1942 r.

Rams Władysław – ur. 26.12.1918 r., handlowiec, st. marynarz. Walczył na ORP „Grom” oraz w obronie Helu. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w Niepołomicach 19.01.1944 r.

Rewilak Leon – ur. 01.07.1913 r., ekonomista. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 39 533) we wrześniu 1942 r.

Rewilak Roman – ur. 07.11.1882 r., podoficer zawodowy WP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 34 834) 09.11.1942 r.

Rodzik Józef – ur. 02.06.1910 r., tokarz. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 52 316).

Samek Piotr – ur. 29.06.1905 r., pracownik umysłowy. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu (nr obozowy 39 536) 10.10.1942 r.

Sawicki Tomasz – ur. 29.12.1896 r., kowal. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu 22.07.1942 r.

Siemieniuch Jan – ur. 1890 r., pracownik umysłowy PKP. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w miejscowości Flossenberga w 1944 r.

Solarz Wilhelm – ur. 04.04.1916 r., handlowiec, żołnierz w stopniu szeregowca. Zginął w kampanii wrześniowej, w miejscowości Radłów pod Pszczyną.

Sowa Edward – ur. 13.01.1923 r., pracownik umysłowy. Zginął w powstaniu warszawskim 21.09.1944 r.

Stępień Józef – ur. 28.01.1915 r., chemik, ppor. pilot. Zginął jako pilot RAF-u w czasie bitwy o Anglię w miejscowości Aston Down 20.09.1940 r.

Szostak Robert – ur. 12.12.1896 r., pracownik umysłowy. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w miejscowości Lutomierzyce w kwietniu 1945 r.

Szydłak Franciszek – ur. 1894 r., ślusarz PKP. Zginął w kampanii wrześniowej, w czasie ewakuacji warsztatów kolejowych w Brzesku 06.09.1939 r.

Tęczar Zygfryd – ur. 1889 r., maszynista PKP. Zginął w czasie bombardowania pociągu przez lotnictwo niemieckie 11.09.1939 r.

Turlej Jan – ur. 27.04.1920 r., żołnierz w stopniu kaprała podchorążego. Zginął w czasie bombardowania w drodze do jednostki 12. Pułku AL w Łodzi w miejscowości Jasień k. Brzeska 05.09.1939 r.

Węglowski Stanisław – ur. 29.04.1918 r., pracownik umysłowy, żołnierz WP w stopniu podporucznika. Zginął w czasie wojny obronnej 1939 r., w miejscowości Wola Gutowska w październiku tego samego roku.

Wojakowski Zbigniew – ur. w 1919 r., kadet. Aresztowany z bronią w ręku w rejonie Nowego Targu, za udział w partyzantce. Rozstrzelany w więzieniu przy ul. Montelupich 28.10.1943 r.

Wójcik Władysław – ur. 25.01.1912 r., drukarz. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Rozstrzelany w lipcu 1944 r. jako zakładnik, przy ul. Botanicznej w Krakowie.

Zagół Franciszek – ur. 1906 r. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Rozstrzelany 14.06.1942 r. w czasie dziesiątkowania przebywających w więzieniu przy ul. Montelupich.

Ziębiński Stefan – ur. 15.05.1944 r., adwokat. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Rozstrzelany 06.06.1944 r. w więzieniu przy ul. Montelupich.

Ziętara Mieczysław – ur. 1922 r., robotnik. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zginął w obozie w Oświęcimiu w 1942 r.

Zygmunt Antoni – ur. 30.05.1893 r., pracownik umysłowy PKP. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Zginął w obozie w Oświęcimiu 20.10.1941 r.

Podczas II wojny światowej polegli również mieszkańcy Prokocimia, których nazwiska nie znalazły się na tablicy pamiątkowej:

Balicki Franciszek – ur. 15.01.1880 r., palacz PKP, zginął w czasie pełnienia obowiązków służbowych w miejscowości Radymno, we wrześniu 1939 r.

Chrzanowski Antoni – ur. 25.01.1909 r., kowal. Aresztowany w akcji represyjno-odwetowej okupanta. Zamordowany w czasie trwania śledztwa na ul. Pomorskiej.

Jakubiec Franciszek – ur. 11.02.1898 r., posterunkowy. Zginął w Ostaszku w 1940 r., zamordowany przez NKWD.

Ścieżor Antoni – ur. 08.08.1889 r., żołnierz. Zginął podczas bombardowania pociągu wojskowego 15.09.1939 r. Pochowany na cmentarzu w Janowie Lubelskim.

Szydłak Jan – ur. 10.01.1900 r., robotnik. Przeszedł szlak bojowy: Kraków, Lwów, Zachodnia Ukraina. Zginął w ZSRR.

Turakiewicz Władysław – ur. 28.11.1911 r., stolarz ps. „Szczupak”. Aresztowany za działalność w ruchu oporu. Rozstrzelany 14.06.1942 r. w więzieniu przy ul. Montelupich za zorganizowanie ucieczki.

Prokocim podczas II wojny światowej

Rys historyczny: Już pierwszy dzień II wojny światowej przyniósł ofiary, wśród których byli mieszkańcy Prokocimia. Niemieckie samoloty rzuciły bomby na Fabrykę Kabli i tory kolejowe. Ani jedna nie trafiła w cel. Wszystkie spadły na domy w Prokocimiu, Płaszowie i Woli Duchackiej. Właśnie 01.09.1939 r. zginął od bomby Jan Sobesto, ojciec Tadeusza, późniejszego żołnierza Szarych Szeregów i Armii Krajowej, pseudonim „Łoś”. Dwa dni później odprawiono mszę z procesją wokół kościoła. Modlono się o oddalenie od Polski zagłady. Chociaż 06.09.1939 r. oskrzydłony od północy i południa Kraków został bez walki oddany w ręce Niemców, to już od pierwszych dni okupacji stał się centrum ogólnopolskiego ruchu oporu. Na terenie Prokocimia i Woli Duchackiej powstała na przełomie 1939/1940 Tajna Organizacja Wojskowa „Grunwald”. Została ona utworzona na bazie przedwojennych drużyn harcerskich, Drużyny im. Tadeusza Kościuszki z Woli Duchackiej i 17. Kolejowej Drużyny im. Kpt. R. Brandysa w Prokocimiu. Przewodnikiem „Grunwaldu” był „Sternik”, Zdzisław Maciejasz, przedwojenny komendant Drużyny im. T. Kościuszki. Od grudnia 1940 r. wychodziła w Prokocimiu gazetka „Trwamy i Przetrwamy”, redagowana przez Józefa Piszczka, przy finansowej pomocy dra Juliana Wilka. W 1941 r. po rozbiciu „Grunwaldu” przez gestapo w Prokocimiu zawiązała się „Konfederacja Narodu”. Jej trzon tworzyli żołnierze „Grunwaldu” i Szarych Szeregów. W skład prokocimskiego plutonu Konfederacji wchodziły drużyny: „Szutry” i „Promyto” z zastępami „Wilków”, „Rysi” i „Żbików”. Latem 1943 r. w ramach akcji scalania pluton pod dowództwem T. Pietraszka wszedł w skład 3. Batalionu zgrupowania „Żelbet”, jako 19. Pluton o kryptonimie „Janka”, a następnie od roku 1944 r. – „Marysia”. Żołnierze plutonu prowadzili kolportaż podziemnej prasy, wywiad wojskowy i sabotaż w Fabryce Kabli i na kolei, rozbrajali Niemców i wykonywali wyroki na konfidentach. Ujawnili się w październiku 1945 roku.

Piękną kartę w walce z nieprzyjacielem zapisali lotnicy z Prokocimia. W szeregach lotnictwa walczyło aż 18 lotników z Prokocimia. Zestrzelili 19 samolotów nieprzyjaciela. Walczyli na wszystkich frontach wojny i brali udział w zdobywaniu Berlina.

Gdy wybuchła wojna, część kolejarzy, w tym 52 maszynistów, nie zgłosiła się do pracy i dopiero wobec groźby aresztowania przez gestapo podjęła pracę, by uprawiać sabotaż na kolei. Wielu kolejarzy było członkami ruchu oporu.

Pierwszymi ofiarami hitleryzmu były rodziny żydowskie. W Prokocimiu mieszkało 6 rodzin (27 osób) – wszyscy ich członkowie prawdopodobnie zginęli w obozach zagłady.

Za kolportowanie ulotek aresztowano pracownika UJ Tadeusza Chmurę i J. Piotrkowskiego – pracownika kolei. Całą rodzinę Wojciecha Marchwickiego wywieziono do Oświęcimia.

W 1940 r. przy ul. Cmentarnej (obecnie Podmiłów) Niemcy utworzyli obóz dla ludności żydowskiej, który stał się filią obozu płaszowskiego pod nazwą Julag II.

Nocą 21.06.1941 r. aresztowano ośmiu księży augustianów i wywieziono do Oświęcimia, gdzie 17.11.1941 r. zmarł pierwszy proboszcz parafii Prokocimia ks. Wilhelm Gaczek.

Po zlikwidowaniu obozu Julag II w 1943 r. (i przeniesieniu więźniów do innych obozów) na miejscu poprzedniego utworzono obóz „Służby Budowlanej” Baudienst nr 100. Drugi obóz nr 108 założono przy ul. Łukasiewicza (obecnie Kalimacha). W obozach, przy rozbudowie stacji kolejowej Kraków Prokocim, pracowała przede wszystkim młodzież. Sztab Baudienstu stacjonował w pałacu Jerzmanowskich. Dowódcą był gen. Henrich Hinkel. Pozostali oficerowie urzędowali w budynku obecnego domu kultury na Wrzosach, a zakwaterowani byli w budynku mieszkalnym i gospodarczym p. Bałogów, których wcześniej wysiedlili w dniu 24.12.1942 r. Prokocim stał się wielkim placem budowlanym. Dwie kolejki wąskotorowe przewoziły ziemię z dużego wyrobiska. Napływająca woda była odprowadzana rurociągiem do Wisły. Obóz został zlikwidowany w 1944 r. W 1945 r. Niemcy wycofując się, zatrzymali stacje pomp, a woda w krótkim czasie zalała całe wyrobisko, zalewając również koparki i wagoniki, które znajdują się tam do dziś. Powstały zbiornik wodny nazwano Bagrami – od nazwy koparek niemieckich.

Jak wyglądała nauka dzieci w szkołach i praca nauczycieli, można się dowiedzieć z zapisków czynionych na luźnych kartkach przez nieznanego z nazwiska nauczyciela szkoły „na Szutrach”:

„Działania wojenne opóźniły rozpoczęcie roku szkolnego 1939/1940 o 3 tygodnie. Całe grono nauczycielskie w imię uchronienia dzieci od zdziczenia ich myśli od grozy położenia, przez zatrudnienie ich kilka godzin nauką, zgłosiło się i podjęło dobrowolną pracę szkolną nie finansowaną na razie.

Naukę rozpoczęto 23 września 1939 r. W celu umożliwienia załatwiania bieżących spraw – tak gronu nauczycielskiemu, jak i młodzieży szkolnej i ich rodzicom – Rada Pedagogiczna szkoły ustaliła piątek każdego tygodnia jako dzień wolny od nauki. Dni 1, 2 i 3 listopada 1939 r. jako Dni Zaduszne, były wolne od zajęć służbowych.

Przed Świątami Bożego Narodzenia dzieci najuboższe, miejscowej szkoły powszechnej otrzymały podarunki gwiazdkowe, zakupione przez gminę Prokocim z funduszków przekazanych jej przez Władze Wojtkowe.

Ferie świąteczne trwały od 22.12.1939 r. do 02.01.1940 r. włącznie. W ciągu miesiąca stycznia 1940 r. na zarządzenie władz administracyjnych i szkolnych cała młodzież szkolna oddała wszystkie otrzymane dotąd świadectwa szkolne na ręce wychowaw-

ców, a ci na polecenie kierownika szkoły złożyli je do archiwum szkoły. Dzieci uczyły się tylko następujących przedmiotów: religii, języka polskiego, języka niemieckiego, arytmetyki z geometrią, przyrody, rysunków, zajęć praktycznych, gier i zabaw. Frekwencja uczniów i uczennic w styczniu była bardzo słaba. Wpłynął na to silny mróz, który dochodził do -30 stopni C. W dniach 11, 12, 13 stycznia nauki nie było, bo sal szkolnych nie można było opalić.

Od 7 lutego 40 dzieci fizycznie najsłabszych otrzymywało w szkole codziennie po 1 łyżce tranu, przydzielonego w ilości 4 litrów przez Krakowski Komitet Opieki nad Dziećmi i Młodzieżą.

Od 1 marca 1940 r. piątki zostały wypełnione nauką tak, że od tegoż dnia każdego nauczyciela obowiązywał pełny tydzień pracy. W celu uzupełnienia ilości godzin od 8 kwietnia 1940 r. nauka codzienna rozpoczynała się w szkole o godzinie 8 rano czasu letniego. Dotąd od godziny 9. Ferie wiosenne trwały od 20 marca do 26 marca. Klasyfikacji uczniów za pierwsze półrocze roku szkolnego 1939/1940 dokonano 30 marca.

Na skutek zarządzenia Urzędu Gubernatorstwa wstrzymano w naszej szkole prowadzenie nauki języka niemieckiego z dniem 23 kwietnia 1940 r. Nauki religii udzielali: w klasach najniższych – ks. wikary Hieronim Struszcak, w klasach VII – ks. proboszcz Kurowski, jako duszpasterz. Na skutek zarządzenia władz szkolnych o redukcji sił nauczycielskich zwolniono z dniem 1 maja 1940 r. część nauczycieli. Szkoła nasza należała do tych, które najwcześniej podjęły pracę i szczęśliwie kontynuowały ją, bo nieliczne wypadki zajmowania szkoły na kwatery i to przeważnie w nocy, nie utrudniały prowadzenia nauki.

Z biegiem dni i tygodni napływało coraz więcej dzieci powracających z ucieczki, również i Grono w ciągu października zgłosiło się w całości do pracy. Na 919 uczniów zapisanych na rok szkolny 1940/41 zgłosiło się ponad 600, zaś w ciągu października wrócili inni, tak że stan podniósł się do 748, rozdzielonych w 16 oddziałach. Pierwsze 4 miesiące były bardzo trudne, pełne niepokoju. Grono pozostawało bez środków do życia, nie otrzymywało poborów, a pomoc środowiska była tak znikoma, że z trwogą patrzyli wszyscy w przyszłość i nie było żadnych władz szkolnych. Dopiero w styczniu 1940 r. nowy zarząd zorganizował przy Władzy Administracyjnej – Władze Szkolnej, które zajęły się szkolnictwem powszechnym. W styczniu wypłacono nauczycielom zaliczkowo 200 zł, w lutym – po 150 zł. A od marca 1940 r. wypłacano pobory co miesiąc.

Nowe władze wydały zarządzenie usunięcia ze szkoły dzieci żydowskich, które w tutejszej szkole usunięto w liczbie 14. Zostały one wraz z rodzicami wywiezione do getta w Podgórzu.

Były to rodziny Klapkolzów, Kornhauserów, Armarontów, Messingerów, Wadlerów, Reichów.

Frekwencja młodzieży w szkole była w ciągu całego roku na ogół dość dobra, ale też kilka czynników dodatkowych odegrało w tym rolę:

- 1) że grono było w komplecie
- 2) że pozostawiono w prawie zupełnym spokoju budynki szkolne

3) że tutejsze społeczeństwo pomimo okropnego wyniszczenia spowodowanego ciężką na początku wojny utratą mienia i rodziny, braku środków do życia, z nielicznymi wypadkami systematycznie posyłało swoje dzieci do szkoły.

Przerw w nauce nie było. Chorób dzieci z kilkoma wypadkami dyfterytu, tyfusu i sezonowymi przebiegami nie było...

Rok szkolny 1939/1940 zakończono 30 czerwca. Z powodu spóźnienia w otrzymaniu blankietów świadectw rozdanie tychże, nastąpiło po nabożeństwie w poniedziałek 1 lipca 1940 r.

Rok szkolny 1942/43 rozpoczęto nabożeństwem w kościele parafialnym o godz. 8 rano, po czym nauka w szkole nr 12 trwała co drugi dzień... (w czasie okupacji Szkołę Ludową na ul. Żabiej oznaczono nr 12, a szkołę „na Szutrach” nr 62)

W związku z panującym zarządzeniem wolno było używać dzieciom do nauki tylko 3 zeszytów: do polskiego, do rachunków i przyrody. Zadania szkolne i rachunkowe prowadzono na oddzielnych kartkach.

Najbiedniejsze dzieci dostały przybory szkolne „gratis” zakupione przez Dyrektora z „funduszu wpisowego”.

W dniach 2–7.12.1942 r. nauczycielstwo zatrudnione było przy spisie bydła. Nauka w szkole w tych dniach nie odbywała się. Ponieważ po Świętach Bożego Narodzenia 1942 r. nauki z powodu oszczędności węglowych nie podjęto 12 stycznia, a dopiero 22 marca, a w naszej szkole zajętej przez wojsko dopiero 1 kwietnia, część Grona nauczycielskiego została zatrudniona jako siła pomocnicza w Urzędzie Statystycznym bądź w Magistracie. W miesiącu lutym 1943 r. dokonało całe Grono nauczycielskie spisu familijnego młodzieży szkolnej, a w miesiącu marcu uzupełniono owe listy młodzieży...

Na tym kończy się kronika szkoły z okresu wojny.

Z zachowanych dokumentów wiadomo, że niektóre nauczycielki prowadziły tajne nauczanie. Uczono na nim historii, języka polskiego i geografii. Tajne nauczanie prowadziły: Stanisława Hauschildowa, Joanna Lelowa, Stefania Słomkówna, Stefania Wilkowa.

W 1940 r. w Prokocimiu została zorganizowana Delegatura Polskiego Komitetu Opiekuńczego. Pierwszym przewodniczącym był ks. Hilary Struszcak. Delegatura prowadziła kuchnię, która wydawała dziennie 50 obiadów dla biednych. Sprowadziła setki drewniaków, tj. obuwia na drewnianej podeszwie, które przekazano dzieciom szkolnym i biednym bezpłatnie, a lepiej sytuowanym – za małą odpłatnością. Na skutek różnych zabiegów delegatury dziesiątki chłopców i dziewcząt było zwolnionych od przymusowej pracy, aby mogli się uczyć. Część dzieci, które miały ukończony wiek szkolny, zaraz na początku wojny hitlerowcy usunęli ze szkoły. Działalność delegatury Polskiego Komitetu Opiekuńczego, wspomagana była przez PKO i miejscową ludność. Oto np. dwaj bracia Kalandykowie, którzy prowadzili sklep spożywczy, w każdą sobotę przysyłali do kuchni dla biednych po 12 chlebów, co za lata delegatury wyniosło 2500 kg. W listopadzie 1944 r. delegatura sprowadziła 40 dzieci z obozu w Pruszkowie i z Niepokalanowa, które mieszkańcy Prokocimia pozabierali pod opiekę

do własnych domów. Również duża liczba ewakuowanych z Warszawy znalazła tu przytułek i miejsca pracy.

W okresie wakacji została utworzona w szkole przy parafii prokocimskiej półkolonia dla dzieci najbiedniejszych, osieroconych oraz tych, których rodziców wywieziono do obozów. Kolonie prowadzili augustianie, a wspomagał ich własnymi funduszami metropolita krakowski Adam Sapieha.

Przez cały okres okupacji niemieckiej Prokocim był pozbawiony energii elektrycznej. W związku z obowiązującymi zakazami zgromadzeń nie odbywały się pasterki ani procesje w Święto Zmarłych.

Podczas okupacji niemieckiej aresztowano 113 mieszkańców Prokocimia, ponad 80 z nich zginęło. Dla uczczenia ich pamięci w 1977 r. został odsłonięty pomnik.

Obóz Służby Budowlanej w Prokocimiu w 1942 r. (fotografia archiwalna)

PROKOCIM

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA HARCERZOM Z PROKOCIMIA

Tablica pamiątkowa poświęcona harcerzom z Prokocimia

PROKOCIM

Lokalizacja: kaplica św. Mikołaja z Tolentino, ul. Górników; tablica jest umieszczona na zewnątrz kaplicy.

Rok powstania: 1995

Fundator: Fundacja im. Erazma i Anny Jerzmanowskich; Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. E. i A. Jerzmanowskich

Opis obiektu: Na czarnej marmurowej tablicy znajduje się napis następującej treści:

NA WIECZNĄ PAMIĄTKĘ
HARCERZOM
PROKOCIMIA

z lat 1911–1995

W 50. ROCZNICĘ ZAŁOŻENIA
17-TEJ PODGÓRSKIEJ
DRUŻYNY HARCERZY
IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI

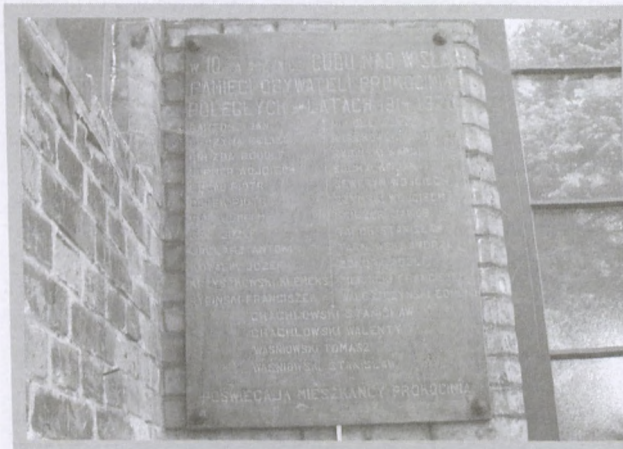
FUNDACJA
IM.
E. I A.
JERZMANOWSKICH

KOŁO PRZYJACIÓŁ
PRZY
TOW. PRZYJACIÓŁ
PROKOCIMIA

Harcerstwo w Prokocimiu

Rys historyczny: I Prokocimską Drużynę Skautową, im. Stanisława Brzóska, założył 16.11.1911 r. druh Stanisław Pigoń, ówczesny nauczyciel i wychowawca w średniej szkole w Prokocimiu, z siedzibą w pałacu Jerzmanowskich, późniejszy profesor filologii polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prowadził ją do 1914 r. W 1916 r. – po przerwie spowodowanej działaniami wojennymi – drużyna wznowiła działalność. Działała na terenie gimnazjum, w pałacu Jerzmanowskich, a od 1920 r. również na terenie nowo wybudowanej Szkoły Podstawowej nr 61 przy ul. Bieżanowskiej. W latach 1937–1938 działała 17. Kolejowa Drużyna Harcerska im. Rudolfa Brandysa. Na przełomie 1939/1940 r. (na bazie przedwojennych drużyn harcerskich: 17. Drużyny Kolejowej im. R. Brandysa i Drużyny im. T. Kościuszki z Woli Duchackiej) powstała Tajna Organizacja Wojskowa „Grunwald”. Prowadził ją przedwojenny komendant Drużyny im. T. Kościuszki – Zdzisław Maciejasz, ps. „Sternik”. Po rozbiciu organizacji przez gestapo w 1941 r. zawiązała się Konfederacja Narodu, która w maju 1943 r. została włączona w ramy Armii Krajowej. Jej trzon tworzyli żołnierze „Grunwaldu” i Szarych Szeregów („Promyto” i „Szutry”). (W latach 1943–1945 na terenie Prokocimia działała konspiracyjna Krakowska Harcerska Drużyna Szarych Szeregów im. Zawiszy Czarnego, założona przez kpr. podchor. Leona Piątkowskiego, ps. „Puchacz”. Po śmierci Władysława Sikorskiego drużyna otrzymała jego imię oraz kryptonim „Promyto-Rodzina”. Drużynę prowadzili kolejno: kpr. chor. Leon Piątkowski, sierż. podchor. Tadeusz Siemiński, ps. „Siemistaw”, druh Tadeusz Sobesto, ps. „Łoś”. Drużyna liczyła trzy zastępy: „Wilki” – zastępowy Michał Batycki, „Rysie” – zastępowy Eugeniusz Zwoleń, „Zbiki” – zastępowy Witold Kudela.) Latem 1943 r. w ramach akcji scaleniowej pluton pod dowództwem Tadeusza Pietraszki wszedł w skład 3. Batalionu zgrupowania „Żelbet”, jako 19. Pluton o kryptonimie „Janka”, a od 1944 r. – „Marysia”. Żołnierze plutonu prowadzili kolportaż podziemnej prasy, wywiad wojskowy, sabotaż w Fabryce Kabli i na kolei, rozbrajanie Niemców. Po wyzwoleniu Krakowa w dniu 01.02.1945 r. nastąpiła reaktywacja 17. Drużyny Harcerskiej im. T. Kościuszki.

TABLICA POŚWIĘCONA MIESZKAŃCOM PROKOCIMIA POLEGŁYM W LATACH 1914–1920

Tablica poświęcona mieszkańcom Prokocimia poległym w latach 1914–1920

Lokalizacja: kaplica pod wezwaniem św. Mikołaja z Tolentino, ul. Górników; tablica znajduje się na zewnątrz kaplicy.

Rok powstania: 1930

Fundator: mieszkańcy Prokocimia

Opis obiektu: Na tablicy z czarnego marmuru jest wyryty napis następującej treści:

*W 10. ROCZNICĘ CUDU NAD WISŁĄ
PAMIĘCI OBYWATELI PROKOCIMIA
POLEGŁYCH W LATACH 1914–1920*

BARTOSZ JAN
BROŻYNA FELIKS
BRUZDA RUDOLF
BURMER WOJCIECH
BUGAJ PIOTR
DUDEK PIOTR
GAŁ WILHELM
GAŁ JÓZEF
JAGLARZ ANTONI
KOWALIK JÓZEF
KRZYSZKOWSKI KLEMENS
RYBIŃSKI FRANCISZEK

NIZIOŁEK JAN
RUSZKOWSKI ANDRZEJ
RYBIŃSKI KAROL
SUCHACKI JAN
SEWERYN WOJCIECH
SZYMSKI WOJCIECH
ŚCIEŻOR JAKÓB
TABOR STANISŁAW
TARNOWSKI ANDRZEJ
ZONDRA ADOLF
ZIERNICKI FRANCISZEK
WALESZCZYŃSKI EDMUND

CHACHŁOWSKI STANISŁAW
CHACHŁOWSKI WALENTY
WAŚNIEWSKI TOMASZ
WAŚNIEWSKI STANISŁAW

POŚWIĘCAJĄ MIESZKAŃCY PROKOCIMIA

Prokocim podczas I wojny światowej

Rys historyczny: Wiadomość o wybuchu wojny wzbudziła nadzieje na odzyskanie niepodległości. Okres ten najlepiej opisuje naoczny świadek – pierwszy proboszcz parafii Prokocim ks. Wilhelm Gaczek:

„Pędziłyśmy życie w nastroju grozy, oczekiwania i niepewności co przyszłość przyniesie. My, Polacy, w myśl wieszczych słów Mickiewicza, łączyliśmy z wielką wojną wielkie nadzieje na oswobodzenie ojczyzny. Szóstego sierpnia 1914 r. wyruszyły z Krakowa Legiony pod wodzą Józefa Piłsudskiego, między nimi garstka legionistów z Prokocimia, na bój z Moskalami.

Naczelny Komitet Narodowy rzuca hasło zbiórki pieniędzy na Polski Skarb Wojenny. Hasło to podjęto z zapałem. W Prokocimiu kierownik szkoły p. Władysław Różycki i piszący te słowa, obchodzą wspólnie dom w dom, całą gminę Prokocim i zbierają datki. Zebrano sumę 670 koron 34 halerzy w gotówce, nadto sporo przedmiotów w kosztownościach, jak obrączki ślubne, pierścienie, łańcuszki złote i srebrne, które zdeponowano w Kasie Zarządu Głównego Polskiego Skarbu Wojennego, za pokwitowaniem z dnia 26 sierpnia 1914 roku (nr 607 i 608). Zawierucha wojenna odrywa ojców, braci i mężów od rodzin i gna ich na tułaczkę, ponieważ trudy wojenne, często i śmierć. Większość pozostałych mieszkańców Prokocimia została ewakuowana późną jesienią 1914 r. do Sieprawia koło Myślenic, nadto w listopadzie tegoż roku osiemnaście rodzin wyjechało z Prokocimia do Czech, gdzie pozostały do 20 lipca 1915 r. W części wschodniej Prokocimia – na Imiółkach – wszystkie domy i osiedla ze względów strategicznych zostały zniszczone. Prokocim wtedy został obiektem wojskowym armii austriackiej dla generała frontu południowego Twierdzy Krakowskiej”.

W grudniu fort Prokocim zbudowany przez Austriaków w 1870 r. ostrzeliwał Rosjan atakujących miasto i zatrzymał ich na przedpolu Wieliczki – w miejscu, które upamiętnia pomnik na wzgórzu Kaim w Bieżanowie. Prokocim zapisał piękną kartę w oswobodzeniu Krakowa. W październiku 1918 r. kolejarz Jan Bodzioch, zamieszkały na Szutrach, zorganizował Polską Organizację Dywersyjną podległą Antoniemu Stawarzowi. 31.10.1918 r. grupa Bodziocha licząca 80 osób wzięła udział w rozbrajaniu Austriaków w Podgórzu i w oswobodzeniu Krakowa. W 1918 r. Polska odzyskała niepodległość.

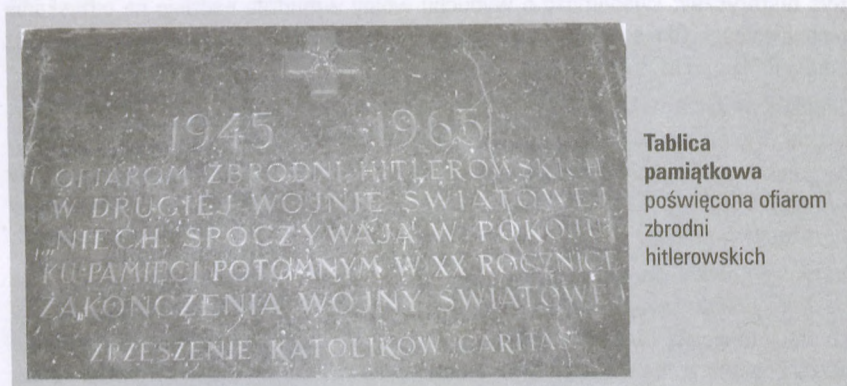
„Listopad 1918 rok

Polska wskrzeszona! Urzeczywistniły się Polaków pragnienia – ukoiliły nasze tęsknoty. Nie darmo lała się krew polska poprzez powstania... aż do wielkiej wojny. Po latach cierpień, walk, po niezliczonych przejściach, po latach upadku nadziei, po latach męki wojny światowej – z krwawego odmetu dziejów wyłoniło się państwo polskie. Niech Bogu za to będzie cześć, chwała i niech żyje odtąd po wsze czasy wolna, niepodległa, silna, katolicka, najjaśniejsza Rzeczpospolita!!!

W niedzielę 8 grudnia, zarazem uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP, odprawiona zostanie uroczysta suma na podziękowanie Panu Bogu za szczęśliwy powrót większej części naszych żołnierzy z pól bitew z okresu wielkiej wojny.

15 sierpnia 1930 r. odbyła się uroczystość odsłonięcia tablicy pamiątkowej ufundowanej przez mieszkańców Prokocimia”.

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA OFIAROM ZBRODNI HITLEROWSKICH

Tablica pamiątkowa
poświęcona ofiarom
zbrodni
hitlerowskich

Lokalizacja: kościół pw. Matki Bożej Dobrej Rady, ul. Prosta

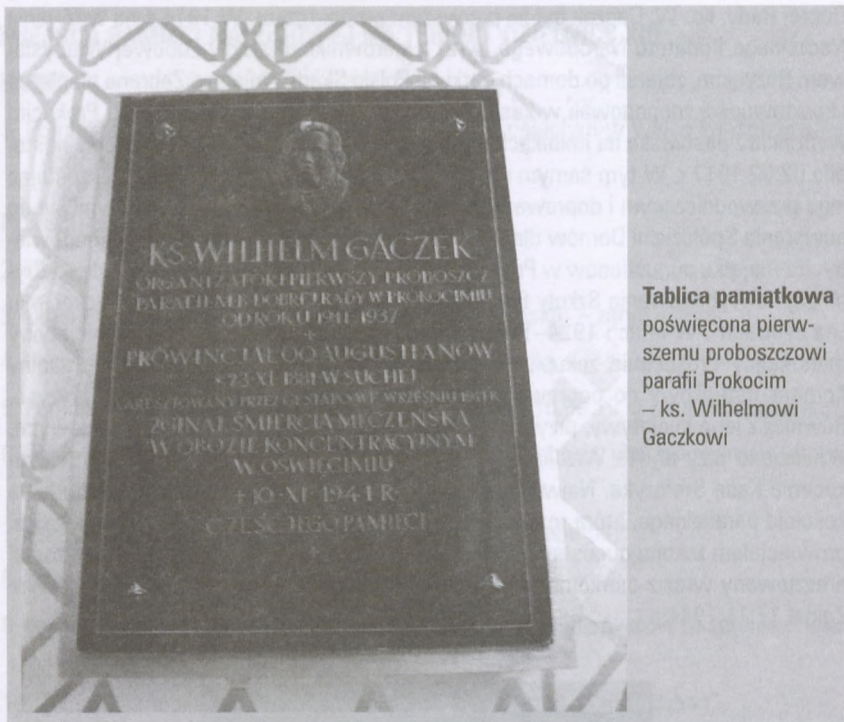
Rok powstania: 1965

Fundator: Zrzeszenie Katolików Caritas

Opis obiektu: Na tablicy pamiątkowej z czarnego marmuru widnieje napis następującej treści:

1945–1965
OFIAROM ZBRODNI HITLEROWSKICH
W DRUGIEJ WOJNIE ŚWIATOWEJ
„NIECH SPOCZYWAJĄ W POKOJU”
KU PAMIĘCI POTOMNYCH W XX ROCZNICĘ
ZAKOŃCZENIA WOJNY ŚWIATOWEJ
ZRZESZENIE KATOLIKÓW CARITAS

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA PIERWSZEMU PROBOSZCZOWI PARAFII PROKOCIM KS. WILHELMOWI GACZKOWI, KTÓRY ZGINĄŁ ŚMIERCIĄ MĘCZEŃSKĄ W OŚWIECIMIU

Tablica pamiątkowa
poświęcona pierw-
szemu proboszczowi
parafii Prokocim
– ks. Wilhelmowi
Gaczkowi

PROKOCIM

Lokalizacja: kościół pw. Matki Bożej Dobrej Rady, ul. Prosta; tablica znajduje się wewnątrz kościoła.

Opis tablicy: Tablica pamiątkowa jest wykonana z czarnego marmuru; znajduje się na niej napis następującej treści:

KS. WILHELM GACZEK
ORGANIZATOR I PIERWSZY PROBOSZCZ
PARAFII M.B. DOBREJ RADY W PROKOCIMIU
OD ROKU 1911 DO 1937
PROWINCJAŁ OO. AUGUSTIANÓW
* 23 XI 1881 R. W SUCHEJ
ARESZTOWANY PRZEZ GESTAPO WE WRZEŚNIU 1941 R.
ZGINĄŁ ŚMIERCIĄ MĘCZEŃSKĄ
W OŚWIECIMIU
† 17 XI 1941 R.
CZEŚĆ JEGO PAMIĘCI

Ksiądz Wihelm Gaczek (1881–1941) został wyświęcony na kapłana w 1906 r. W 1910 r. po zakupieniu przez augustianów majątku Prokocim od Anny Jerzmanowskiej został tu oddelegowany jako ekspozyt parafii bieżanowskiej. W 1911 r. w Prokocimiu została otwarta stacja duszpasterska, a w 1916 r. powstała parafia Matki Bożej Dobrej Rady. Ks. W. Gaczek był jej pierwszym proboszczem. W 1914 r. na wezwanie Naczelnego Komitetu Narodowego, wraz z kierownikiem szkoły Ludowej Władysławem Różyckim, zbierali po domach datki na Polski Skarb Wojenny. Zebrane pieniądze i kosztowności zdeponowali w kasie Skarbu. Dzięki jego staraniom gmina Prokocim wydzieliła z pastwiska na Imiolkach działkę na cmentarz, którego poświęcenie nastąpiło 02.02.1917 r. W tym samym roku ks. W. Gaczek założył Kółko Rolnicze, zostając jego przewodniczącym i doprowadził do otwarcia sklepu. Aktywnie przyczynił się do powstania Spółdzielni Domów dla Kolarzy, umożliwiając im kupno działek budowlanych z majątku augustianów w Prokocimiu za symboliczną kwotę. W 1920 r. przyczynił się do wybudowania Szkoły Podstawowej im. Józefa Piłsudskiego w Prokocimiu „na Szutrach”. W latach 1924–1925 był radnym gminy Prokocim. Z jego inicjatywy mieszkańcy Prokocimia zakupili wyposażenie do kaplicy. Zorganizował Parafialny Komitet Ratunkowy do poprawy życia najuboższym w okresie wielkiego kryzysu. Również z jego inicjatywy, przy udziale Rady Gminy i Towarzystwa Szkół Ludowych, wzniesiono przy ul. Na Wrzosach Dom Oświatowy TSL. W 1927 r. założył w Prokocimiu Kasę Stefczyka. Największą jednak inicjatywą ks. W. Gaczka była budowa kościoła parafialnego, która rozpoczęła się w 1930 r. W 1937 r. ks. W. Gaczek został prowincjałem zakonu augustianów w Krakowie. W nocy z 19 na 20.09.1941 r. został aresztowany wraz z ośmioma współpracownikami i wywieziony do obozu w Oświęcimiu. Zginął 17.11.1941 r.

DZIELNICA XIII

PODGÓRZE

MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ NA TERENIE DZIELNICY XIII

KABEL

1. Pomnik poświęcony pracownikom fabryki kabli poległym w walce konspiracyjnej podczas hitlerowskiej okupacji (ul. Wielicka)

PŁASZÓW

2. Obóz płaszowski – zarys historii
3. Cmentarze żydowskie (ul. Abrahama, ul. Jerozolimska) – zarys historii
4. Pomnik ofiar faszyzmu w Płaszowie (ul. Kamińskiego)
5. Pomnik ofiar pierwszej zbiorowej egzekucji Polaków 10.09.1939 r. (ul. Jerozolimska)
6. Pomnik poświęcony Żydom pomordowanym w obozie płaszowskim w latach 1943–1944 (ul. Jerozolimska)
7. Pomnik poświęcony węgierskim Żydówkom (ul. Abrahama)
8. Obóz karny „Liban” (ul. Za Torem 22) – zarys historii
9. Pomnik męczeństwa Polaków pomordowanych przez hitlerowców na terenie obozu karnego „Liban”
10. Zbiorowa mogiła Polaków zamordowanych w obozie karnym „Liban”
11. Pomnik poświęcony 7 kolejarzom powieszonym przez Niemców 26.06.1942 r. (ul. Wodna)
12. Tablica pamiątkowa poświęcona kolejarzom poległym podczas II wojny światowej (dworzec PKP, ul. Dworcowa)

STARE PODGÓRZE

13. Getto krakowskie – zarys historii
14. Krzesła-pomniki upamiętniające likwidację getta krakowskiego w 1943 r.
15. Muzeum Historyczne Miasta Krakowa – Apteka pod Orłem – pl. Bohaterów Getta
16. Tablica pamiątkowa poświęcona bohaterom krakowskiego getta (ul. Lwowska)
17. Tablica pamiątkowa poświęcona bohaterom Żydowskiej Organizacji Bojowej (pl. Bohaterów Getta)
18. Figura „Boga Ojca” – miejsce poświęcone Polakom rozstrzelanym przez Niemców 20.11.1943 r. (ul. Wielicka 1)

19. Grób Edwarda Dembowskiego i 27 uczestników powstania krakowskiego poległych w Podgórzu 27.02.1846 r. (stary cmentarz podgórski, ul. Wielicka)
20. Pomnik Edwarda Dembowskiego (pl. Lassoty)
21. Pomnik harcerzy Szarych Szeregów, którzy oddali życie w walce o niepodległość Polski w latach 1939–1944 (kościół pw. św. Józefa, ul. Zamoyskiego)
22. Pomnik harcerzy III Drużyny Podgórskiej im. Tadeusza Kościuszki poległych w latach 1939–1945 (cmentarz podgórski, ul. Wapienna)
23. Pomnik legionistów I, II i III Brygady (cmentarz podgórski, ul. Wapienna)
24. Pomnik żołnierzy poległych podczas I wojny światowej (cmentarz podgórski, ul. Wapienna)

RYBITWY-PRZEWÓZ

25. Tablica poświęcona poległym za wolność ojczyzny mieszkańcom Przewozu

ZABŁOCIE

26. Tablica pamiątkowa poświęcona Oskarowi Schindlerowi (ul. Lipowa 4)
27. Tablica pamiątkowa poświęcona lotnikom alianckim zestrzelonym na Zabłociu 17.08.1944 r.

KABEL

POMNIK POŚWIĘCONY PRACOWNIKOM FABRYKI KABLI POLEGŁYM W WALCE KONSPIRACYJNEJ PODCZAS HITLEROWSKIEJ OKUPACJI

**Pomnik
poświęcony
pracownikom
Fabryki Kabli
poległym w walce
konspiracyjnej
podczas
hitlerowskiej
okupacji**

KABEL

Lokalizacja: ul Wielicka 114

Rok powstania: W 1948 r. tablicę umieszczono w budynku administracyjnym. W 1958 r. z okazji XXX-lecia Krakowskiej Fabryki Kabli tablicę przeniesiono na wybudowany na tę okazję pomnik.

Opis obiektu: pomnik – kamienny obelisk z metalową tablicą inskrypcyjną, na której wyryto następujący napis:

*TABLICA PAMIĄTKOWA
KU UCZCZENIU PAMIĘCI PRACOWNIKÓW FABRYKI KABLI W KRAKOWIE
POLEGŁYCH
W WALCE KONSPIRACYJNEJ W OKRESIE OKUPACJI HITLEROWSKIEJ
W LATACH 1939–1945*

BERNECKI JÓZEF	KLUSKA STANISŁAW	SASS RYSZARD
BOROŃ WŁADYSŁAW	KOŚCIOŁEK FRANCISZEK	SAWICKI STAWARZ
BRONOWSKI JÓZEF	KOWALCZYK HENRYK	STĘPIŃSKA URSZULA
CHMIELEK WŁADYSŁAWA	KOZICKI JÓZEF	SROKA JAN
FLAGA JAN	MAZUR FRANCISZEK	SZEWCZYK LEOPOLD
GŁOWACZ KONSTANTY	MNICH EDMUND	SZOSTEK ROBERT
GÓRKIEWICZ KAZIMIERZ	RUSEK MARIAN	WOLAŃSKI FELIKS
KEMPA JÓZEF	RYNDUCH PIOTR	

Rys historyczny: 23.03.1943 r. w Krakowskiej Fabryce Kabli utworzono filię obozu płaszowskiego, w której pracowało przeciętnie ok. 300 osób. Kolejnymi komendantami byli: Albert Hujar i Edmund Zdrojewski. Podobóz zlikwidowano jesienią 1944 r.

PŁASZÓW

OBÓZ KONCENTRACYJNY W PŁASZOWIE

Obóz
koncentracyjny
w Płaszowie

(fotografia
archiwalna)

Rys historyczny: Obóz w Płaszowie utworzono jesienią 1942 r. na podstawie zarządzenia niemieckich władz okupacyjnych Krakowa. Został założony na terenie dwóch cmentarzy żydowskich (znajdujących się przy ul. Jerozolimskiej i ul. Abrahama), które zniszczono. W pierwszym etapie istnienia obejmował powierzchnię około 5 ha. Był jednym z trzech „Żydowskich Obozów Pracy” utworzonych pod Krakowem o nazwie Julag I. Pozostałe dwa niewielkie obozy zbudowano w Prokocimiu (Julag II) i w Biezanowie (Julag III). W późniejszym czasie obóz w Płaszowie rozrósł się i zajmował powierzchnię około 80 ha. Znajdował się między ulicami: Wielicką, Swoszewicką, Pańską a wzniesieniem graniczącym z wapiennikiem miejskim. Otoczony był 4-kilometrowej długości podwójnymi zasiekami z drutu kolczastego pod napięciem i 12 wieżami strażniczymi. Początkowo był obozem pracy przeznaczonym dla Żydów, później wydzielono w nim także część dla Polaków. W części polskiej obozu przetrzymywano również kilkadziesiąt rodzin cygańskich. 13.02.1943 r. obóz w Płaszowie przekształcono w obóz pracy przymusowej, a 01.01.1944 r. – w obóz koncentracyjny, podlegający SS. Kolejnymi komendantami obozu byli: Horst Pilarzyk, Müller, Amon Göth i Kurt Schupke. (13.09.1944 r. komendant A. Göth został aresztowany przez władze niemieckie i oskarżony o korupcję, handel na czarnym rynku i łamanie regulaminu obozowego. Nie oskarżono go o morderstwa i znęcanie się nad więźniami. W styczniu 1945 r. zwolniony z powodu cukrzycy, po wojnie został aresztowany przez wojska amerykańskie i przekazany władzom polskim. Uznano go za zbrodniarza wojennego i skazano na śmierć przez powieszenie. Wyrok wykonano w Krakowie 13.09.1946 r.) Obóz był podzielony na trzy części: część mieszkalną i administracyjno-wojskową dla Niemców, strefę produkcji oraz część obozową. Na terenie obozu wybudowano około 200 obiektów m.in.: 20 baraków dla więźniów, około 40 baraków produkcyjnych, koszary, wille dla oficerów SS i dyrekcji, magazyny mienia żydowskiego. Nie dokończono budowy m.in. krematorium, laboratoriów chemicznych, komór dezynfekcyjnych. Więźniowie pracowali w kamieniołomach położonych w pobliżu obozu. W późniejszym czasie powstał tu obóz karny „Liban”, a na jego terenie – strefa przemysłowa. Znajdowały się tam m.in. zakłady konfekcyjne, w których szyto mundury dla wojska, warsztaty: ślusarskie, stolarskie, kuśnierskie, szewskie, krawieckie, drukarnia. W drukarni dru-

OBÓZ KONCENTRACYJNY PŁASZÓW

- 1 — Biura; 2 — Koszary SS; 3 — Szary dom; 4 — Czerwony dom; 5 — Willa Goetha; 6 — Barak dla psów; 7 — Latryna; 8 — Magazyn murowany; 9 — Magazyn Balba; 10 — Kamieniołom; 11 — Kuchnia; 12 — Stajnia; 13 — Garaż; 14 — Domy Niemców; 15 — Szpital SS; 16 — Łaźnia; 17 — Plac budowlany; 18 — Szpital obozowy; 19 — Staw; 20 — Wieża; 21 — Tor kolejowy

kowano najczęściej nocą tajne rozkazy dla wojska i dokumenty SS. Często zdarzało się, że więźniowie po wykonanej pracy byli rozstrzeliwani. W części magazynowej naprawiano i segregowano biżuterię zrabowaną przez Niemców. Obóz dzielił się na kilka podobozów umiejscowionych przy większych zakładach przemysłowych: 1) w Krakowskiej Fabryce Kabli, ul. Prokocimska 75 (działał od 23.03. do jesieni 1944 r., przebywało w nim przeciętnie ok. 300 osób), 2) w fabryce Oskara Schindlera, ul. Lipowa 4 (działał od 08.05.1943 r. do sierpnia 1944 r., przebywało tam ok. 1000 Żydów), 3) w magazynach łączności lotnictwa Luftwaffe, ul. Zabłocie (działał do 23.08.1944 r.) oraz w komendach roboczych, m.in. na lotnisku w Rakowicach, w Bonarce (przy budo-

wie drogi Bonarka–Wola Duchacka). Do 1943 r. działały również podległe płaszowskiemu obozowi żydowskie obozy pracy tzw. Julagi: w Prokocimiu (ul. Cmentarna), i w Bieżanowie (osiedle Gaj). Po zlikwidowaniu „Julagu II” w Prokocimiu założono dwa obozy Służby Budowlanej – nr 100 przy ul. Cmentarnej (obecnie Podmiłów) i nr 108 przy ul. Łukasiewicza (obecnie Kallimach). „Julag III” w Bieżanowie zlikwidowano 14.10.1943 r., rozstrzelując 60 Żydów, a resztę kierując do obozu w Płaszowie. W dniach 13.–14.03.1943 r. Niemcy przywieźli do obozu około 8000 Żydów ze zlikwidowanego krakowskiego getta. Przywożono także Żydów z gett i obozów pracy, m.in.: z Rzeszowa, Tarnowa, Bochni, Drohobycza. Przybywały tu także transporty przejściowe z Węgier i Słowacji. Odchodziły transporty w głąb Rzeszy i obozów w Oświęcimiu i Bełżcu. W obozie przebywało początkowo 1000–2000 Polaków, a po tzw. czarnej niedzieli 06.08.1943 r. ich liczba gwałtownie wzrosła. Wtedy to podczas policyjnej akcji prewencyjnej zarządzanej przez dowództwo SS i policję w Generalnej Guberni po wybuchu powstania warszawskiego, w masowych łapankach i aresztowaniach zatrzymano około 6000 Polaków. Część z nich po przesłuchaniach zwolniono, a część osadzono w więzieniu przy ul. Montelupich lub wywieziono do obozów koncentracyjnych. Głód panujący w obozie, choroby, tortury, bicie, praca ponad siły powodowały masowe zgony więźniów. Dokonywano tu również prawie codziennie egzekucji więźniów obozu oraz więźni, głównie z ul. Montelupich. Egzekucje stałe do lata 1943 r. odbywały się najczęściej w północnej części starego cmentarza żydowskiego, gdzie pochowano również ofiary po likwidacji krakowskiego getta. W okresie od września 1943 r. do lutego 1944 r. egzekucje przeprowadzano w fosach austriackiego szanca (nr 21), na tzw. H-górcie – obecnie miejsce to upamiętnia krzyż.

**Krzyż
upamiętniający
miejsce egzekucji**

W podobnym szańcu (nr 22) nazywanym C-dółek mordowano i palono zwłoki od lutego do lipca 1944 r. – obecnie w tym miejscu znajdują się 2 pomniki. W celu zatarcia śladów zbrodni we wrześniu 1944 r. Niemcy zarządzili ekshumację zwłok. Na starym żydowskim cmentarzu i na H-górcie wykopano, a następnie spalono około 10 tys. zwłok. Popioły rozsiano po całym obozie. W sumie przez obóz płaszowski przeszło około 150 tys. więźniów, głównie Żydów. Liczbę ofiar szacuje się na około 80 tys. Od lipca 1944 r. stopniowo likwidowano obóz: rozbierano baraki, demontowano maszyny i urządzenia. Od sierpnia 1944 r. wywożono więźniów do innych obozów koncentracyjnych. 18.01.1945 r. obóz zajęła Armia Czerwona. Władze polskie uzyskały dostęp do obozu dopiero w październiku 1944 r. Na terenie obozu zachowały się ruiny domu pogrzebowego, fragmenty dawnych cmentarzy żydowskich, baraków, drogi obozowej oraz niektóre budynki: willa komendanta Amona L. Goethego przy ul. Heltmana 22 i tzw. Szary Dom, w którym SS-mani torturowali więźniów.

Willa komendanta Amona Götha,
ul. Hetmana 22

„Szary Dom” przy
ul. Jerozolimskiej 3

Na terenie obozu płaszowskiego znajdują się fragmenty cmentarzy żydowskich oraz pomniki poświęcone ofiarom hitleryzmu:

- pomnik ofiar faszyzmu w Płaszowie (ul. Kamińskiego)
- pomnik poświęcony Żydom pomordowanym w obozie płaszowskim w latach 1943–1944 (ul. Abrahama)
- pomnik ofiar pierwszej zbiorowej egzekucji Polaków 10.09.1939 r. (ul. Jerozolimska)
- pomnik poświęcony węgierskim Żydówkom (ul. Abrahama)

CMENTARZE ŻYDOWSKIE

Nagrobek Chaima Jakuba Abrahama

PŁASZÓW

Rys historyczny: Początkowo na terenie Podgórza nie było cmentarzy żydowskich. Zmarłych Żydów chowano na Kazimierzu, a kondukt żałobny przechodził przez most. W 1884 r. zakazano transportu zwłok przez rzekę. Ponieważ najbliższy cmentarz żydowski znajdował się dopiero w Kłaśnie pod Wieliczką, w 1889 r. na zboczu Krzemionek przy ul. Jerozolimskiej założono cmentarz gminy żydowskiej w Podgórzu. W 1932 r. w związku z tym, że nekropolia przy ul. Miodowej była przepełniona, założono nowy cmentarz przy ul. Abrahama. Przy cmentarzu stanął monumentalny dom pogrzebowy. Cmentarz przy ul. Jerozolimskiej był miejscem pierwszej zbiorowej egzekucji Polaków podczas okupacji. 10.09.1939 r. pod murem cmentarnym rozstrzelano 13 osób. Wkrótce potem na terenie Krzemionek utworzono obóz pracy w Płaszowie. Oba cmentarze zostały zniszczone. Kamieni nagrobnych użyto do utwardzania dróg i na podmurówki baraków. W domu pogrzebowym urządzono stajnie dla koni i bydła. Pracownicy krakowskiego kahału próbowali ukryć tu przedmioty liturgiczne z synagog, w tym zabytkowe zwoje Tory. Niestety rzeczy te trafiły w ręce Niemców. Część z nich została zniszczona, a część wywieziona. W późniejszym czasie budynek wysadzono. Reszta budowli została wyburzona około 1946 r. Do dziś po cmentarzach żydowskich zachowało się kilkanaście podstaw grobowców i jeden kamień nagrobny należący do Chaima Jakuba Abrahama, syna Izaaka Meira zmarłego w 1932 r. W 2003 r. Fundacja Edukacji Kulturowej i Ekologicznej w miejscu byłego cmentarza przy ul. Jerozolimskiej postawiła replikę macewy, która niegdyś znajdowała się na jednym z grobów. Znajduje się na niej napis następującej treści:

Replika macewy przy
ul. Jerozolimskiej

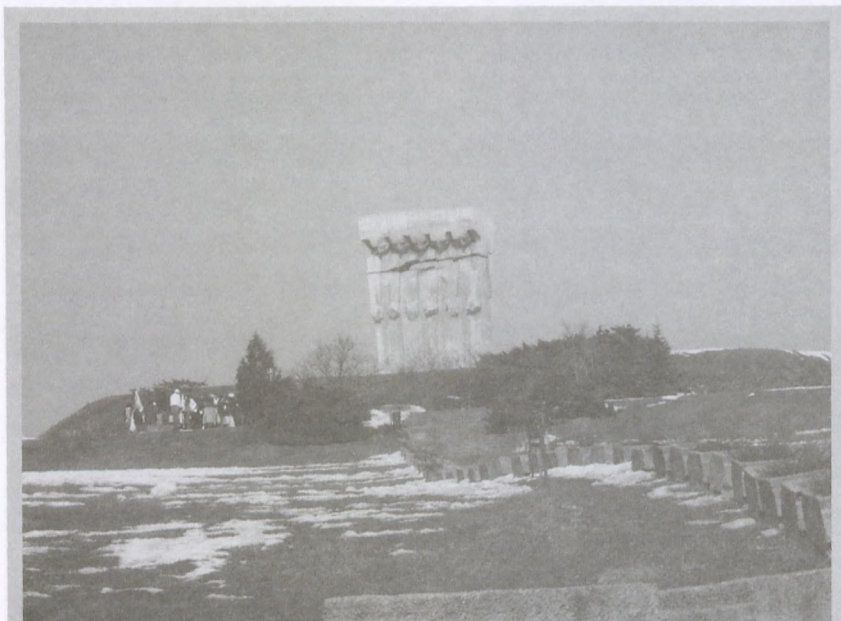

TU SPOCZYWA KOBIETA SKROMNA I SPRAWIEDLIWA
PANI SARA SCHENIRER CÓRKA R. BECALELA SCHENIRER
ŻONA RABINA R. ICCHAKA LANDAUA
MATKA W IZRAELU, ZAŁOŻYCIELKA SZKOŁY W BET JAAKOW...

PRACOWAŁA DLA BOGA W RADOŚCI
ZAWSZE MIAŁA BOGA PRZED SOBĄ...
ZMARŁA W WIECZÓR SZABATU 26 DNIA PIERWSZEGO MIESIĄCA ADAR 5695
NIECH JEJ DUSZA ZAWIĄZANA BĘDZIE W WĘZŁY ŻYCIA.

MACEWA ODNOWIONA W ROKU 5763

POMNIK OFIAR FASZYZMU

Pomnik ofiar faszyzmu

Lokalizacja: teren byłego obozu koncentracyjnego w Płaszowie, ul. Kamińskiego

Rok powstania: 1964

Projekt: prof. W. Cęckiewicz i R. Szczypczyński

Opis obiektu: Monumentalny pomnik wykonany z wapienia pińczowskiego na konstrukcji żelbetowej przedstawia sylwetki pięciorga ludzi z głowami ugiętymi pod jarzmem niewoli. Przez ich piersi przebiega głęboka wyrwa symbolizująca przerwane życie. Pomnik wykonał zespół R. Szczypczyńskiego pod kierunkiem J. Postępy. Na tylnej ścianie monumentu wyryto napis:

W HOŁDZIE
MĘCZENNIKOM
POMORDOWANYM
PRZEZ
HITLEROWSKICH
LUDOBÓJCÓW
W LATACH
1943–1945

POMNIK OFIAR PIERWSZEJ ZBIOROWEJ EGZEKUCJI POLAKÓW W PŁASZOWIE

Pomnik ofiar pierwszej zbiorowej egzekucji Polaków w Płaszowie

PŁASZÓW

Lokalizacja: teren byłego obozu koncentracyjnego w Płaszowie, ul. Jerozolimska

Rok powstania: 1984

Opis obiektu: pomnik – kamienny prostokątny głaz z czarną marmurową tablicą, na której znajduje się napis następującej treści:

10 IX 1939 R. OKUPANT
HITLEROWSKI DOKONAŁ
PIERWSZEJ W KRAKOWIE
ZBIOROWEJ EGZEKUCJI
POLAKÓW

ŚMIERĆ WÓWCZAS PONIEŚLI:
J. BEREZICKI, A. BILSKI, K. GÓRSKI,
D. DROŹDŹ, S. MASNY, P. NAWROT,
J. OWSIANY, A. PIETRZYK, W. PIETRYKA,
CZ. RÓWNOWARCZYK, J. ZIEMBIŃSKI
ORAZ DWAJ INNI MĘŻCZYŹNI

10 IX 1984 R.
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI

Rys historyczny: W dniu 10.09.1939 r. pod murem cmentarnym rozstrzelano 13 osób, a ich zwłoki pochowano na miejscu zbrodni. Podczas okupacji w tym miejscu wykonano wiele podobnych egzekucji.

POMNIK POŚWIĘCONY ŻYDOM POMORDOWANYM W OBOZIE PŁASZOWSKIM W LATACH 1943–1945

**Pomnik
poświęcony Żydom
pomordowanym
w obozie
płaszowskim
w latach 1943–1945**

PŁASZÓW

Lokalizacja: teren byłego obozu koncentracyjnego w Płaszowie, ul. Abrahama

Fundator: Gmina Wyznaniowa Żydowska

Opis obiektu: pomnik – kamienny głaz z czarną marmurową tablicą, na której znajduje się napis następującej treści:

TU NA TYM MIEJSCU
SKATOWANO WYMORDOWANO
I SPOPIELONO
W LATACH 1943–1945
KILKADZIESIĄT TYSIĘCY ŻYDÓW
SPĘDZONYCH Z POLSKI I WĘGIER
NIE ZNAMY NAZWISK POMORDOWANYCH
ZASTĄPIMY JE JEDNYM SŁOWEM
ŻYDZI

TU NA TYM MIEJSCU
DOKONANO JEDNEJ
Z NAJSTRASZNIJSZYCH ZBRODNI
MOWA LUDZKA NIE ZNA SŁÓW
NA OKRESLENIE OHYDY TEJ ZBRODNI,
JEJ NIESAMOWITEGO BESTIALSTWA,
BEZWZGLĘDNOŚCI I OKRUCIEŃSTWA
ZASTĄPIMY JE JEDNYM SŁOWEM
HITLERYZM
PAMIĘCI POMORDOWANYCH,
KTÓRYCH OSTATNIM KRZYKIEM ROZPACZY
JEST CISZA TEGO PŁASZOWSKIEGO CMENTARZA
SKŁADAJĄ HOŁD
OCALENI Z FASZYSTOWSKIEGO POGROMU
ŻYDZI

GWŻ
KRAKÓW

PŁASZÓW

POMNIK POŚWIĘCONY ŻYDÓWKOM WĘGIERSKIM, PRZEBYWAJĄCYM W OBO- ZIE PŁASZOWSKIM

Pomnik
poświęcony
Żydówkom
węgierskim

Lokalizacja: teren byłego obozu koncentracyjnego w Płaszowie, ul. Abrahama

Rok powstania: 2000

Opis obiektu: pomnik – niewielki prostokątny obelisk z czarną marmurową płytą, na której znajduje się napis następującej treści:

PŁASZÓW

PAMIĘCI TYSIĘCY WĘGIERSKICH ŻYDÓWEK
OFIAR HITLEROWSKICH NIEMIEC
KTÓRE NIEŚWIADOME SWEGO LOSU
DOZNAWAŁY NIEWYOBRAŻALNYCH CIERPIEŃ
CZASOWO WIĘZIONE W K.L. PŁASZÓW W OCZEKIWANIU NA TRANSPORT
DO KOMÓR GAZOWYCH
W K.L. AUSCHWITZ-BIRKENAU
GDZIE DROGĄ KU WOLNOŚCI
BYŁY KOMINY PIECÓW KREMATORYJNYCH

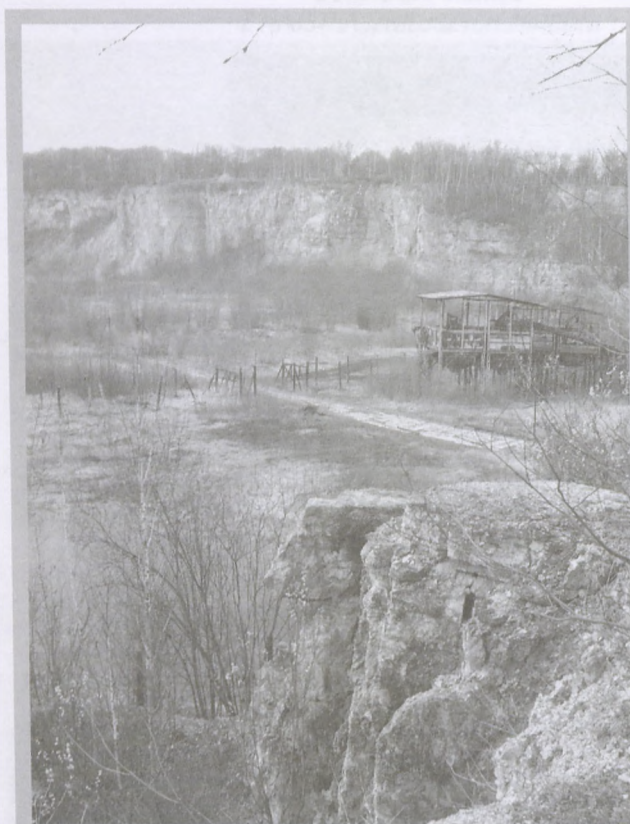
A PŁASZÓW TAB AT HULABO
HURCOLT MAGYART ZSIDO
MAHTIROT EMÉLEKENEK
KRAKÓW MADGAR FOKONZULATUS

W 56 ROCZNICĘ TRAGEDII
W HOŁDZIE
GMINA WYZNANIOWA ŻYDOWSKA
POLSCY B. WIĘŹNIOWIE K.L. PŁASZÓW
KONSUL GENERALNY REPUBLIKI WĘGIER
SPOŁECZEŃSTWO KRAKOWA

KRAKÓW ANNO DOMINI LIPIEC 2000

OBÓZ KARNY „LIBAN”

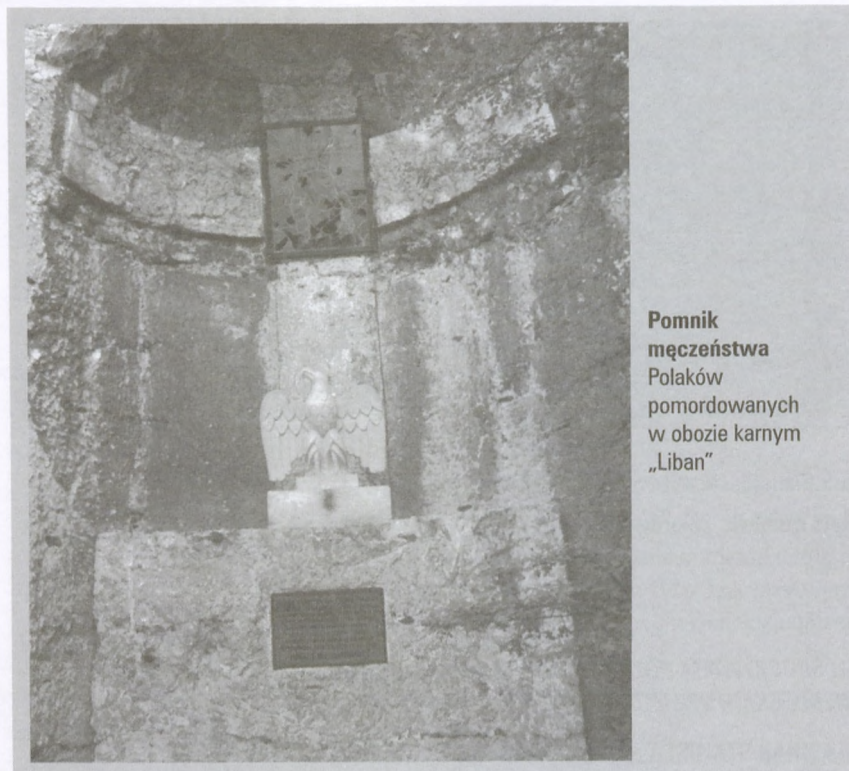
PŁASZÓW

Teren byłego obozu „Liban” – wygląd obecny

Rys historyczny: Obóz karny niemieckiej służby budowlanej został założony 15.04.1942 r. na terenie byłego zakładu: Krakowskie Wapienniki i Kamieniołomy SA w Krakowie, ul. Za Torem 22. Obóz ten był nazywany w skrócie S-Lager Krakau, a potocznie „Liban” od nazwiska jednego z poprzednich właścicieli spółki. Komendantem obozu był przez cały czas Arbeitsführer Bruno Benecke. W obozie więzieni byli młodzi Polacy i Żydzi, przeniesieni karnie z innych obozów. W lecie 1942 r. w obozie przebywało około 800 więźniów, w latach następnych – 100–200. Łącznie przez obóz przeszło około 2000 osób. Więźniowie pracowali w kamieniołomie i wapienniku. 22.07.1944 r. obóz został zlikwidowany. Po ucieczce strażników, która była spowodowana krytyczną sytuacją na froncie, doszło do zbiorowej ucieczki 146 więźniów. Pozostałych 23 komendant obozu kazał zamknąć w jednej sali, a następnie po „obfitej pijatce” wypuścił i kazał uciekać. W czasie „ucieczki” Niemcy zabili granatami 21 więźniów. Zwłoki pochowano na miejscu egzekucji. 22.07.1944 r. na terenie byłego obozu odsłonięto pomnik, a na zbiorowej mogile – tablicę pamiątkową.

POMNIK MĘCZEŃSTWA POLAKÓW POMORDOWANYCH PRZEZ HITLEROWCÓW NA TERENIE OBOZU KARNEGO „LIBAN”

**Pomnik
męczeństwa
Polaków
pomordowanych
w obozie
„Liban”**

PŁASZÓW

Lokalizacja: teren byłego obozu karnego „Liban”, ul. Za Torem 22

Rok powstania: 1948

Opis obiektu: pomnik – kapliczka wykuta w wapiennej skale ma kształt krzyża. Na przecięciu ramion znajduje się witraż przedstawiający Jezusa w cierniowej koronie. U podstawy krzyża – płaskorzeźba orła. Na prostokątnej podstawie umieszczono tablicę pamiątkową z napisem następującej treści:

*MIEJSCE PAMIĘTNE MĘCZEŃSTWA POLAKÓW
KATOWANYCH, POMORDOWANYCH PRZEZ HITLEROWCÓW
NA TERENIE OBOZU KARNEGO, KTÓRY MIEŚCIŁ SIĘ
W TUTEJSZYCH ZAKŁADACH W LATACH OKUPACJI
1939 DO 1944*

*TABLICĘ TĘ DLA UCZCZENIA PAMIĘCI
NIEWINNYCH OFIAR KRWAWEJ OKUPACJI
WMUROWANO DNIA 22 LIPCA 1948 ROKU*

CHWAŁA MĘCZENNIKOM!

ZBIOROWA MOGIŁA POLAKÓW ZAMORDOWANYCH W OBOZIE KARNYM „LIBAN” 22.07.1944 R.

Zbiorowa mogiła
Polaków
pomordowanych
w obozie karnym
„Liban” 22.07.1944 r.

Lokalizacja: teren byłego obozu karnego „Liban”, ul. Za Torem 22

Opis obiektu: Zbiorowa mogiła Polaków zamordowanych w obozie „Liban” w postaci grobu obramowanego kamiennym murkiem. Nad grobem wzniesiono kilkumetrowej wysokości krzyż na postumencie. Na czarnej marmurowej tablicy umieszczono następujący napis:

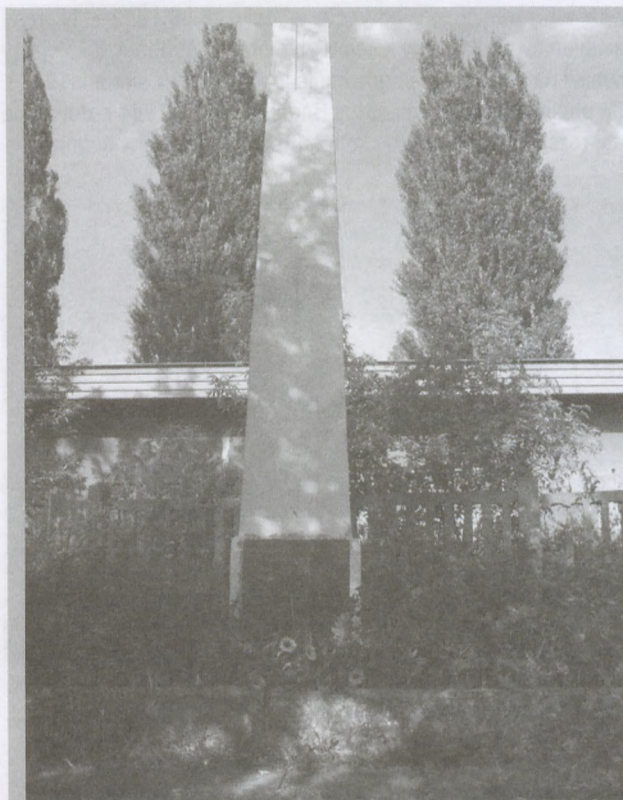
TU SPOCZYWAJĄ POLACY ZAMORDOWANI GRANATAMI PRZEZ BARBARZYŃCÓW NIEMIECKICH 22 LIPCA 1944 R.

BASIRAK STANISŁAW
UR. 08.03.1926 R. W TARNOWIE
BOBEK FRANCISZEK
UR. 04.07.1927 R. W GOŁKOWICACH
BROŻYNA FRYDERYK
UR. 24.02.1924 R. W WIELICZCE
CHORWACIK JULIAN
UR. 16.03.1923 R. W TRZEBUNI
DZIUNDZIA IWAN
UR. 27.06.1926 R. W ŻURAWINIE
FENCZAK JÓZEF
UR. 05.06.1923 R. W ZAWOZIE
JANUSZ EDWARD
UR. 05.03.1924 R. W LUTCZY
KITLIŃSKI EDWARD
UR. 28.03.1925 R. W BURZYŃCU
KSIĄŻEK STANISŁAW
UR. 31.12.1924 R. W NIEDŹWIADZIE
NITKOWSKI MIECZYŚLAW
UR. 04.06.1925 R. W GŁOWACZOWEJ
PACIA KAZIMIERZ
UR. 04.03.1923 R. W ZARZECZU

PACURA JAN
UR. 23.11.1926 R. W BORZĘCINIE
PALUCH JAN
UR. 23.10.1925 R. W TURBII
PAWŁOWICZ JAN
UR. 12.06.1925 R. W ZAŁASOWEJ
PIĄTEK FRANCISZEK
UR. 06.05.1925 R. W SZERZYNIE
SKIBA IGNACY
UR. 22.08.1925 R. W PRZYBYSZÓWCE
SONKA EUGENIUSZ
UR. 12.07.1925 R. W TRZEŚNI
TOMŚIA WŁADYSŁAW
UR. 08.01.1926 R. W PODLESIU
TRAWICKI FRANCISZEK
UR. 15.07.1925 R. W GÓRZE MOTYCZNEJ
WARCZAK FRANCISZEK
UR. 05.08.1925 R. W GLINACH MAŁYCH
WIKLAŃSKI JAN
UR. 11.08.1926 R. W TARNOWIE

CZEŚĆ ICH PAMIĘCI

**POMNIK POŚWIĘCONY 7 KOLEJARZOM POWIESZONYM PRZEZ NIEMCÓW
W PŁASZOWIE 26.06.1942 R.**

**Pomnik
poświęcony
7 kolejarzom
powieszonym
przez Niemców
w Płaszowie
26.06.1942 r.**

PŁASZÓW

Lokalizacja: ul. Wodna

Opis obiektu: pomnik – kamienny obelisk z tablicą pamiątkową, na której znajduje się napis następującej treści:

*MIEJSCE UŚWIĘCONE
MĘCZEŃSKĄ ŚMIERCIĄ
7 POLAKÓW
POWIESZONYCH PRZEZ
OKUPANTA HITLEROWSKIEGO
26.06.1942 R.
CZEŚĆ ICH PAMIĘCI*

Rys historyczny: 24.06.1942 r. grupa dywersyjna Gwardii Ludowej z Płaszowa, pod dowództwem Leonida Czetyrki, ps. „Kolka”, wykoleiła na stacji Płaszów niemiecki pociąg z materiałami wojennymi. Część pociągu uległa spaleniu, a 40 niemieckich żołnierzy zostało zabitych lub rannych. W odwecie w dniu 26.06.1942 r. Niemcy powiesili na wspólnej szubienicy obok torów kolejowych, przy ul. Wodnej, 7 kolejarzy i przez kilka dni nie pozwalali na usunięcie i pogrzebanie ich zwłok. (W sierpniu 1942 r. ta sama grupa wykoleiła pociąg niemiecki na stacji Bonarka. 06.08.1944 r. dowódca grupy dywersyjnej został rozstrzelany w obozie koncentracyjnym w Oświęcimiu.)

Egzekucja kolejarzy przy torach w Płaszowie 26.06.1942 r. (fotografia archiwalna)

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA KOLEJARZOM POLEGŁYM PODCZAS II WOJNY ŚWIATOWEJ

Tablica pamiątkowa poświęcona kolejarzom poległym podczas II wojny światowej

Lokalizacja: dworzec PKP – Kraków Płaszów; tablica znajduje się wewnątrz budynku.

Fundator: kolejarze Krakowa Płaszowa

Opis obiektu: czarna marmurowa tablica z napisem następującej treści:

1939–1945
 KU WIECZNEJ CHWALE
 KOLEJARZY PATRIOTÓW POLEGŁYCH
 W WALCE O WOLNOŚĆ Z HITLERYZMEM
 I DLA UCZCZENIA PAMIĘCI ICH
 MĘCZEŃSTWA TĘ TABLICĘ PRZEKAŻUJĄ
 MŁODYM POKOLENIOM
 KOLEJARZE KRAKOWA PŁASZOWA

STARE PODGÓRZE

GETTO KRAKOWSKIE

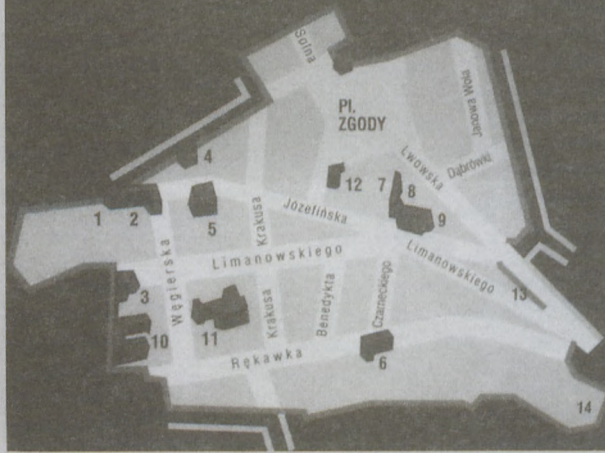

Brama wjazdowa
do getta
krakowskiego
(fotografia
archiwalna)

Rys historyczny: Getto krakowskie zostało utworzone dla ludności żydowskiej na podstawie zarządzenia gubernatora dystryktu krakowskiego dr. Ottona Wachtera z dnia 03.03.1941 r. Znajdowało się w Podgórzu, na obszarze 20 ha. Do 320 domów, głównie parterowych i jednopiętrowych, przesiedlono około 16 tys. Żydów. Jesienią 1941 r. przesiedlono jeszcze kilka tysięcy, zwiększając liczbę mieszkańców do około 20 tys. osób. W obrębie getta znalazł się: Rynek Podgórski, Plac Zgody, Krzemionki oraz około 15 ulic: Tarnowska (obecnie Limanowskiego), Lwowska, Józefińska, Rękawka, Krakusa, Węgierska, Czarneckiego, Benedykta, Dąbrówki, Janowa Wola, Solna, Traugutta, Kącik, Nadwiślańska, Wita Stwosza, Brodzińskiego. Cała dzielnica otoczona była drutem kolczastym, a następnie drewnianym parkanem. 20.03.1941 r. getto zostało zamknięte i otoczone 3 metrowym murem z czterema bramami.

Nad główną bramą, która znajdowała się przy pl. Zgody, umieszczono Gwiazdę Dawida i napis w języku jidysz: *Jidiszer Wojnbecirk*.

Getto początkowo podlegało urzędowi starosty miejskiego, a od maja 1942 r. przeszło pod nadzór policji bezpieczeństwa. Początkowo Żydzi pracujący poza gettem otrzymywali przepustki, dzięki czemu mieli możliwość zakupienia żywności dla swojej rodziny. Od 15.10.1941 r. opuszczenie getta było karane śmiercią. Oprócz terroru i głodu ogromnym problemem w getcie było przeludnienie. Na jedną osobę przypadały 2 m² powierzchni mieszkalnej. Jedyne miejsce o dużej przestrzeni był pl. Zgody, toteż czasem był całkowicie zapełniony ludźmi, chcącymi odetchnąć świeżym powietrzem. Pierwsze akcje wysiedleńcze zorganizowano 1, 4 i 8 czerwca 1942 r. – wywieziono wówczas do obozu zagłady w Bełżcu ok. 7000 osób. 28.10.1942 r. Niemcy wywieźli około 6000–8000 osób, a na terenie getta zastrzelili około 300. 06.12.1942 r. podzielono getto na dwie części: A – dla pracujących i B – dla niepracujących. 13.–14.03.1943 r. Niemcy przeprowadzili krwawą likwidację getta. Akcją kierowali: komendant obozu w Płaszowie A.L. Goethe oraz referenci ds. żydowskich

Plan getta
żydowskiegoPlan getta
krakowskiego

1. urząd pracy;
2. szpital; 3. gmina;
4. łaźnia;
5. Żydowska Samopomoc Społeczna „JUS”;
6. szpital epidemiologiczny;
7. więzienia;
8. żydowska policja;
9. bursa;
11. optima;
12. Apteka pod Orłem;
- 13–14. zachowane fragmenty muru

z Sipo: Haase, Kunde, Henrich i Neumann. Mieszkańców wypędzono na pl. Zgody, gdzie około kilkuset rozstrzelano. Po dokonaniu selekcji 2000 starych i chorych osób skierowano do obozu w Oświęcimiu, a około 8000 do pobliskiego obozu koncentracyjnego w Płaszowie. Nie oszczędzono szpitala i dziecińca. Starsze dzieci rozstrzelano na pl. Zgody, młodsze – w koszach załadowano na samochody. Chorych zamordowano w łózkach. Mienie ofiar przewieziono do magazynów w Płaszowie, mur i ogrodzenie z drutu kolczastego rozebrano. Do dziś zachowały się fragmenty oryginalnych murów przy ulicach Lwowskiej i Rękawka.

Likwidacja getta krakowskiego 1943 r. (fotografia archiwalna)

Likwidacja getta krakowskiego, 1943 r. (fotografia archiwalna)

Na terenie byłego getta krakowskiego znajdują się miejsca pamięci narodowej:

- krzesa-pomniki, upamiętniające likwidację krakowskiego getta (pl. Bohaterów Getta)
- Muzeum Historyczne Miasta Krakowa – Apteka pod Orłem (pl. Bohaterów Getta)
- tablica pamiątkowa poświęcona bohaterom getta (ul. Lwowska)
- tablica pamiątkowa poświęcona bohaterom Żydowskiej Organizacji Bojowej (pl. Bohaterów Getta)

Zachowany fragment murów otaczających getto przy ul. Rękawka

KRZESŁA-POMNIKI – SYMBOL LIKWIDACJI KRAKOWSKIEGO GETTA 13.-14.03.1943 R.

**Plac Bohaterów
Getta – wygląd
obecny**

Lokalizacja: pl. Bohaterów Getta

Rok powstania: 2005

Projekt: Piotr Lewicki i Kazimierz Łatek

Fundator: Gmina Kraków

Rys historyczny: Wygląd zaniedbanego przez lata pl. Bohaterów Getta nie licował z dramatem, który rozegrał się tu przed laty. Plac miał dziurawą nawierzchnię, na jego obszarze znajdował się dworzec autobusowy i miejskie szalety. Pomysł upamiętnienia krakowskiego getta zaproponował w 2001 r. Bogusław Sonik, ówczesny szef Biura Kraków 2000. W 2003 r. na ten cel Roman Polański przekazał 100 tys. zł, a 40 tys. USD dołożyła fundacja Stevena Spielberga. Z tych środków unowocześniono ekspozycję w Aptece pod Orłem. W 2005 r. pl. Bohaterów Getta został przebudowany. Uroczystość otwarcia placu odbyła się 8 grudnia. Na placu ustawiono krzesła wykonane z żeliwa i brązu. Krzesła-pomniki wypełniły w geometrycznym porządku wnętrze placu. Zwykle, użytkowe stały na obrzeżach placu, również na przystanku tramwajowym. W ten sposób pomysłodawcy projektu Piotr Lewicki i Kazimierz Łatek upamiętnili tragiczne wydarzenia, jakie rozegrały się w tym miejscu podczas likwidacji getta krakowskiego. W książce Tadeusza Pankiewicza „Apteka w getcie krakowskim”, syna właściciela Apteki pod Orłem, zamieszczono następujący opis: „na placu Zgody niszczone nieprzeliczone ilości szaf, stołów, kredensów i innych mebli przenoszonych nie wiadomo który raz z miejsca na miejsce”. Krzesła zamocowane na płycie placu symbolizują tragedię mieszkańców – niepotrzebne sprzęty – najbardziej wymowny ślad nieobecności ich właścicieli.

MUZEUM HISTORYCZNE MIASTA KRAKOWA

APTEKA POD ORŁEM

Muzeum
Historyczne Miasta
Krakowa, Apteka
pod Orłem

Lokalizacja: pl. Bohaterów Getta (dawn. pl. Zgody)

Rys historyczny: Apteka została założona w 1909 r. przez J. Pankiewicza. W 1939 r. odziedziczył ją syn Tadeusz. W czasie okupacji niemieckiej była jedyną polską apteką na terenie getta. Apteka była miejscem działalności konspiracyjnej i ośrodkiem pomocy Żydom. Tu przygotowywano leki dla więźniów i uchodźców z Warszawy. Przekazywano żywność, lekarstwa, a także korespondencje i fałszywe dokumenty dla mieszkańców getta. Na zapleczu mieściła się tajna czytelnia podziemnej prasy, tu też prowadzono nasłuch audycji radiowych.

W 1982 r. w aptece utworzono Muzeum Pamięci Narodowej ze stałą ekspozycją poświęconą dziejom apteki i Tadeuszowi Pankiewiczowi.

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA BOHATEROM GETTA KRAKOWSKIEGO

Tablica
pamiątkowa
poświęcona
bohaterom getta
krakowskiego

Lokalizacja: ul. Lwowska

Opis obiektu: Na tablicy znajduje się następujący napis:

TU ŻYLI, CIERPIELI
I GINĘLI Z RĄK
HITLEROWSKICH OPRAWCÓW.
STĄD WIODŁA ICH
OSTATNIA DROGA
DO OBOZÓW ZAGŁADY

FRAGMENT MURÓW
GETTA ŻYDOWSKIEGO
1941-1943

Rys historyczny: Bezpośrednio przed 01.09.1939 r. ludność żydowska Krakowa liczyła 64 tys. osób. Przeprowadzona przez hitlerowskiego okupanta rejestracja Żydów w dniach 08.-21.11.1939 r. wykazała 68 482 osoby. Okupację przeżyło niespełna 1000 osób. Reszta padła ofiarą tzw. operacji Reinhard, która w sumie pochłonęła około 6 mln Żydów z Polski i innych krajów europejskich wymordowanych (w tym zagazowanych) w hitlerowskich obozach koncentracyjnych i zagłady. Totalnej zagładzie i celowemu zniszczeniu uległa też całość majątku ruchomego i nieruchomego Żydów, wraz z wielowiekowym dorobkiem żydowskiej kultury i sztuki.

TABLICA POŚWIĘCONA BOHATEROM GETTA KRAKOWSKIEGO I ŻYDOWSKIEJ ORGANIZACJI BOJOWEJ

Tablica pamiątkowa poświęcona bohaterom getta krakowskiego i Żydowskiej Organizacji Bojowej

Lokalizacja: pl. Bohaterów Getta 6

Rok powstania: 1948

Fundator: Komitet Obywatelski

Opis tablicy: Na tablicy pamiątkowej wykonanej z brązowego marmuru wyryto napis następującej treści:

1939 PAMIĘCI 1945
BOHATERÓW
I MĘCZENNIKÓW
GETTA KRAKOWSKIEGO
ZAMORDOWANYM PRZEZ
BARBARZYŃCÓW NIEMIECKICH
W DOMU TYM MIEŚCIŁA SIĘ SIEDZIBA ŻYD. ORGANIZACJI BOJOWEJ
TABLICĘ WMUROWAŁ W 5. ROCZNICĘ
LIKWIDACJI GETTA KRAKOWSKIEGO
KOMITET OBYWATELSKI – 13 MARCA 1948 R.

Rys historyczny: Od momentu powstania krakowskiego getta rozpoczął w nim działalność żydowski ruch oporu. Większość jego działań była skierowana na pomoc najbardziej potrzebującym. Powstała także Żydowska Organizacja Bojowa, która próbowała podejmować walkę zbrojną. Grupa liczyła około 100 osób. Bojownicy ŻOB atakowali przede wszystkim niemieckie cele po aryjskiej stronie. Były to głównie zamachy, m.in. zastrzelono niemieckiego lotnika i żandarma. Wraz z oddziałem GL bojownicy żydowscy uczestniczyli w akcji rozkręcania szyn na trasie Kraków–Bochnia i Kraków – Katowice, prowadzącej do Oświęcimia. Do najbardziej znanej akcji przeprowadzonej wspólnie z członkami GL należy dokonany w grudniu 1942 r. zamach

bombowy na kawiarnię Cyganeria, miejsce spotkań niemieckich oficerów. W wyniku akcji zabitych zostało 11 Niemców, a kolejnych kilkunastu odniosło rany. Po tym zamachu wielu działaczy aresztowano i zamordowano, większość zginęła w czasie likwidacji getta krakowskiego w marcu 1943 r.

GRÓB EDWARDA DEMBOWSKIEGO I 27 UCZESTNIKÓW POWSTANIA KRAKOWSKIEGO, POLEGŁYCH W PODGÓRZU 27.02.1846 R.

Grób Edwarda Dembowskiego i 27 powstańców powstania krakowskiego

STARE PODGÓRZE

Lokalizacja: stary cmentarz podgórski – pierwszy grób po prawej stronie za cmentarną bramą

Rok powstania: 1848

Opis obiektu: grób Edwarda Dembowskiego to ziemna mogiła otoczona kamienym murkiem i metalowym ogrodzeniem; nad grobem wznosi się kamienny krzyż na postumencie, na którym umieszczono tablicę pamiątkową z białego marmuru z napisem następującej treści:

ŚP.

EDWARD DEMBOWSKI

DZIAŁACZ NIEPODLEGŁOŚCIOWY

SEKRETARZ RZĄDU NARODOWEGO

ZGINĄŁ ZA SPRAWĘ OJCZYSTĄ

W DNIU 27 LUTEGO 1846 ROKU

ZABITY NA RYNKU PODGÓRSKIM

PRZEZ AUSTRYJAKÓW WRAZ

Z DWUDZIESTOMA SIEDMIOMA POWSTAŃCAMI

SPOCZYWAJĄCYMI W TEJ MOGILE

Rys historyczny: Edward Dembowski i powstańcy powstania krakowskiego zostali zastrzeleni przez Austriaków podczas pokojowej procesji religijnej w Podgórzu. Pochowano ich pospiesznie pod murem na starym cmentarzu podgórskim. Dwa lata później w 1848 r., w okresie Wiosny Ludów, zorganizowano uroczyste nabożeństwo żałobne. Po mszy pochód przeszedł z kościoła św. Józefa na cmentarz. Wkrótce w miejscu pochówku postawiono nagrobek. W 1936 r. Związek Legionistów ufundował płytę.

POMNIK EDWARDA DEMBOWSKIEGO

Pomnik Edwarda Dembowskiego

Lokalizacja: pl. Lassoty

Opis obiektu: pomnik – popiersie Edwarda Dembowskiego na postumencie

Edward Dembowski (1822–1846) – literat, publicysta związany ze Związkiem Narodu Polskiego oraz Rewolucyjnym Komitetem Centralnym. Wraz ze Związkiem Plebejuszy przygotowywał na rok 1844 powstanie trójzaborowe. Jeden z organizatorów powstania krakowskiego. W latach 40. XIX w. przybył do Krakowa i został sekretarzem dyktatora Tyssowskiego. Założył Klub Rewolucyjny, wydawał liczne manifesty i tworzył komitety obywatelskie. 27.02.1846 r. – na wieść o zbliżającej się do Krakowa armii złożonej z żołnierzy austriackich i zrewoltowanych chłopów – zorganizował pokojową procesję religijną. Zginął zabity przez Austriaków pierwszą salwą na moście. Spoczął wraz z 27 powstańcami we wspólnej mogile na starym cmentarzu podgórskim.

**POMNIK HARCERZY III DRUŻYNY PODGÓRSKIEJ IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI,
POLEGŁYCH W LATACH 1939–1945**

Pomnik harcerzy
III Drużyny
Podgórskiej
im. Tadeusza
Kościuszki, poległych
w latach 1939–1945

Lokalizacja: cmentarz podgórski, ul. Wapienna

Rok postawienia: 1967

Opis obiektu: Na granitowej płycie ustawionej na prostokątnym postumencie znajduje się czarna marmurowa tablica z krzyżem harcerskim i napisem następującej treści:

*WIERNI OJCZYŹNIE I PRAWU HARCERSKIEMU
HARCERZE III DRUŻYNY PODGÓRSKIEJ IM. TADEUSZA KOŚCIUSZKI
ODDALI SWE ŻYCIE W WALCE Z OKUPANTEM
W LATACH 1939–1945*

JANEK KOŁODZIEJ	LAT 16	JUREK ŁĘTOCHA	LAT 21
JÓZEK GAŚIOR	LAT 18	JÓZEK WIJAS	LAT 21
JÓZEK ŚWISTAK	LAT 18	MITEK BARYCZ	LAT 22
ZBYSZEK ŚWISTAK	LAT 18	ZDZISEK KASZYCKI	LAT 22
STASZEK TYRANKIEWICZ	LAT 18	TADEK WOŹNICZKA	LAT 22
STASZEK KRUK	LAT 20	WŁADEK NIŹNIK	LAT 23
STEFEK TYRANKIEWICZ	LAT 20	STEFEK SYREK	LAT 23
MANIEK NIŹNIK	LAT 21	TADEUSZ GROCHOLA	LAT 18

*POSZEDŁ W BÓJ KRWAWY HUFIEC HARCERZY
PROPORZEC Z KRZYŻEM WIODŁ ICH DO BOJU
WIODŁY ICH CIENIE DAWNYCH RYCERZY
BRONIĆ: OJCZYZNY, PRAWD I POKOJU...*

29 XI 1967

CZUWAJ

Barycz Mieczysław – ur. 23.09.1921 r. w Krakowie. Drukarnik. Od 1930 r. związany z harcerstwem. W latach 1941–1942 zorganizował i dowodził „Rojem Podgórskim” (rój – konspiracyjna nazwa hufca), na bazie którego zorganizował w ramach Szarych Szeregów Pluton Podgórski. Na przełomie 1942/43 r. był hufcowym. Wiosną 1943 r. grupa starszych harcerzy została zorganizowana w pluton Grup Szturmowych (GS) o kryptonimie „Alicja”. Dowodził nim Mietek, ps. „Lis”, „Jacek”. Uczestniczył w akcjach dywersyjnych, w zdobywaniu broni, w akcjach wywiadowczych, w uderzeniach na kina wyświetlające filmy, które szkalowały Polskę. W lipcu 1943 r. komendant Chorągwi Szarych Szeregów oddał pluton „Lisa” do dyspozycji Kedywu AK. „Lis” uczestniczył m.in. w rozbrajaniu Niemca na Kopcu Kościuszki. 16.11.1943 r. został aresztowany przez gestapo na rogu ulic Dietla i Starowiślnej. Zginął 18.11.1943 r. podczas śledztwa w siedzibie gestapo przy ul. Pomorskiej, zakatowany na śmierć przez gestapowca Koernerera.

Gąsior Józef – ps. „Zośka”, „Strzemińczyk”, „Ochota”. Członek Szarych Szeregów, grupy dywersyjno-likwidacyjnej. Dowódca 58. Plutonu Konspiracyjnego 20. Pułku Piechoty w stopniu porucznika. Aresztowany i stracony 06.04.1944 r.

Kołodziej Jan – ochotnik WP, zginął podczas wojny w 1939 r., we wsi Podklasztorne pod Zamościem.

Koszycki Zdzisław – ps. „Wiesław”. Walczył w oddziale partyzanckim „Zawisza”, później w I batalionie PSP AK. Zginął podczas walki z wycofującymi się wojskami niemieckimi 13.01.1945 r., w przeddzień wkroczenia na te tereny wojsk radzieckich. Odznaczony Krzyżem Walecznych.

Kruk Stanisław – ps. „Tatar”. Aresztowany jesienią 1944 r., k. Dobczyc, w drodze do oddziału partyzanckiego „Dąb”. Osadzony w więzieniu przy ul. Montelupich, a następnie wywieziony do obozu Gross Rosen. Rozstrzelany w czasie ewakuacji obozu w kwietniu 1945 r.

Łętocha Jerzy – ur. 10.08.1920 r., uczeń gimnazjalny, harcerz, aresztowany z początkiem 1941 r. przez policję niemiecką. Więzień obozu w Oświęcimiu (nr obozowy 7701) oraz obozu w Dachau. 07.06.1941 r. rodzina otrzymała wiadomość o jego śmierci.

Marian Niżnik – członek Szarych Szeregów, grupy dywersyjno-wywiadowczej, uczestnik szkolenia kadry podchorążych, członek grupy likwidacyjnej. Skierowany do Zakładów Mieleckich w celu zbierania i przekazywania wiadomości o produkcji V-1, aresztowany i rozstrzelany 27.11.1943 r. w Krakowie na Wzgórzach Krzesławickich. Nazwisko jego było na liście osób do rozstrzelania z dnia 23.11.1943 r.

Niżnik Władysław – członek Szarych Szeregów, grupy dywersyjno-wywiadowczej. Aresztowany, torturowany w siedzibie gestapo przy ul. Pomorskiej. Rozstrzelany 27.01.1943 r. w Krakowie na Wzgórzach Krzesławickich. Nazwisko jego było na liście straceń z dnia 23.11.1943 r.

Syrek Stefan – ps. „Niusiek”. Zginął w getcie warszawskim.

Świstakowie Józef i Zbigniew – ur. 11.01.1925 r., synowie Tercjana, uczęszczali do gimnazjum im. T. Kościuszki. Przed wojną należeli do drużyny zuchowej przy harcerskiej III Drużynie im. T. Kościuszki. Od 1941 r. należeli do powstałej samorządnie podziemnej organizacji młodzieżowej. Pod bokiem Wehrmachtu, który zajmował budynek gimnazjalny, magazynowali broń i amunicję, mieli radio, z którego wiadomości przekazywali do prasy podziemnej. Zajmowali się również kolportażem prasy. 14.11.1943 r. patrol gestapo wraz z konfidentem – nie zastawszy Świstaków w domu – przed kościołem parafialnym aresztuje Zbigniewa. Ostrzeżony Józef ucieka przez kościół i zakrystię, ukrywa się w łagiewnikach u rodziny. Po dwóch tygodniach zostaje aresztowany. Przechodzi bardzo ciężkie tortury. Gestapowcy podpalali go na oczach matki, wiszącego na rękach, żądając od niego zeznań i wydania kolegów. Obaj bracia znaleźli się na listach osób do rozstrzelania. Wyroki na nich zostały wykonane przed ogłoszeniem list. Zbigniew znajdował się na liście z dnia 23.11.1943 r., Józef – na liście z dnia 06.04.1944 r.

Tyrankiewicz Stanisław – aresztowany, zaginął bez śladu.

Tyrankiewicz Stefan – uczestnik konspiracyjnego seminarium duchownego. aresztowany jako zakładnik, wywieziony do obozu Gross Rosen. W dniu likwidacji obozu został rozstrzelany.

Wijas Józef – członek Szarych Szeregów, uczestniczył w szkoleniu kadry podchorążych, członek grupy dywersyjno-wywiadowczej. Pracował w Fabryce Zieleniewskiego, gdzie m.in. zajmował się kolportażem prasy konspiracyjnej. Aresztowany w 1943 r. Umieszczony na liście osób do rozstrzelania z dnia 23.11.1943 r.

Woźniczka Tadeusz – członek Szarych Szeregów, grupy dywersyjno-wywiadowczej. Pracował w fabryce Zieleniewskiego, gdzie zajmował się m.in. kolportażem konspiracyjnej prasy. Aresztowany w 1943 r. Umieszczony na liście straceń 23.11.1943 r.

POMNIK LEGIONISTÓW I, II, i III BRYGADY

STARE PODGÓRZE

Pomnik Legionistów
I, II i III Brygady

Lokalizacja: cmentarz podgórski (kwatery XI), ul. Wapienna

Rok powstania: 1920

Projekt: Czesław Mączka

Opis obiektu: Pomnik jest wykonany z kamienia. Płyta z napisem inskrypcyjnym – zakończona trójkątnie. Ozdobę grobu stanowi kamienna czapka legionisty. Na pomniku wyryto napis następującej treści:

LEGIONISTOM
POLEGŁYM
W WALKACH O OJCZYZNĘ

ANGIELA AUGUST
BOSZ WILHELM
GALAJ TADEUSZ
GUZIK ANTONI

MARUSZAK FRANCISZEK
MROCZEK ANTONI
NOWAKOWSKI WŁODZIMIERZ
OS JÓZEF

KOWALIK STANISŁAW
KULESA JÓZEF
MARGASIŃSKI KONSTANTY

SOLSKI MARJAN
WOJCIECHOWSKI ANTONI

I, II, III BRYG. LEG. POL.

Rys historyczny: Podczas I wojny światowej na cmentarzu w Podgórzu utworzono Cmentarz Wojskowy, okręg XI nr 386, Podgórze. Cmentarz zaprojektował H. Meyr. Początkowo była to duża kwatera złożona z pojedynczych mogił ziemnych, na których ustawiono drewniane krzyże. W latach 1914–1919 pochowano tu 332 żołnierzy i jeńców wojennych. Ponieważ miejsca grzebalne wyczerpały się już w roku 1916 i nie było funduszy na zwiększenie powierzchni cmentarza, zaczęto przekopywać starsze kwatery i dokonywać w nich pochówku zmarłych. W 1918 r. skomasowano groby i postawiono kamienny pomnik ozdobiony w górnej części wieńcem, a w dolnej dwiema rzeźbami czapek żołnierskich. W 1920 r. zdecydowano się na kolejną przebudowę – miejsce dotychczasowego pomnika zajął pomnik 13 legionistów polskich, wykonany wg projektu Czesława Mączki. W 1934 r. legionistów ekshumowano i wraz z pomnikiem przeniesiono do kwatery XI, gdzie spoczywają do dziś.

STARE
PODGÓRZE

**POMNIK HARCERZY SZARYCH SZEREGÓW, KTÓRZY ODDALI ŻYCIE W WALCE
O NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI W LATACH 1939–1944**

**Pomnik harcerzy
Szarych Szeregów,
którzy oddali życie
w walce
o niepodległość
Polski w latach
1939–1944**

Lokalizacja: kościół pw. św. Józefa, ul. Zamoyskiego. Pomnik znajduje się na dziedzińcu kościoła od strony ul. Parkowej.

Rok powstania: 1988

Fundator: krakowskie Szare Szeregi

Opis obiektu: Pomnik – kamienny głaz, na którym w górnej części umieszczono wykonany z brązu harcerski krzyż. Poniżej znajduje się tablica pamiątkowa z napisem:

HARCERZOM ŻOŁNIERZOM KEDYWU AK
PLUTONU DYWERSYJNEGO
>>ALICJA<<
KRAKOWSKICH SZARYCH SZEREGÓW
WIERNI OJCZYŹNIE
I PRAWU HARCERSKIEMU
KTÓRZY
ODDALI ŻYCIE W WALCE
O WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI
W LATACH 1939–1944

KRAKÓW 1988

KRAKOWSKIE SZARE SZEREGI

ZGINĘLI NA SŁUŻBIE
KRAKOWSKICH SZARYCH SZEREGÓW

BARYCZ MIECZYŚLAW	LIS	LAT 22
BARANIUK FRANCISZEK	SZULCE	LAT 21
CZARNY ZDZIŚLAW	PIKUŚ	LAT 17
CZARNY STANISŁAW		LAT 19
DĄBROWSKI TADEUSZ		LAT 17
DRABICH MARIAN	LAWINA	LAT 18
DRABICH JÓZEF		LAT 17
DZIEDZIC HALINA	ALINA	LAT 16
FOLWARK BOGUSŁAW	MŚCIWÓJ	LAT 18
GAWĘŁ ANTONI	LUBY	LAT 22
GROCHAŁA TADEUSZ		LAT 18
HANDZLIK MARIAN		LAT 16
JAGUŚ ARKADIUSZ	KADEK	LAT 21
JAGUŚ WIESŁAW		LAT 18
KARAŚ STANISŁAW		LAT 19
KRAUS JERZY	PRZEMKO	LAT 18
LATOWIECKI LUDWIK		LAT 21
LATOWIECKI WŁADYSŁAW	WAŁKOŃ	LAT 20
NIZIŃSKI ANDRZEJ	LASOTA	LAT 17
NIŻNIK MARIAN		LAT 21
NIŻNIK WŁADYSŁAW		LAT 23
SEIDEL ALEKSANDER		LAT 17
SEIDEL KAROL		LAT 21
SKWARCZOWSKI WŁADYSŁAW		LAT 16
SUŁEK WŁADYSŁAW	MAHOMET	LAT 17
STACHURA MIECZYŚLAW		LAT 18
SZCZUREK WŁADYSŁAW	SZATAN	LAT 18
ŚWISTAK JÓZEF	BUNKIER	LAT 18
ŚWISTAK ZBIGNIEW	PRZEPIÓRKA	LAT 18
WOŹNICZKA FELIKS		LAT 16
WOŹNICZKA TADEUSZ		LAT 22
WYTYŚNIK STEFAN	BACA	LAT 19

ORAZ INNYCH, KTÓRYCH PAMIĘĆ JUŻ ZAGUBIŁA

Rys historyczny: Szare Szeregi to kryptonim działającego w konspiracji od 27.09.1939 r. do 18.01.1945 r. Związku Harcerstwa Polskiego. To najbardziej znana organizacja niepodległościowa skupiająca młodych ludzi. Organizacja Harcerki o kryptonimie Związek Koniczyń prowadziła działalność opiekuńczą, współdziałała z Polskim Czerwonym Krzyżem i przygotowywała do służby sanitarnej i łączności. Harcerki po 18. roku życia kierowano do Wojskowej Służby Kobiet i oddziału Kedywu AK. Pod koniec wojny w harcerstwie było około 5000 dziewcząt. Na czele organizacji

harcerzy stała Komenda Główna „Pasieka”. Jej ogniwami były: chorągwie-ule, hufce-roje, drużyny-rodziny, zastępy-pszczoły. Dla zachowania konspiracji przyjmowano młodzież po 17. roku życia, później młodszych. Najmłodszy (tzw. Zawiszacy), w wieku 12–14 lat, byli szkoleni w ratownictwie, łączności i nie brali udziału w bezpośrednich działaniach konspiracyjnych. Harcerze starsi, w wieku 15–17 lat, tworzyli Bojowe Szkoły, w których prowadzono szkolenia wojskowe, rozpoznawcze, zwiadowcze, łącznościowe. Brali oni udział w walkach konspiracyjnych i sabotażowych. Do działań Organizacji Małego Sabotażu należało: pisanie na murach, roznoszenie ulotek, zrywanie plakatów, rzucanie gazu w kinach, akcje propagandowe. Zespoły skupiające młodzież po 18. roku życia brały udział w akcjach dywersyjnych. Organizacja harcerzy na terenie Polski liczyła około 9000 członków. Najstłynniejszą akcją Szarych Szeregów była akcja „Pod Arsenalem”, kiedy to grupa szturmowa odbiła więźniów z warszawskiego Pawiaka. Podczas powstania warszawskiego trzy bataliony Szarych Szeregów „Zośka”, „Parasol” i „Wigry” zapisały chwalebłą kartę.

Krakowscy harcerze Szarych Szeregów brali udział w wielu akcjach dywersyjnych i wywiadowczych skierowanych przeciwko okupantowi. Zajmowali się m.in.: wydawaniem i kolportażem tajnej prasy, magazynowali broń i amunicję, obsługiwali tajną radiostację, rozbijali Niemców, organizowali ataki na kina, w których wyświetlano filmy szkalujące Polskę.

We wrześniu 1943 r. krakowskiej chorągwi kryptonim „Smok” podlegało 672 harcerzy, w tym 149 „Zawiszaków”, 280 członków Bojowych Szkół i 243 członków Grup Szturmowych.

W sierpniu i we wrześniu 1943 r. w wyniku poważnej „wsypy” wielu harcerzy Szarych Szeregów zostało aresztowanych. Uwięziono: Władysława Szczurka ps. „Szatan”, Arkadiusza Jagusia, Franciszka Baraniuka ps. „Schultze”, Władysława Sulka ps. „Mahomet”, Bogusława Folwarka ps. „Mściwój”, Andrzeja Nizińskiego ps. „Lasota”, Feliksa Wodniczkę i Tadeusza Grochałę. W listopadzie i grudniu 1943 r. niemiecka policja bezpieczeństwa dokonała kolejnych licznych aresztowań. Aresztowano komendanta podgórskiego hufca Mieczysława Barycza, ps. „Lis” wraz z bratem Tadeuszem ps. „Piorun”, Zdzisława Czarnego ps. „Pikuś”, Jana Czarnotę, Halinę Dziedzic ps. „Alina”, braci Mariana i Józefa Drapicha ps. „Lawina”, Mariana Handzlika, braci Władysława i Mariana Niżników, Zdzisława Świstaka ps. „Przepiórka” i Jerzego Krausa. 15.01.1944 r. aresztowano: braci Aleksandra i Karola Seidlów, braci Ludwika i Władysława Latowieckich, Tadeusza Dąbrowskiego i Stefana Wytyńskiego. W marcu 1944 r. ujęto kolejnych harcerzy „Szarych Szeregów”, którym po „wsypie” krakowskiego „Roju” udawało się dotąd szczęśliwie uchodzić przed pościgiem wroga. Aresztowano Antoniego Gawła ps. „Luby”, Stanisława Czarnego, Józefa Świstaka ps. „Bunkier”.

Do aresztowania większości z nich przyczynił się Sławomir Mądrala ps. „Pirat”, aresztowany podczas „wsypy” podgórskiego „Roju” jesienią 1943 r. Figuruje on na liście straceń z dnia 23.11.1943 r., nie zginął jednak, lecz przez prowadzących śledztwo gestapowców został namówiony do współpracy. Wydał wszystko, o czym wiedział, obciążał kolegów, a następnie wraz z matką Wandą podjął aktywną działalność konfidencką, penetrował znane sobie środowiska w poszukiwaniu kolegów, którzy uniknęli aresztowania. 31.03.1944 r. został wraz z matką zastrzelony przez żołnierzy zespołu dywersyjnego krakowskiego zgrupowania AK „Żelbet”.

Większość aresztowanych harcerzy Szarych Szeregów została skazana na śmierć przez rozstrzelanie, a ich nazwiska na podstawie wyroku sądu doraźnego Sipo znalazły się na listach straceń.

- 18.11.1943 r. Mieczysław Barycz, komendant podgórskiego hufca, podczas śledztwa przy ul. Pomorskiej został zakatowany na śmierć przez gestapowca Koernerera.
- 28.10.1943 r. w godzinach przedpołudniowych pod murem bożnicy żydowskiej na placu „Bawół” rozstrzelali Niemcy serią z karabinu maszynowego 30 więźniów z więzienia przy ul. Montelupich. Był to odwet za zabicie 5 Niemców i jednej konfidentki, skazanych wyrokami polskiego podziemia i zastrzelonych za wybitnie szkodliwą działalność przeciw ludności polskiej. Zginęli wówczas: Władysław Szczurek, Arkadiusz Jaguś, Franciszek Baraniuk. Przed egzekucją plac opróżniono z ludzi i obstawiono policją. Ciała ofiar wywieziono do obozu w Płaszowie.
- 23.11.1943 r. na liście 30 Polaków skazanych przez sąd doraźny Sipo znalazły się nazwiska: braci Władysława i Mariana Niżnika, Zbigniewa Świstaka, Mariana Drabicha, Zdzisława Czarnego, Tadeusza Woźnickiego, Tadeusza Grochala, Władysława Skwarczowskiego.
- 11.12.1943 r. na liście 50 Polaków skazanych przez sąd doraźny Sipo znalazły się nazwiska: Wiesława Jagusia i Andrzeja Nizińskiego.
- 18.12.1943 r. na liście 50 Polaków skazanych przez sąd doraźny umieszczono nazwiska: Mariana Handzlika i Jerzego Krausa.
- 29.01.1944 r. (listy straceń z dnia 04.11.1943 i 18.12.1943 r.) rozstrzelano 80 osób. Zginęli wówczas: bracia Aleksander i Karol Seidel, oraz Władysław i Ludwik Latowieccy.
- 06.04.1944 r. na liście straceń znalazło się 112 nazwisk. Zginęli wówczas: Józef Świstak, Antoni Gawel, Tadeusz Dąbrowski, Mieczysław Stachura.
- 08.05.1944 r. na liście straceń znalazło się 40 nazwisk. Zginął wówczas Józef Drabich i Stefan Wytyśnik.
- 27.05.1944 r. na liście straceń znalazło się 65 nazwisk. Zginęli wówczas: Stanisław Karaś, Stanisław Czarny, Władysław Sulek.

POMNIK ŻOŁNIERZY POLEGŁYCH PODCZAS I WOJNY ŚWIATOWEJ

STARE PODGÓRZE

Pomnik żołnierzy poległych podczas I wojny światowej

Lokalizacja: cmentarz podgórski (kwatery XVII), ul. Wapienna

Opis obiektu: Pomnik – kamienny głaz jest umieszczony na postumencie i kamiennej płycie. Znajduje się w części centralnej kwatery cmentarza wojskowego utworzonego w czasie I wojny światowej, na którym w latach 1914–1919 pochowano około 322 żołnierzy i jeńców wojennych. Kwatera ma kształt prostokątny i jest podzielona na dwa tarasy. Teren jest otoczony betonowymi słupkami połączonymi barierą z rur i żywopłotem z jednej strony, a betonową balustradą i murem z drugiej strony. Słupy narożne ogrodzenia są ozdobione urnami w kształcie szyszek. Na pomniku znajduje się następujący napis:

ŻOŁNIERZOM
POLEGŁYM
W LATACH
1914–1918

Rys historyczny: Cmentarz wojskowy nr 386 zaprojektował Hans Mayr w 1914 r. W 1918 r. kwaterę przebudowano, zmieniając jej wygląd i komasując groby z powierzchni 1000 m² na 380 m². Współcześnie postawiono pomnik – głaz upamiętniający żołnierzy poległych w czasie I wojny światowej.

TABLICA POŚWIĘCONA POLAKOM ROZSTRZELANYM PRZEZ NIEMCÓW 20.11.1943 R.

Figura Boga Ojca
z tablicą pamiątkową
poświęconą Polakom
rozstrzelanym przez
Niemców 20.11.1943 r.

Lokalizacja: figura Boga Ojca, ul. Wielicka

Opis obiektu: kamienna barokowa figura Boga Ojca umieszczona na wysokim postumencie i osłonięta metalowym daszkiem wspartym na ozdobnych kutych prętach. Początkowo stała w okolicy skrzyżowania ul. Wielickiej z ul. Robotniczą, tam gdzie obecnie znajduje się wiadukt kolejowy. Po wojnie została przeniesiona. Od figury pochodzi nazwa okolicy „za Bogiem Ojcem”. Figura upamiętnia miejsce egzekucji Polaków. We wnętrzu postumentu znajduje się tablica pamiątkowa, na której wyryto napis:

MIEJSCE
PAMIĘTNEGO
MĘCZEŃSTWA
POLAKÓW
ROZSTRZELANYCH
PRZEZ NIEMCÓW
20 XI 1943

Rys historyczny: W dniu 20.11.1943 r. przy ul. Wielickiej 1 rozstrzelano 10 więźniów z więzienia przy ul. Montelupich. Był to odwet za wykonanie przez żołnierzy polskiego podziemia wyroku na strażniku więziennym L. Nowaku, który za pieniądze i wódkę wykonywał kapturowe wyroki śmierci na Polakach osadzonych w więzieniu przy ul. Senackiej.

Nazwiska ofiar znalazły się na obwieszczeniu, wśród 30 osób skazanych na śmierć przez doraźny sąd Sipo.

RYBITWY-PRZEWÓZ

TABLICA POŚWIĘCONA POLEGŁYM ZA WOLNOŚĆ OJCZYZNY MIESZKAŃCOM PRZEWÓZU

Tablica poświęcona
poległym za wolność
ojczyzny
mieszkańcom
Przewożu

Lokalizacja: ul. Rączna

Fundator: młodzież z Przewożu

Opis obiektu: Tablica pamiątkowa jest umieszczona na postumencie kapliczki dedykowanej Sercu Jezusowemu. Figura Jezusa jest osłonięta metalowym daszkiem wspartym na ozdobnych kutyh prętach. Na postumencie znajdują się dwie czarne marmurowe tablice, na których wyryto napis następującej treści:

KIEDY RANNE WSTAJĄ ZORZE
TOBIE ZIEMIA, TOBIE MORZE
TOBIE ŚPIEWA ŻYWIOŁ WSZELKI
BĄDŹ POCHWALON BOŻE WIELKI

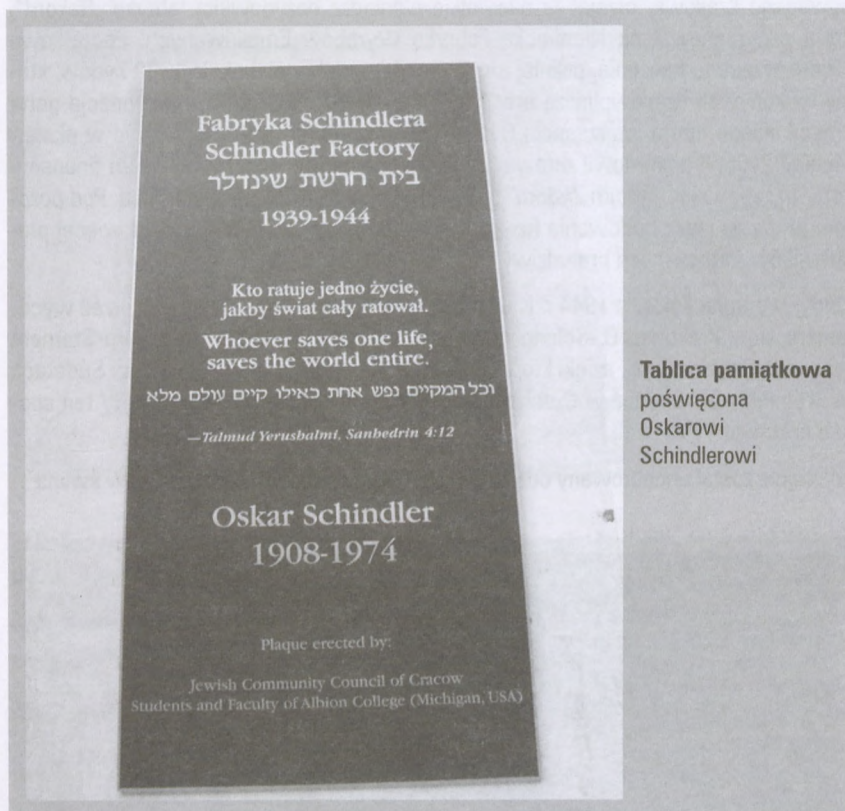
NA CHWAŁĘ BOŻĄ
OFIAROWALI MŁODZIANKOWIE
PIERNIK ZOSIA, MARYSIA, BASIA
I KUBUŚ Z PRZEWÓZU

KU UCZCZENIU PAMIĘCI
POLEGŁYM ZA WOLNOŚĆ
OJCZYZNY

RYBITWY-PRZEWÓZ

ZABŁOCIE

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA OSKAROWI SCHINDLEROWI

Lokalizacja: ul. Lipowa 4; miejsce dawnej fabryki Schindlera

Opis obiektu: Na czarnej marmurowej tablicy umieszczono napis w trzech językach: polskim, angielskim i hebrajskim.

FABRYKA SCHINDLERA

1939–1944

*KTO RATUJE JEDNO ŻYCIE,
JAKBY CAŁY ŚWIAT RATOWAŁ.*

OSKAR SCHINDLER

1908–1974

Rys historyczny: Pierwsza Małopolska Fabryka Naczyn Emaliowanych i WYROBÓW BLASZANYCH „Rekord sp. z o.o.” powstała w 1937 r. Początkowo mieściła się przy ul. Romanowicza 9, a od stycznia 1938 r. – przy ul. Lipowej 4. Pracowało w niej około 50 pracowników. W 1939 r. została postawiona w stan upadłości. W listopadzie fabrykę przejął Oskar Schindler.

Oskar Schindler urodzony w 1908 r. na terenie Czechosłowacji, wychowany wśród dzieci rabina, w latach 30. przyłączył się do partii nazistów, a następnie jako przedstawiciel agencji zbierał informacje o Polakach. We wrześniu 1939 r. przyjechał do okupowanego Krakowa, przejął za niewielkie pieniądze żydowską fabrykę „Rekord”, którą przemianował na Niemiecką Fabrykę Wyrobów Emaliowanych. Początkowo produkowano tu naczynia, później amunicję. Zatrudnił w niej około 1300 Żydów, którzy wykonywali tu niewolniczą pracę. Punktem przełomowym była likwidacja getta krakowskiego, która wstrząsnęła O. Schindlerem. Nie chcąc uczestniczyć w eksterminacji Żydów, postanowił ratować ich od śmierci. Ogromnym nakładem finansów i starań zapewniał „swoim Żydom” pożywienie i poczucie bezpieczeństwa. Pod pozorem pracy na rzecz budowania Rzeszy zatrudniał w swojej fabryce coraz więcej pracowników, zatajając ich prawdziwy wiek.

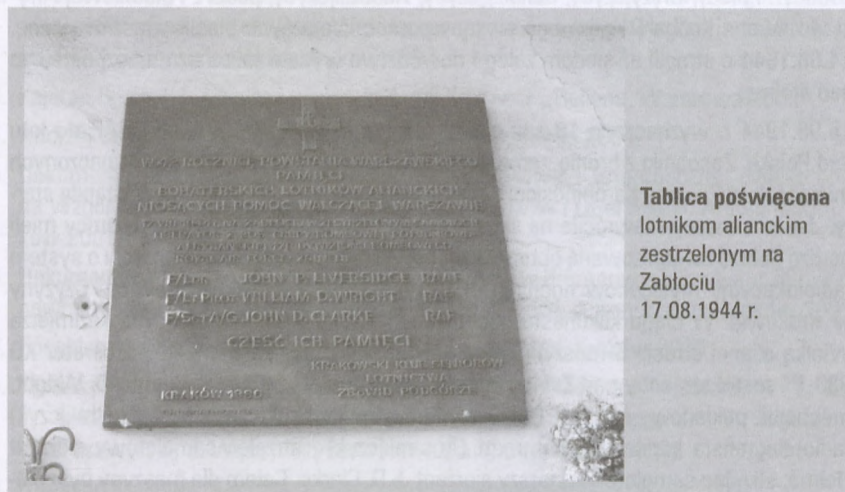
Kiedy w drugiej połowie 1944 r. Niemcy planowali wymordować Żydów przed wycofaniem się z Krakowa, O. Schindler wraz ze swoim księgowym Itzhakiem Sternem opracował słynną listę, dzięki której wykupił i przewiózł do nowej fabryki w Sudetach w Brunnlitz (dziś Brenec w Czechach) wszystkich swoich pracowników. W ten sposób uratował 1100 osób.

Po wojnie został uhonorowany odznaczeniem „Sprawiedliwy wśród narodów świata”.

Oskar Schindler
(fotografia z 1950 r.)

TABLICA PAMIĄTKOWA POŚWIĘCONA LOTNIKOM ALIANKIM ZESTRZEŁONYM NA ZABŁOCIU 17.08.1944 R.

Tablica poświęcona
lotnikom alianckim
zestrzelonym na
Zabłociu
17.08.1944 r.

Lokalizacja: ul. Lipowa 4; tablica znajduje się na zewnątrz budynku fabryki O. Schindlera

Rok powstania: 1986

Fundator: Krakowski Klub Seniorów Lotnictwa, ZBOWiD Podgórze

Opis obiektu: Na metalowej czarnej tablicy znajduje się wypukły napis następującej treści:

W 42. ROCZNICĘ POWSTANIA WARSZAWSKIEGO
PAMIĘCI

BOHATERSKICH LOTNIKÓW ALIANKICH
NIOSĄCYCH POMOC WALCZĄCEJ WARSZAWIE

17.08.1944 R. NA ZABŁOCIU W ZESTRZEŁONYM SAMOLOCIE
„LIBERATOR”

Z 205 GRUPY BOMBOWEJ POŁUDNIOWO-AMERYKAŃSKIEJ
178 DYWIZJONU BOMBOWEGO
ROYAL AIR FORCE

ZGINĘLI:

F/LDR JOHN P. LIVERSIDGE RAF
F/LT P i LO WILLIAM D. WRIGHT RAF
F/SGTA/G JOHN D. CLARKE RAF

CZEŚĆ ICH PAMIĘCI
KRAKOWSKI KLUB SENIORÓW
LOTNICTWA

KRAKÓW 1986

ZBOWiD PODGÓRZE

Rys historyczny: W czasie wojny w okolicach Krakowa znajdowały się trasy przelotowe dla alianckich samolotów, które niosły pomoc podziemiu i walczącej Warszawie. Lotnicy : Polacy, Brytyjczycy, Kanadyjczycy, Australijczycy, piloci z Południowej Afryki, a nawet z Konga Belgijskiego niosący pomoc Warszawie płacili straszliwą cenę. 14.08.1944 r. stracili aż siedem załóg i dowództwo wydało zakaz zrzutu bezpośrednio nad stolicą.

16.08.1944 r. wyznaczono 19 samolotów, w tym 3 ze 178 Dywizjonu RAF, do lotu nad Polskę. Zasobniki z bronią, amunicją i lekarstwami miały spaść w wyznaczonych miejscach w Puszczy Kampinoskiej i innych rejonach kraju. Po godz. 19 nastąpiły starty. Jedna z maszyn zawróciła na skutek awarii. Na terenie Małopolski Niemcy mieli bardzo dobrze zorganizowaną obronę przeciwlotniczą, prowadzoną w oparciu o system radiolokacyjny myśliwców nocnych stacjonujących na lotnisku Rakowice- Czyżyny w Krakowie. W ciągu kilkunastu minut między Krakowem, Tarnowem, a Kazimierzą Wielką alianci stracili 6 maszyn. Zginęło około 33 lotników. Samolot „Liberator KG 933„P” został strącony nad Zabłociem. Załogę samolotu stanowili pilot W.D. Wright, mechanik pokładowy sierżant Bunt, nawigator major J. P. Liversidge (Australijczyk) radiotelegrafista kapitan A. Hammett (Australijczyk), strzelec samolotowy sierżant Helme, strzelec samolotowy starszy sierżant J. D. Clarke. Celem dla maszyny była placówka „Nida” 504, położona koło wsi Górale, około 30 km od stacji kolejowej Piotrków. 17 sierpnia po północy samolot zawrócił z rejonu zrzutu do bazy. W drodze powrotnej dopadł go myśliwiec nocny. Uszkodzony samolot doleciał do Krakowa, gdzie około 2. 20 namierzyły go omiatające niebo reflektory. Ogień otworzyła ciężka artyleria przeciwlotnicza. Około 2. 27 samolot został trafiony i płonąc spadł na teren Zabłocia. W płonących samolocie zginęli: pilot William Douglas Wright, nawigator Jon Philip Liversidge i strzelec Jon Douglas Clarke. Na spadochronach próbowało ratować się trzech lotników. Nie znane są losy mechanika Blunta i strzelca Helme. Być może utonęli w Wiśle. Według niesprawdzonego ustnego przekazu zostali schwytani przez Niemców i przetrzymywani w forcie V, który znajdował się obok ronda Mogińskiego.

Ranny radiotelegrafista australijczyk Allan Hammett wylądował szczęśliwie. O jego losie i o tym że żyje poinformowano macierzystą jednostkę w depeszy nr 1741 z dnia 31 sierpnia podpisanej przez generała Bora. Niezwykle są dalsze losy ocalałego lotnika. Hamlet miał 20 lat gdy w 1940 r. zgłosił się na ochotnika do RAF-u. Feralnej nocy wyskoczył jako pierwszy z płonącego samolotu i wylądował koło Kocmyrzowa. Ukrył spadochron, dzień przeczekał w lesie. W nocy zapukał do pierwszej napotkanej chałupy. Nakarmiono go, sprowadzono sanitariuszkę i żołnierzy AK. W Goszczycach lekarz usunął mu odłamki z ran. Ponad miesiąc kurował się w Staboszowie. Gdy wyzdrowiał dołączył do oddziału partyzanckiego ze 106 Dywizji Piechoty AK. Brał udział m. in. w akcji na cukrownie w Kazimierzy Wielkiej. Po wkroczeniu wojsk sowieckich osadzono go w obozie pod Częstochową, gdzie objął komendę nad około 800 jeńcami alianckimi. Później przeniesiono ich do Krakowa, a następnie do Odessy. W marcu 1945 r. Hammett odpłynął do Wielkiej Brytanii. Tuż po wojnie wrócił na krótko do Polski. Zabrał ze sobą sanitariuszkę z dawnego oddziału AK. Pobrali się, mieli dwóch synów. Zmarł w 1981 r.

W 1986 r. dzięki staraniom Krakowskiego Klubu Seniorów Lotnictwa na ścianie zakładów „Telpod” umieszczono tablice upamiętniającą bohaterskich lotników niosących pomoc walczącej Warszawie. Są na niej trzy nazwiska poległych lotników. Ich prochy spoczywają na cmentarzu Wspólnoty Brytyjskiej przy ul. Prandoty w Krakowie.

Bibliografia

1. Jan Banaś – Ludzie Prokocimia. Towarzystwo Przyjaciół Prokocimia im. E. i A. Jerzmanowskich, Kraków Prokocim 2004
2. Jarosław Balog – Historia Harcerstwa Polskiego w Dzielnicy Kraków Podgórze w latach 1939–1945. Dar dla Koła Przyjaciół Harcerzy przy Towarzystwie Przyjaciół Prokocimia im. E. i A. Jerzmanowskich Kraków 1997
3. Kajetan Bieniecki „Lotnicze wsparcie Armii Krajowej”, Bellona, Warszawa 2005
4. Andrzej Chytkowski – Lotnicy z Prokocimia, Dom Książki 2004
5. Dokumentacja konserwatorska, opisowa, rysunkowa i fotograficzna. Obiekt pomnik na Wzgórzu Kaim – Pracownia Konserwacji Zabytków i Dzieł Sztuki. Antoni Kałuża. Kraków 2001
6. Dokumentacja konserwatorska „Pomnik poległych w Biezanowie”. Inwestor ZGK. Wykonawca Pracownia Konserwacji Zabytków i Dzieł Sztuki. Antoni Kałuża. Kraków 2003
7. Encyklopedia Krakowa. Wydawnictwo Naukowe PWN, Kraków 2000
8. Tadeusz Gawel – Pokłon tym, którzy tworzyli... (biogramy harcerzy – T. Geras, W. Mitkowski Z. Kaszycki, M. Barycz, T. Starzec, T. Suwara, J. i Z. Świstakowie, W. Truszkowski, J. Wijas). Wydawnictwo Czuwamy, Kraków 1999
9. Dzielnice Krakowa. Kancelaria Rady Miasta Krakowa, UMK, Kraków 2001
10. Wojciech Harpula- „Liberator w ogniu” Gazeta Krakowska 25. VIII. 06
11. Stanisław Dąbrowa-Kostka – Hitlerowskie Afisze Śmierci. Krajowa Agencja Wydawnicza, Kraków 1983
12. Jan Janczykowski – Atlas Twierdzy Kraków. UMK, Oddział Ochrony Zabytków, Kraków 2002
13. Tadeusz Kramarz – Żydzi Biezanowscy podczas II wojny światowej – informacja
14. Łagiewnickie Towarzystwo Kulturalne – 37 obywateli Łagiewnik poległych za Polskę – zebrał i opracował S. Millan. Kraków 1999
15. Łagiewnickie Towarzystwo Kulturalne – Kalendarium. Kraków 2002
16. Łagiewniki – Borek Fałęcki. Informator 2005. Dzielnica IX Miasta Krakowa
17. Agata Maksymowicz – Biezanów. Społeczność lokalna – przeszłość i teraźniejszość. Rada Dzielnicy XII, Kraków 2005
18. ks. Bolesław Micewski – 630 lat Woli Duchackiej. Kuria Prowincjonalna Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców, Kraków 1994
19. Kronika Parafialna kościoła pod wezwaniem Matki Bożej Dobrej Rady
20. Prokocimskie Harcerstwo 1911–1986
21. Włodzimierz Wolny – Relacja z działalności Wolnego Włodzimierza o ps. „Mały” i „Juhas”
22. Jan Paweł II – Autobiografia, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2003
23. Krzysztof Wielgus „Liberator w Gorcach”, Muzeum Lotnictwa Polskiego w Krakowie, Kraków 2001
24. ZBOWiD Kraków Biezanów – Lista Obywateli Biezanowa poległych i pomordowanych podczas II wojny światowej

25. ZBOWiD Kraków Prokocim – Lista Mieszkańców Prokocimia poległych i pomordowanych podczas II wojny światowej
26. Aleksander Bieberstein – Zagłada Żydów w Krakowie
27. Tadeusz Pankiewicz – Apteka w getcie krakowskim
28. Alina Cały, Hanna Węgrzyn, Gabryjela Zalewska – Historia i kultura Żydów polskich. Słownik WSiP
29. Sześćdziesiąta piąta rocznica aresztowania przez gestapo poddębnickich salezjanów 23 maja 1941 – 23 maja 2006 – kościół pw. św. Stanisława Kostki na Dębnikach
30. Andrzej Chytkowski – W sześćdziesiątą rocznicę tragedii na Zabłociu. Biuletyn Informacyjny Dzielnicy XIII, Głos Podgórze, nr 4 czerwiec 2004
31. Karolina Grodzińska – Cmentarze Podgórze. Wydawnictwo Secesja, Kraków 1992
32. Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych – Koło Zakładowe przy MPK SA Kraków – Tablica Pamięci – Wiceprezes Zarządu Koła ZKR-PiWP MPK Kraków inż. Bronisław Pyka
33. Pamięci tych co zginęli 1939–1945 – MPK Kraków 1982, Mała Poligrafia MPK Kraków
34. ZBOWiD Zarząd Koła Osiedlowego Kraków Bieżanów – Lista obywateli Bieżanowa poległych i pomordowanych w latach 1939–1945 podczas II wojny światowej – opracowana przez Helenę Wcisło, Jana Madera, Tadeusza Kramarza

Spis treści

1. Wstęp	5
2. Wprowadzenie	7
3. Miejsca pamięci narodowej na terenie dzielnicy VIII	9
Dębniki	10
Kobierzyn	19
Skotniki	23
Tyniec	25
4. Miejsca pamięci narodowej na terenie dzielnicy IX	26
Borek Fałęcki	27
Łagiewniki	37
5. Miejsca pamięci narodowej na terenie dzielnicy X	54
Kosocice	55
6. Miejsca pamięci narodowej na terenie dzielnicy XI	57
Piaski Wielkie	58
Wola Duchacka	63
7. Miejsca pamięci narodowej na terenie dzielnicy XII	70
Bieżanów	71
Prokocim	85
8. Miejsca pamięci narodowej na terenie dzielnicy XIII	111
Kabel	113
Płaszów	115
Stare Podgórze	132
Rybitwy-Przewóz	152
Zabłocie	153
9. Bibliografia	157

**Dębniki,
ul. Praska 69.**
Tablica pamiątkowa
poświęcona Polakom
zamordowanym
06.06.1944 r.

Kobierzyn, ul. J. Babińskiego 29. Pomnik poświęcony ofiarom hitleryzmu:
pacjentom i pracownikom Szpitala Neuropsychiatrycznego w Kobierzynie

**Tyniec,
ul. Obrońców
Tyńca.**

Miejsce egzekucji
90 Żydów,
zamordowanych
przez
hitlerowskiego
okupanta
w lesie tynieckim
15.07.1942 r.

**Łagiewniki,
ul. Myślenicka 16.**

Pomnik – miejsce pamięci
37 obywateli Łagiewnik,
którzy oddali życie za ojczyznę
podczas I i II wojny światowej

Biezanów, ul. Pod pomnikiem.
Pomnik „Odparcia Rosjan”
06.12.1914 r.

Biezanów, Rynek Biezanowski.
Pomnik mieszkańców Biezanowa
poległych i pomordowanych
w latach 1914–1920 i 1939–1945

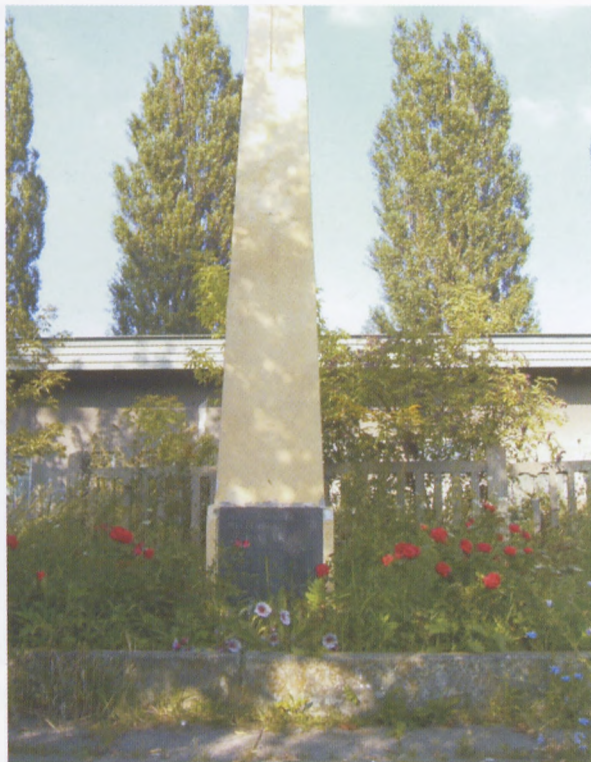

Prokocim, ul. Na Wrzosach. Pomnik Lotników z Prokocimia

Prokocim, ul. W. Popławskiego. Pomnik poległych i pomordowanych mieszkańców Prokocimia w latach 1939–1945

Płaszów, ul. Wodna.
Pomnik poświęcony
7 kolejarzom powieszonym
przez Niemców w Płaszowie
26.06.1942 r.

Stare Podgórze,
cmentarz podgórski, ul. Wapienna.
Pomnik Legionistów I, II i III Brygady

Stare Podgórze, ul. Zamoyskiego. Pomnik harcerzy Szarych Szeregów, którzy oddali życie w walce o niepodległość Polski w latach 1939–1944

Stare Podgórze, cmentarz podgórski, ul. Wapienna. Pomnik żołnierzy poległych podczas I wojny światowej

Stare Podgórze, ul. Wielicka.
 Figura Boga Ojca z tablicą
 pamiątkową poświęconą Polakom
 rozstrzelanym przez Niemców
 20.11.1943 r.

Rybitwy-Przewóz, ul. Rączna.
 Tablica poświęcona poległym
 za wolność ojczyzny mieszkańcom
 Przewozu

Errata

- Str. 11 jest: Józef Czadera zmarł 11. 07. 1941 r.
 powinno być: zmarł 08. 07. 1941 r.
- Str. 32 fragmenty autobiografii Jana Pawła II
 powinny znaleźć się tylko na str.39
- Str. 48 jest : Muczkowski Jan
 powinno być: Muczkowski Stefan
- Str. 49 jest: Kunczek Marian
 powinno być: Kunzek Marian
- Str. 73 jest: tu odparto dnia 6.grudnia 1914 najdalej
 naprzód oddziały rosyjskie
 powinno być: tu odparto dnia 6 grudnia 1914
 najdalej naprzód wysunięte oddziały rosyjskie.
- Str. 76 jest: Buchała Stanisław
 powinno być: Buchała Stanisława
- Str. 76 po nazwisku Rudnik Stanisław powinno
 znaleźć się nazwisko Rudkowski Franciszek
- Str. 77 po nazwisku Gabryelewicz Leon powinno
 znaleźć się nazwisko Gabryelewicz Maria
- Str. 87 jest: kpr. pilot Mieczysław Gorzula
 powinno być: kpt. Mieczysław Gorzula
- Str. 88 jest: kpr. pilot Mieczysław Gorzula
 powinno być: kpt. Pilot Mieczysław Gorzula
- Str. 118 jest: Władze polskie uzyskały dostęp do obozu
 dopiero w październiku 1944 r.
 powinno być: dopiero w październiku 1945 r.

Biblioteka Kraków

6000125977

ISBN 83-920955-3-7